Tartu Riiklik Ülikool
NSVL Hjaltaa Kateeder

Tartu haka- ja Jalatsikombinaadi ajaloost aastail 1945-1962

Diplomitöö

Kurtsaar, Laine
ajaloo osakonda, V kursus

Juhendaja: M. Lõhmus,
ajalooteaduste kandidaat.

Tartu 1963

TRÜ NSV Liidu ajal. kat.
raam. nr. 1740

Sissejuhatus

Käesolev töö on mõnevõrra uudse põgusa ülevaate Tartu Naha- ja Jalatsikombinaadi arengust aastail 1945-1962. Püüs püütakse näidata tööjõuvarustuse kombinaadi ees, nende ületamist, saavutusi kombinaadis nii valdkondade ja osakondade lõikes kui ka tervikuna aastatel.

Käesoleva töö teema valimist mõjustas asjaolu, et meie vabariigi satsialismi perioodi, eriti aga viimaste aastakümnete ajalugu on seni vähe uuritud. Eriti väike on tähelepanu pööratud tööstusettevõtete ajaloole.

Omal ajal juhtis juba Lenin Gorki tähelepanu tehaste ajalugude kirjutamise tähtsusele, sest just nii tuli saada ülevaate meie töölise, meie majanduselu aluse kasvamisest, kujunemisest, töölisklassi kasvust ja nõrgemast — tõsise ning sihikindla kujunemisest. Kuni viimase ajani oli selliste ajalugude koostamisele pööratud väike tähelepanu, käesolevad perioodid on aga ka selles valguses juba eriti saanud osatuid.

Eesti NSV tööstusettevõtete ajaloost on seni ilmunud

„Krenholmi Manufaktuur 100. aastat"[1] ja H. Linause „Maarahvastikuteaduse „Ilmarine" 1859–1959"[2], millega töö kirjutaja on tutvunud. Kuid nõlvanad sõnastatud määratlused kujutavad endast populaarset lühiülevaadet ettevõtte arengust.

Töö kirjutamisel on kasutatud peamise materjalina allikmaterjale Tartu Valla- ja Jalatsikombinaadi arhiivist ja ajaleht „Edasi" (alates 1. maist 1948. a. asendas see ajalehte „Postimees") avaldatud materjale Tartu Valla- ja Jalatsikombinaadi (edaspidi on töös kasutatud lühendit VJK) kohta. Töös on kasutatud ka VJK töötajate suulisi andmeid.

Kirjandusest on kasutatud L. Bulmuse artiklit „Eesti NSV ettevõtlemist industrialiseerimisest"[3], E. Jaanvärgi artiklit „Rahvamajanduse juhtimine Nõukogude Eesti töötluses 1945–1950. a."[4] ja „Tootmisnäitajad Eesti töötluses esimestel sõjajärgsetel aastatel"[5] jne.

Lisaks sellele on kasutatud statistikat.

---

[1] Krenholmi Manufaktuur 100 aastat, 1857–1957, Tallinn 1957.

[2] Linause, H., Maarahvastikuteaduse „Ilmarine" 1859–1959, Tallinn 1959.

[3] Bulmus, L., Eesti NSV ettevõtlemist rahvamajanduse arengust, Nõukogude Eesti majandus 1940–1960, Tallinn 1960.

[4] Jaanvärk, E., Rahvamajanduse juhtimine Nõukogude Eesti töötluses 1945–1950. a., Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, Ühiskonnateaduste seeria, 1961 nr 4.

[5] Jaanvärk, E., Tootmisnäitajad Eesti töötluses esimestel sõjajärgsetel aastatel, Raamatu ajaloost, Tallinn 1961.

Käesoleva töö uurimisel esinesid raskused allikmaterjalide kättesaadavusega, vajaliku andmete hoiustusega. Kuna Tartu NTK arhiiv on veel osaliselt korrastamata, siis oli võimalik paljude suure huviga korrastatava materjali seast just sedasi, mis töö vajalikumaks osutus. Ja nii mõnedki huvitavad andmed jäid selgitamata võib-olla saamata. Kuna arhiivi materjalid andsid vaid aimu ja fakte, mis illustreeriva materjalina kasutatakse ajakirjanduses ilmunut NTK kohta. Ajakirjanduse materjalid aitasid saada ülevaate ürituste sisust ning mõtteviisi juhtivatest olevate väärtuste andmeid. Kõige rohkem tuli töö uurimisel mulle probleeme.

Töö uurimine erinevad raskuseks tuleb arvatavasti hiigelsuurest ajakirjanduse. Selline töö jaoks materjalihulgades tuleb ära valimatajal ajast täielik tervikpilt saada: vastavate raamatute otsimine, ühe või teise töötaja isikuline, mis võiks anda mõne raamatu kohta kiiresti näite ajakirjanduslikuma vaatluse jms.

Kuna ülevaatuse koostab töö valmist praktikat. Erinevas praktikas käsitletakse kombinaadi tootmistegevust ja tehnilise progressi viimiseks vastavat alla võetud perioodil, s.o. aastatel 1945 - 1962. Järgmises praktikas struktuuri andmeid töötlemata ainult kohta. Viimatised praktikas vaadeldakse ka töös enne tehtud uurimistöödest, mille tulemusi analüüsitakse ja rakendatakse, tehnoloogiliste näitajate ja kommu-

asteran teo lähenemine, mis sotsiaalsteenuse näitlejat rõõgem norm.

Nõmaste praktikis on püütud anda iseloomustava pere kombinaadi töötajate osavõtust ühemõtte puhtmuusest, kuna ülesandlikust elust, vastutusest, spordistaõst. On püütud näidata nõ töölste teõtrupmuuste ja ühistinus tainumud arengut.

I peatükk

Tehniline progress ja ettevõtte tootmistegevus

Käigis uodaaliku Eesti täöstusharudes noorikses äärmine nillustatus. Ka noor- ja jalatsitöösturses oli alumas vahemiste näitajatega ettevõtteid, mis olid varustatud võimsate masinatega. Kodanlikus perioodi statistilistel andmetel oli Eestis 1937. aastal 366 täöstusettevõtet koheküünne ja enama töölisega. Selliseid ettevõtteid loeti puhas suurettevõtete hulka. Eestis oli sel perioodil 749 ettevõtet, kus oli 5-19 töölist, 2782 täöstusettevõtet oli veni nelja töölisega ja nendnaaniline jäu kasutamisega. Lisaks sellele oli veel 20 066 ettevõtet, kus oli alla nelja töölise ja ei kasutatud mehhaanilist jõudu.[1]

Teisel andmel lügitades näib õnnelik, et Eestis tegutses 1937. aastal 3837 töösturlikku ja 20 066 käsitöösturlikku füsiliettevõtet.

---

[1] Vt. E. Saluvaltsepa taalemissuhete ja tuotmise jõudude areng Eesti NSV töösturses, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised IX aõide, ühiskonnateaduste seria, 1960 nr. 2, lk. 134

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist algas esialgu suuremale, hiljem ka väiksemate tööstuslese ettevõtte nadrmalseerimine. 1940. aasta jaoksul nadrmalisoriti Eestis 300 ettevõtet.[1]

Kuid esialgu jäi pärast nadrmalseerimist alles ettevõtte killustatus ja suda ka nahatöötluses. Tartu naha- ja jalatsitööstuse tööliste arv moodustas nadalusm perioodi lõpul 6,8% kogu Tartu tööstustööliste arvust.[2]

Praeguse Tartu NJK ühiskjohs, esimesse nõukogude ajajärgu majandusse nahavabrikuna oli nabrik „Tulevik". „Tulevik" alustas tegevust 1940. aasta septembris. Selles nahavabrikus oli kaks töötuba — sepa- ja sadulsepatöötuba, kus valmistati hobuvarustust. Materjalidega varustasid „Tulevikku" Võru, Valga ja Tartu kohakombinaadid.[3]

1940. aasta lõpul kehtis kaubandõtlust Eesti tööstuse saavutustest esimeste nõukogude aastate jooksul. Võrreldes septembriga 1940 oli 1940. aasta detsembris toiduainete toodang tõusnud 98,4%, tekstiilitoodang 131%, nahatöö toodang 122%.[4]

1941. aastal nahatööstuse toodang pidi kasvama

---

[1] Kull, E., Nõukogude Eesti majanduse areng, lk. 134

[2] 20 aastat nõukogude Tartust (Tartu linna TSN Täitevkomitee planeerimiskomisjon), Tartu 1960, lk. 11

[3] „Postimees", 5. jaan. 1945. a., nr. 3

[4] Kohaliku tööstuse varustuskomitee arenduse ja informatsiooni kohaliku tööstuse arengust aastail 1940-1941, 1940. aastal nõukogude revolutsioon Eestis, Tallinn 1960, lk. 341

nõuoldes 1940. aastaga 39,1 % võrra.[1]

Sõs aga puhus sõda ja ajas murja käiu nanandatud plaanid, jättes alles vaid jäljed purustus- ja laastamistöst. „Tulsiumi" hoone ei hõivanud, küll aga lõusid maduma paljud tööstused: nad olid laialt tasstud, täiõõlbnatuiks muudetud.

Enne sõda oli Tartus olemas vaid terve rahvavabrik — „Koondis". „Koondise" hoonid purunesid sõja ajal ja esimesest päevist jäid järele vaid mõned vaesed varjualad.[2] Isegi see nõhene, mis alles oli jäänud, oli muudetud ümpantide ja nende tarbijate poolt täiõõlbnatuks. „Koondise" inventuur oli muudetud hoburetallides, vabaõhumuuseumi nõnalaoks. Sõja lõpul hõivasid nõin „Koondise" hoonud.[3]

Kõige hädavajalikumad masinad suudeti tõsi 1945. aastaks tööorda saada. „Koondise" I osakond (Kalevi t. 44), mis alustas tööd 1944. aasta lõpul, laskis esialgu välja vaid kroom- ja koorepargamahu. Kuna käigal ebaõnnestus oli suur puudus masinaehitusest, siis tuli siin küsimustada masinaehituse tööstemise mahna näitudaskmisega. Nahanabrique „Koondis" oli 1945. aastal olemas ka II osakond, mis

---

[1] Kohaliku tööstuse nahvakomissari aastäitja raporaatsioon, lk. 342

[2] „Postimees", 30. jaan. 1945. a., nr. 23

[3] nalsamas

asus Laua lähaval (praegune NSV Kaarusaahaarabon) ja kus töödeldi kaarusnahaa, pangitu ja määratu nahka-, mantli- ja uraenahhu.[1]

Kõrvuti sellega, et näigis ettenõtlus oli puudus tähelkast, andis tunda ka tõopäu, eriti nuustõopäu suur puudus. Palamad sugugi haruldane sellse juhus, et kogu osakonnas õitsehhis töötas vaid 2-3 meest.

Samasugune oli olukord ka Tartu saapravabrikus „Ühendus" (21. juuni k. 9). Tasta aga tuli. Tuli anda õigaaegselt nahkua ja paremat toodangut. Sellest kõigest olenes ju kui kiiresti suudetakse parandada tõjahaavad. Sellest lähtus ka Tartu saapravabrik „Ühendus", kes täitis 1944. aasta ülesanded uue plaani punktjalanõude osas 374 %-le ja nahkjalanõude osas 245 %-le.[2]

Okupandid olid põgenemisel hävitanud suurema osa tööliste ühendõtest, seepärast tuli esialgu elavdada ka majadusta nahkdamiseks kasta jätmata ega täiendõõtke tõõtamist. Seepärast kasvas aastail 1944-1945 maasektori osatähtsus võrreldes 1941. aastaga. Nii oli 1945. aasta lõpuks sotsialistlikus sektoris osatähtsus 93 %, maasektoris ainult 7 %. Juba 1947. aasta lõpuks oli maasektor langenud 05 %-le.[3]

---

[1] „Postimees", 30. jaan. 1945. a., lk. 2 3

[2] „Postimees", 11. jaan. 1945. a., lk. 8

[3] Kull, E., Sotsialistliku majanduse areng, lk. 135-136

Rünlikus nomenklatoorski töötasid nii preparaadil preparaatide näimeetmeid. Selline illustratiivne seegas tootmise äigel nomenklatuurist. Paljud ettevõtmised viisid ühelõigelise näimeetmete olemasolu. Vaha- ja palatiitsõõtmise näimeetmete juhatuste ühendatud koosolekul otsustati — tulemuse on ühendada näiv selised ettevõtted ühes suuruses ja tugevaks kombinaadiks. Ühendamine toostatigi suhmari algul 1945. aastal. Uus ettevõte sai nimetuseks Tartu Vaha- ja Palatiitkombinaat (VPK)!

Tartu Vaha- ja Palatiitkombinaat moodustati järgmiste ettevõtete baasil:

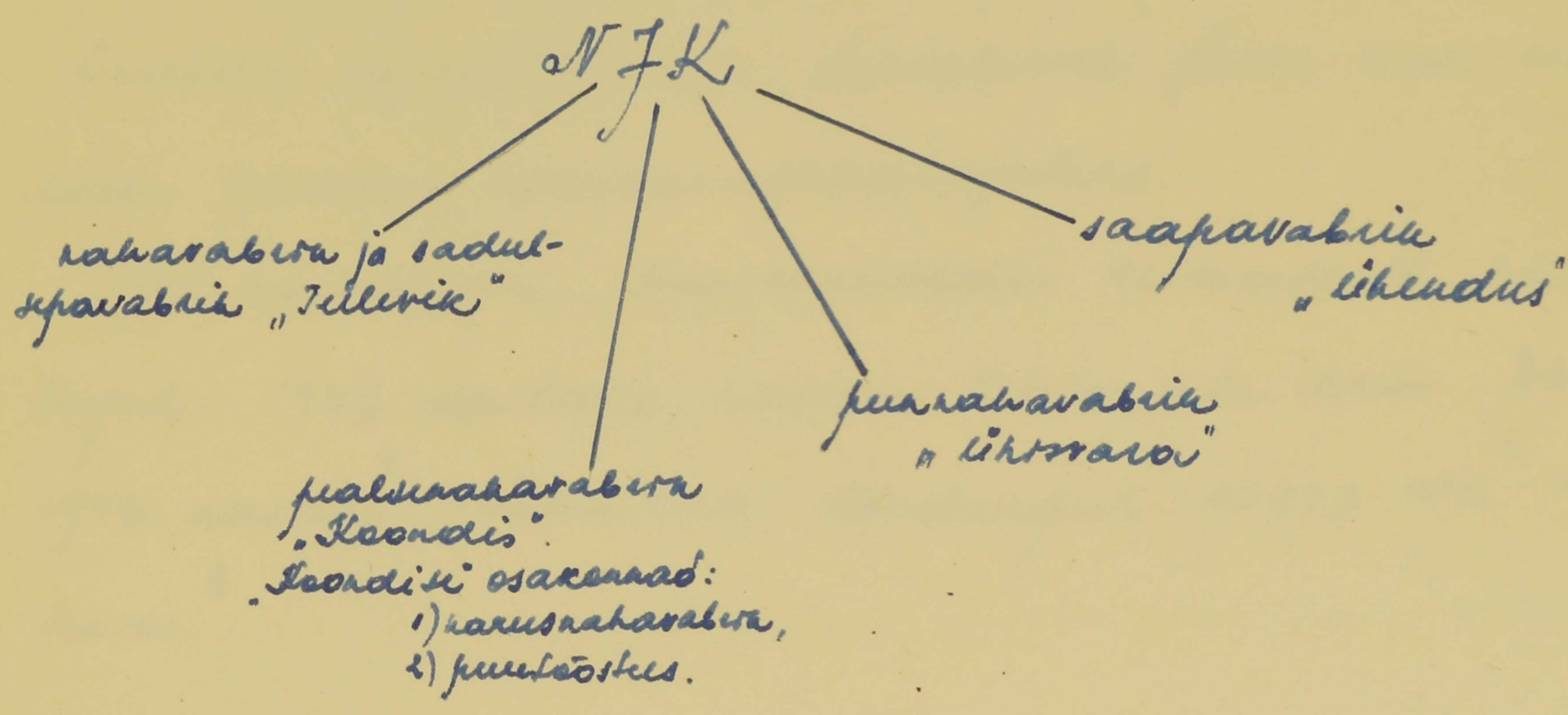

Kombinaat koosnes viiest osakondadest, mis moodustasid endiste ettevõtete baasil. Nii moodustas nõnd nimetatud õmmerna osakonna endise saapravabriku „Ühendus" +

---

[1] VPK arhiiv, Kombinaadi loomise toimetused ja aktid 1945.

saapaliistu-, puutalua- ja saapatšuvabriik.[1]
Endine nahavabrik „Tulvik" hannas kandnud nimetust — Kombinaadi nahavabrik nr. 1 ja endine nahavabrik „Koendis" — Kombinaadi nahavabrik nr. 2, nõnda et puudu kuulus vaid nahmsnahaosakond. NJK alla kuulus nüüd ka rerstkanvete- ja puunahavabrik „Õhtvara".[2]

NJK direktoriks sai L. Kuritsni, kes juba 15-aastasest oli asunud tööle jalatsitehaalaotamise alal. 1940. aastal määrati ta Tallinna Nahasaaduste Kombinaadi „Union" direktoriks. Sõja ajal töötas L. Kuritsni Tshljabinskis ja Jegorjevskis saapavabrikute organisaatorina ja nende töö juhtijana.[3]

Endiste päevikumäärde direktorid jäid oma osamoodi juurde osakonnajuhatajatena.

1945. aastal oli Kombinaadis rerkmudelt 263 töötajat. 1946. aastaks tõstetaks arv 364-le. 1946. aastal[4] valmistati toodangut 10977 rbl. ulatuses.[5]

---

1 NJK arhiiv, Kombinaadi koosseisu muutmised ja alates 1945.

2 nalsamas.

3 „Postimees", 8. nov. 1945. a, lk. 31

4 1945. aasta tegutsedamise väärtuse andmed puuduvad.

5 NJK arhiiv, 1946. aasta aastaaruanne

IV rühmaktivism (1946-1950) kommunismiehitus

Nagu juba ülaval öeldud ühendati 1945. aasta algul kõik Tartu väikesed saapa- ja nahaettevõtted ühes suures NTK-ks. Sellesse ühendasse astusid ettevõtte ülemad ise.

1945. aastal oli Kommunaadil suuri raskusi ettevõtte täitmisega. Palmud nõrvalised tootmishoonetest, vääramata oli kohalikest töölistest, töötüüstadest. Kõigi töötajate ühiseks ülesandeks oli aga kiirendada parandada sõjahaavad, vabtada armid ja selleks tuli töötada sangarlikumalt kui kunagi varem.

Seda tunnetasid ka Tartu NTK töötajad. 1945. aasta algul töötati loosungi all: „Kõik vabe heaks!" Paljud töölised tegid praegu iga päev ühe tööpäeva, mis läks Eesti Rahvuskorpuse ülalpidamise fondi heaks. Naistöölise Ines Plumani kohta räägiti: „... ta töötab kahe eest." Ja oli ka üks neist, kes töötasid peale selle iga päev ühe tööpäeva Eesti Rahvuskorpuse ülalpidamise fondi heaks.[1]

---

[1] „Postimees", 6. apr. 1945. a., nr. 79

Nii nagu tõstegi tööliste ümbrõrgus, oli nor tema ümmärgiks aidata kaasa laiemate poolt koostatud nõuete Eesti koostamisele.

Kalurtüüri päringutelud saadeti nelja. 1945. aasta aastaplaan täideti lubaduste kohaselt 25. detsembriks 100,2 %-le.[1]

Kahel nonal 1945. aasta jooksul leidis Tartu NTK töö ülemaailmse tunnustuse. Aprillis anus määrati Komsaadile ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja ENSV Ametiühingute Keskkõukogu määrusega maksuvaba rahaline preemia 10.000 rbl. ulatuses ja ettaobus rahaline preemia 15 000 rbl ulatuses.[2]

Autasustamine nõtab tehtud tõõsammudele, mitte nõrkuste poolest nõi puudustest. Suure suure tõõtaja eralgu ebarahuldav varustamine elutarbeesemetega. Ka riiklikult, s.o. piid palund nõllaldasest. Piid kulus väga palju. Palund tahtsid ennegist näha nõllaldasi anvil varnesi, nes alasid hakanud nõtsaamistõõ ja varnimud nõkepiid.

1945. aastal sõitsus oli Kombinaadi tõõtajate poolt tõõtatud üle 2000 m³ nõkepiid ja 300 tonni turvast.[3]

---

[1] „Postimees", 29. dets. 1945. a., nr. 303

[2] saalsamas

[3] „Postimees", 23. sept. 1945. a., nr. 223

Väljaveoks toimus piihapäeviti. Kalgute komas mõe-mull autoga komaga. Iga mitsaliöst osa võtnud talurahvast sai endale 3m³ mitmepuid, mis toimetati talle raju kätte. Kuid puid lõhus kombinaadil aeja palju — 15 m³ päevas. Jäätmeliha ettevõtte — rahapaberisõtse osakonnas, kus mitmepuude kulu oli kõige suurem, tuleb üle mõnna ülestõstetule. Seda tehtigi. Kombinaadi päevane puudekulu võhenes nüüd 5. m³. le. Järgnevatel aastatel mõnda ka seda osakondadele üle õlmõtele.

Alates 1946. aastast hakkas parahenna varustatus elektrienergiaga. Kui 1945. aastal sai kombinaat 37000 kW elektrienergiat, 1946. aastal aga juba 69000 kW, siis on loge näha nõõa vähenes.

Edaspidi oli see vast mõõna näitsem, sest juba 1946. aastaks oli kombinaat suutnud oma põhitsed vajadused elektrienergia osas rahuldada. Elektrienergiat saadi nõ siis aegu praegugi veelast.

Elektrienergia varvas tarbimise oli otsest seotud meie maainale kasutusele võtmisega, sõltus otse proportsio. Nii näiteks 1947. aasta aastaaruandest nägeda, et naiste-, meeste- ja lastejalatsite tsehhid mõõdi üle konveieersüsteemile. Naistejalatsite tsehhi konveier-süsteemi täitmiseks oli 280 paari vahejalatsest päevas, meestejalatsite tsehhi konveersüsteemi täitmiseks — 240 paari päevas, lastejalatsite tsehhis — 120 paari päevas.[1]

---

[1] NJK arhiiv, 1947. aasta kroonika

Lisaks sellele muretseti ennese Viisaastaaeg aastail juurde uut tehnikat masinaid. 1947. aastal hakkab tarvitusele uued nõukogude masinad press „Revolutsioon" näitsusega 500 paari talla päevas, taldade vormimise masin „Lusnevski" – näitsusega 250 paari päevas ja peale detailide naelumistamise masin „Idaal", näitsusega 200 paari päevas.[1]

1948. aastaks soovib tarbekalatööstus osakonnas näitajaid, mida pole oma ebatuse peatse ärmulaadsena nabarüügis. Enne andis see osakond päevas 150 paari jalatseid, nüüd – 250.[2]

Uui sesi oli kombinaadi toodang alates 600-700 paari jalatsid päevas, siis peale uute seadmete paigaldamise tõuseb see 800-900 paarini päevas.[3]

Tootmistyaki sai NTK vere aastaid Tartu, Võhma jt. ettekombinaatidest. Kasutati praamisid lamba-, jänese- ja vasknahkade. Peale oma nabarüügi varustasid Tartu NTK varuvahavabrikut naturjalatsetega ka nõukogude nabarüügid. Nii saadi aruanne 1946. aastal nõukogude nabarüügidest 12 000 küüliskunnaha.[4] Värvimise ja viimistlemise tuli aeti kohtsalt küülikunahale nõue valli karuskaha ilme.

Käine koda nii oma kui nõukogude nabarüügidest saa-

---

[1] „Postimees", 19. juuni 1948. a., nr. 41
[2] sealsamas
[3] „Postimees", 11. juuni 1948. a., nr. 34
[4] „Postimees", 2. sept. 1946. a., nr. 221

daavat kooniatirjali piiilt kasutada ära võimalikult täielikult, täimahuliselt näiteste kadudega. Nii kavatsi II osakonnas koguneva rahvade kõljes olevaid lihajäätmeid. Need antsüle Tallinna konservitehasele, kus valmistati nendest lihti. Seoandis kombinaadile aastas täiendavat sotsialistlikku umbes 20 000 rbl.[1]

Peale muudatusega otsustati kavatsi ümaldamaseadusest ülalõigust rasva. Ülejäänud rasv läks seebi valmistamiseks. Esmaõpe paremini oskuslaida materjali, avatsi laiatarbekaubu, mis vastastesse osakondadesse jäätmerd laste jõuraste toaasjade valmistamiseks.

1950. aastal võtsid saaparabkiimu töötajad endale kohustuseks koguda abrasiivjäätmeid ja elektrolüüt 6% rohkem kui eelmisel aastal.[2]

Väikese kommunismi ust oma väga suurt tähtsust, sest kommunismitud materjalist sai valmistada huvgalisikle jalatseid. Nii saadi 1950. aastal jaanuari ja veebruari kuus kommunismitud materjalidest valmistada 3000 paari vanitsejalatseid.[3]

Tartu NTK järgnes naabriigis ühena esimestest Liidia Korabelnikova algatusele – töötada

---

1 „Edasi", 30. märts 1949. a., lk. 74

2 „Edasi", 5. apr. 1950. a., lk. 81

3 „Edasi", 6. apr. 1950. a., lk. 82

kuus mõni päev kommunistid materjalide arvel.

Materjalide kommunistide ust putava võistlus tuge- X
damiseks moodustati Kambrraadi ametiühingumo- X
rste initsiatiivil kontrollbrigaadid.[1]

Niimoodi brigaad moodustati aprilli algul 1950 X
ja aprilli keskpaiku ronaldati ettevõte kontrollida.
Nii mõnigi tsehhi esines lõnki, viga, nüdi ratsa-
nist või leti jõrandalt aahatihke, mida olnu
saamud vel ära kasutada väikesemale diisel-de val-
mistamisens.[2]

Neid nõrkusi tuli kõigi arvesse võtta. Moodustasid ju
sellised jäätmed ühe veeri, mida sai edukalt vaheta-
dada Kambraadi taotusplaani täitmise ja ületa-
mise kunides.

Üldpiidis võetuna tuli ~~AJK~~ NJK ettevõte küsaastaku
aastail võrdlemisi edukalt toime tulla mõõdetud taot-
susplaani täitmisega. Nii näiteks täideti 1946. aasta
aastaplaan 107,8 %-ga.[3] Plaani järgi tuli anda 1946.
aastal toodangut 1.712 000 rbl. ulst, anti aga
1.847 000 rbl. ulst.[4]

1946. aastal oli planeeritud saada toodangu ma-
terjalide tulemusel kokkuhit 313 000 rbl, tegelikult

---

[1] „Edasi", 20. apr. 1950. a., nr. 94

[2] stenogramm

[3] NJK arhiiv, 1946. aasta bilanss

[4] stenogramm

saadi 726 000 rbl., s.o praeguse kaas korda rohkem.[1] 1946. aasta tegelik kasum oleks võinud olla veelgi suurem, kuid esmesid mõningad kulutused, mis palusid seotud laatmisega. Nii näiteks maksti 1946. aastal viivitustes, trahvidens ja lepingute mundmise tasuraharahas 31 000 rbl. Kahjum praagist ja materjalide ning taaraine riknemisest oli 2000 rbl.[2]

1947. aasta plaaniline kasum pidi olema 851 000 rbl., tegelikult oli aga 1. 387 163 rbl. 1947. aasta kogutoodangu väärtus müügihindades oli 15. 473 000 rbl.[3] Selle aasta jaanuar oli kaubanaadi toodangu suurenemine 1/3 ehk 4. 496 000 rbl. võrra. Su oli suur saavutus.

1947. aastal suudeti anda 20 uue praami jalatsid tööplaanilist toodangut, mille puhul saadi õnnitlustelegramme linnistelt Nõukogude esimeestelt tm. Vorošilovilt ja ENTV Ametiühingute Keskнõukogu esimeheelt tm. Tšernõhhilt.[4]

Tõsiasena et varkamised 1947. aastal näitelt jalanõude osakaalu praktiliselt tühise tooduse. Nimetatud puudujääk oli tingitud sellest, et plaanis polnud arvestatud tegelikult olemasolevate nõudmistega. Plaanitud näitusteks saatmiseks oli 600 paari

---

[1] NJK arhiiv, 1946. aasta bilanss

[2] sealsamas

[3] NJK arhiiv, 1947. aasta bilanss

[4] NJK arhiiv, 1947. aasta bilanss lõpp

jalaseid, tegelik näitusest ei ületanud 450 paari maksumuses. Sellest tuli siis nii see, et ei suudetud täita planeeritud ülesandeid. Selles, et kaubandusega nendi ettevõtteid, mõtte praktiliselt tehti juurde uusi töölisi ja seati isse töö kahes vahetuses.[1]

1947. aastaks oli Tartu NTK-le antud kaks eriülesannet. Nii pidi kombinaat ENSV Kergetööstuse Rahvakomissariaadi ja Kohalikum Tööstuse Ministeeriumi vastavalt valmistama 6000 vaalirannikut. See ülesanne jäi täitmata umma puuduse tõttu.[2] Teiseks eriülesanduseks oli ENSV Kergetööstuse Peavalitsuse ja Kohalikum Tööstuse Ministeeriumi vastavalt valmistada spordisuusatele „Kalev" 80 paari näidismiskingi. Ülesande täideti.[3]

Kui võrrelda 1945. aasta ja 1947. aasta toodangut, siis 1947. aastaks oli kombinaadi toodang kahekordistunud.[4]

Ka võigis tervikus Tartu ehitustöö toimus sel perioodil kiirenenpalinc toodangu kasv. Nii moodustas Ehitusmontaažikombinaadi toodang 1947. aastal 173% 1945. aasta toodangust ja Ehitusvabrikute toodang 1947. aastal isegi 920% 1945. aasta toodangust.[5]

---

1 NTK arhiiv, 1947. aasta bilanss lehekülg.

2 NTK arhiiv, 1947. aasta bilanss

3 sealsamas.

4 „Postimees", 15. jaan. 1948. a., lk. 12

5 sealsamas

Võrdlus nüüd neljanda viisaastaku kahe esimese aasta tulemusi viisaastaku viimase aasta, s.o. 1950. aasta tulemustega.

Kogutoodangu plaan täideti 1950. aastal 105,7 %-ga. Kuid nomenklatuurplaani ei suudetud täita. Nii jäi plaan täitmata kehvemate valmistamise, praak-, alustoraha- ja niiskumiskahjude parandamise osas.[1]

Ja jälgigi oli plaani mittetäitmise peamiseks põhjuseks kombinaadi tegelaste taotlemisvõimetuse motivaatorestamise. Parandusi põhjuste kõrvaldamiseks viidi 1950. aastal läbi ridade organisatsioonilis-tehnilisi abinõusid. Nii näiteks lõpetati I kvartalis kraanmahaabetuse rekonstrueerimine, III ja IV kvartalis alustati kaevuvahe- ja praakimahaabetuse rekonstrueerimisega.[2]

Kombinaadi näitajatest ja näitajatest, mida taotlemus kasvuks annab kus eelnevate viiesate aastate kasvuplaanide võrdlemine. Kui neljanda viisaastaku viimasel aastal (s.o. 1946. aastal) oli kasvuplaan 313 000 rbl. ja tegelik 726 000 rbl., siis 1950. aastal oli kasvuplaan 5.607 000 rbl., tegelik saadi kasvuks 8.333 000 rbl ulatuses.[3] Taotlemust aastate jooksul oli tegelik kasvu

---

[1] NTK arhiiv, 1950. aasta aastaaruanne.

[2] Samas.

[3] NTK arhiiv, 1946. aasta ja 1950. aasta aastaaruanded

kasvanud 7. 707 000 re. võrra ehk 11,5 korda. Se ei ole siiski veel kaugeltki kõrgeim kasvuks.

Kõigest ülaltoodust võib välja lugeda, et NTK-s pöörati esimesil viisaastakuil ja eriti selle algupoolel peamist tähelepanu toodangu väljalaske suurendamisele. Selle kõrval jäi aga nii mõnigi kord tähelepanu vahele toodangu kvaliteet. Ajalehes „Postimees" (kirjutas „Edasi") avaldatud rea aastail korduvalt kirjutusi, milles eri tehased süüdistasid NTK-d toodete halva kvaliteedi pärast.

„Postimehe" 1947. aasta 19. oktoobri numbris ilmunud kirjutus NTK toodangu kvaliteedi kohta praegu ütleb: „Täiesti kõrgelt Tartu NTK nahkkingade!" Selles oli öeldud, et NTK „... pole kunagi püüdnud müüdelda kõige kvaliteetsemate kingade. Jalanõud on kohmakad, sageli volmavõhtlevad veel." [1]

Paljud juhtivad töötajad püüdsid tol ajal halva kvaliteedi puhul peeru pugeda nagu praegu varjatagsõjaaegsete vaesuste taolistega. Kuid see ei päästnud õigustada halba kvaliteeti.

Ajalehenurgaski võitles riigi suda, et „Natsionaalse Lüüa tööstuse poolt sõja ajal toodetud tarbesaapaid oleks vastupidavamaid, mugavamaid, kõigusamad

---

[1] „Postimees", 19. okt. 1947. a., nr. 246

kui Tartu NJK tantsaapad, mis olid tuodetud 1947.aastal."[1]

„Postimees" 19. oktoobri 1947. aasta numbris on öeldud rääkki sõnu Tartu NJK arvel. Näiteks: „Selts-mehed Nahakombinaadi juhtivad töötajad! Pere punastute hääst kui lähete kauplusse nr. 9 ja vaatlete seal oma kombinaadi I sordi tantsaapaid kõrvutatuna ühest Leningradi tehnõtest pärinevate tantsaabastega, mis on lüpstatud — III sorti!"[2]

Me teame, et see periood oli olemas objektiivseid põhjusi, mis ei olenenud kombinaadist ja mis kiskusid allasoodsa kvaliteedi, mida halb ei muidugi see, et puitpuudus sundis varjus ja jätkuvalt täiesti rahuldava südamega halvavalitsuslikku taodangut võlgalaskmist.

Palju praaki esines veel aastail muste kirgade ja tantsaabaste osas. Eriti aga sellistel aegadel, mis olid seotud ruumaktaal. Juba päris paaripäevast naudmist nõudsid veel tallad lahti.[3]

Oiga pestus kõrvutusmaterjalis. Tallad vaatasin puutumade alt, mida saadi Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi Varustus-Turustus Peavalitsusest. Et veendud nas oiga pestub täiesti puutumatus lõõdisnad kaitsekuues sihuli seapraki alla. Siis proovisin seapa-

---

[1] Postimees, 19. okt. 1947.a., nr. 246

[2] sealsamas.

[3] sealsamas.

taldse ja kuuld purunesid.[1]

On selge, et nõukogude materjali vastuvõtmisel ei saa vältavdagi teatavat nõrgest suhtumist, readi vastutustundest. Komisjonidi juhtmenna viga on siin selles, et jätkati selleste teadmuste vastuvõtmist. Oleks tulnud leida teed ja võimalusi meie võnastusmaterjali kaitsmiseks. Sellest teadangu andmine pole ju midagi muud kui materjali ja tööjõu raiskamine.

Teadangu kvalitsudi töökuisel omavaid suuri lõhtsust praakimise ja kontrolõide töö. Kui 1947. aasta oktoobri kuus kontrolliti valmistoodete katsu, selgus, et 3-4 paari 20-30 paarist olid tegelikult madalamakvalitsudilised kui seda kontrolõide poolt väärtitud oli.[2]

Ka Tartu kaubastu oleks saanud siin midagi ära teha — ei oleks tohtinud kauba vastu võtta, oleks kaubatunnoljatka, oleks ei võinud oleks kindlasti kesmud teadangu valetsudi. Esimese viiesaastaku aastail juhtus aga sageli seda, et kaup väeti vastu kauplust juhatajа poolt, kes oli huvitatud naid teadangu kogumisest ja lasnis selle poole vastu võtmist kohe viivigu. Kui aga 15. oktoobril 1947. aastal

---

[1] „Postimees", 19. okt. 1947. a., nr. 246

[2] valesamas.

norraldati Tõnismäe kaubanduskapitalistidele kuuluva nahkluse nr. 9, Tartu, ärimaja suure hulga tootedeli märgitust madalama kvaliteediga.[1]

Töötajail olnud tulnud asjata tasuda rendi tootele ust kõrget hinda.

Uui maadata kombinaadi loodangu tervikliku plaani, mis pole seda muidugi praegugi täita.

Nii tuli 1947. aastal anda 1. sordi toodangut 75% rogutoodangust, tegelikult aga vaid 51,4%.[2]

NJK toodangu kvaliteet oli nere aastail täiesti halb. Puli nõuda tarvitusele kõiksugu abinõusid, et paranda da kaliteeti olukorda. Sel eesmärgil loodi NJK-s 1949. aasta algul, nagu kestas ettenähtuski, eesmuljum kvalitsuri brigaade, mille ülesanne ülevaatuse ja märkimise kõrge kvalitsuri ust. NJK-s moodustati selliseid brigaadid praegu näigis osaliondadus.

Sellise brigaadi moodustati ka lastejalanõude tehase. Paari kuu pärast ei mängata suuremal — eesmuljuliom kvalitsuri brigaadi lastejalanõude tehhis hakkas lähenema plaanis ettenähtud ülesannete täitmisele — iga päev aga pidas 70-75% 1. sordi toodangut.[3]

---

[1] „Postimees", 19. okt. 1947. a., nr. 246

[2] NJK arhiiv, 1947. aasta bilanss.

[3] „Edasi", 30. apr. 1949. a., nr. 101

Kvaliteedi ust pidavat näitlust NTK.s pugeldavad
kõige paremini arvud

Teodangu sordilisus 1948-1949.a. Tabel nr. 1[1]

Taodangu sordilisus	1948.a.	1949.a.
I sordi teodang (%-s)	33,24	55,9
II sordi teodang (%-s)	59,7	41,1
III sordi teodang (%-s)	6,9	2,1
praakn (%-i)	0,16	0,1

Tabeli andmetest näeme, et iga aasta jooksul oli suurenenud teadlikult I sordi teodangu näitajate, kuulte 22,66% võrra. Selle arvel oli vähenenud II ja III sordi teodangu, samuti praagi näitajate.

Kuigi neljanda viisaastaku lõpuaastaks seadis kvaliteedi planeerijatele ülesande midagi alla, sortimendiplaani ei muudetud siiski mitte täita. Praagiga igal aastal jäi täitmata plaan kahenaeltele, tehti ka alus- ja pealesnahkade, riiulimunahkade pt. teodute osas. Põhjus — ebaratsionaalsed planeerimise näitajad ja tehta ka ebarahuldav materjalidega varustamine.

---

[1] NTK arhiiv, 1948.a. ja 1949.a. aastaaruannetest.

ka suurema numbrilisi palanguid ei toodetud nõukogude ajal. Nii nimeti 1947. aasta suvel, et saapakomplekt nr. 9 sisaldab üle 400 paari kirgi nr. 36, kuid nr. 38., mis on käige nõutavam number, toodetakse nii vähe, et nad on pidevalt alasas.[1]

Ka töötajate sellest nõudmistega tuli kombinaadi juhtkonnal arvestada.

Ei saa öelda, et NJK-s ei nõutud neljandal viisaastakul sortimendi laiendamisele. Seda tehti, mingi mõte nõukogudelt. Nii alustati 1949. aasta suve lõpul saunasahtsete eeneke toodangut. Selleks loodi kaua tõenäoliselt asuva saunasahtsavabrikute juurde uus tsehh, kus hakati valmistama talvemütse ja kaabusteke.[2] Samal sügisel alustati kooliranitsate tootmist.[3]

Et saada õigeid ülevaateid kombinaadi tegevuse tulemustest, tuleb vaadelda ka toodangu omalaadu. Meidugi pole päris õige võrrelda ühel aastal toodetud kirgi mõne viie aasta pärast toodetud saamasõhemsamasuguste kirgadega. On selge, et vahepeal on muutunud kingade tegumood ja sellest tingituna võib ühe või teise mudeli vähem või rohkem. Protsessi tehnilise progressi tingimustes muutub tootmistehnika,

---

[1] „Postimees", 2. juuli 1947. a., nr. 152

[2] „Edasi", 18. aug. 1949. a., nr. 194

[3] „Edasi", 9. sept. 1949. a., nr. 213

nis omakorda aitab kaasa toodangu omahinna alanemisele. Ilmid mingi üldise pildi selline nõudlemine nüüdi annab. Võlane maaluse alla naiste kraamvoodiga. 1946. aastal oli maaduldava artikli tööstuslra omahind 39,58 rbl., nüs 1950. aastal — 38,96 rbl. Samal ajal on suurenenud toote valmistamiseks kuluvad materjalide hinnad. 1947. aastal kuluvati selleks materjale 21,97 rbl. eest, 1950. aastal aga 27,57 rbl. eest (1950. aastal hakati kasutama kõrgemakvaliteedilisemat toorainat). Järelvalve nõuetele vastavad artikli omahind 6,22 rbl. võrra.[1]

Naiste kraamkrugade väljalaskehind oli aga 1950. aastaks kuhjaga tõusnud. 1947. aastal oli kraamkrugade väljalaskehind vaid 20 rbl., 1950. aastal aga 147 rbl. Väljalaskehind oli suurenenud sutõttu, et ainetatud toodangu artikkel oli ühiks sellisena, millele nõukogude ettevõtted saada kombinaadilt suuremat rasmust. Selle toote kaubanduslik omahind oli 1950. aastal vaid 39,62 rbl., käibemaks aga 36,75 rbl. ja kasum, mis jäi kombinaadile oli 70,63 rbl.[2]

Üldiselt oli jalatsitele määratud käibemaksu määr. Ka aga on mõnesid lihtsamaid tooteid, millele tõstis määr käibemaksu oli naaris suur. Nii oli näiteks rahe löötsaga

---

[1] NTK arhiiv, 1946. a., 1947. a., 1950. a. aastaaruanded.

[2] NTK arhiiv, 1947. a. ja 1950. a. aastaaruanded.

vahaportfellide tööstuslik omahind 1946. aastal 89,89 rbl., 1947. aastal – 92,06 rbl. Kaubanduslik omahind oli vastavalt 120,34 rbl ja 112,36 rbl., mida mõõtvalasse-kind oli mõlemal aastal tähendusel – 420 rbl. See tähendab, et nõrga sigariga, et igalt portfellilt tõusu näitajana saigeti 231 rbl (55%)!

Kogu mõõdetava toodangu omahind oli 1946. aastal 7.999 000 rbl, 1947. aastal aga 7.978 000 rbl, s.t. oli võrdlemisi 21 000 rbl. võrra.[2]

1950. aasta plaani alusel tuli alandada toodangu omahinda 10,8% võrra, alandati aga vaid 5,3% võrra. Ülejäänud taastist tarnitakse vaid praagist (11 000 rbl.), kaod transpordi seisakute tulemusena (8000 rbl.)[3]

Sellised olid esimese kõjafängise viisaastaku tulemused Tartu NJK-s. 1945. aastal polnudki veel õieti midagi tööstusliketõstet. See oli Kombinaat, mis koosnes pisitöökodadest. Kõige tähtsam oli see, et viisaastaku lõpus oli Kombinaat muutunud suureks ja tugevaks ettevõtteks. Oli astutud esimesi samme Kombinaadi tehnilisteks rekonstrueerimiseks, toodangu valikuks ja planeerimiseks, sortimendi laiendamiseks. Teha oli aga veel palju.

---

[1] NJK arhiiv, 1946. a. ja 1947. a. bilanss.
[2] NJK arhiiv, 1947. aasta bilanss.
[3] NJK arhiiv, 1950. aasta aastaaruanne.

Komsomoolsk linnatööstustegevus aastatel 1950 - 1958

50-ndatel aastatel toostati NJK-s riida kõrvuti kõikus-
lusi tootmise laiendamiseks ning kõllustamiseks. Eriti par-
tal sellus osas silma varrukavabrik. 1946. aastal
kujutas varrukavabrik naid pisikest töökoda, kus oli
9 töölist ja ühe mees jooksul suudeti töödelda naid
1000 nahka. Rekonstrueerimist varrukavabrik kaasas andmas 75%
toodangut rohkem.

Düenda viisaastaku aastail kasvati kombinaadi osa-
kondades ja tehtides varendama raalitootmissüsteemi. Raal-
tootmissüsteemi kasutati nasutama ka rangalaaterü osa-
konna kohoriitshhis. Varem toodeti sün 40 kohorit päevas,
mind kasvas päevane toodang 75-le kohorile.

Sõsti ei suudetud nüemõa viisaastaku aastail NJK
täielikult rekonstrueerida. Peale sõda olid pu Tartus
olemas vaid üksikud naha- ja jalatsitöösteuse ettevõtted
ja nendegi varustus oli saadud tõja ajal maanatada
Selleks ei tohi aga õigustada olemasolevad puudusi. Ja
puudusi oli viiendal viisaastaku alguje tehases
progressi osas. NJK tehaseze progressi viitsuseks aru-
tati 1955. aastal Tartu linna parteeraktiivi koosolekul.
Arutelue käigus selgus, et kombinaadil on nü nõudlu

saadmed olemas, mille abil oleks saanud mehhaniseerida mahukaid tööoperatsioone, mida millegipärast paljud neid seadmeid rakendasid.[1]

Möönsin hiinlasi, et paljud meie seadmed sesid praegu aeaka otsa enne nii neid kasutama hakati.

Ajalehes viidati, et nõuki tootmisnäidistest, mis tõlkisid saaksid hea omapäraseid eksponaate, on hakatud.[2]

Järelmaile jäid rakendamata mõningad seadmed ja eksemplarid. Tuli nõustuda nõnda tõlkija algatusmõtet ja ühiselt leha läin, et kombinaat suudaks anda rohkem toodangut ja seda nii kingelisemas käsitsitöös vaid mehhaniseerimata tootmise abil. Seepärast pöörati rõhku viisaastaku algul praktikeplaan konveiersüsteemi rakendamisele ehitöötsehhidesse.

Esimene konveier lasti käima 1957. aasta maipühadeks sandaalide - sandaalitide stoppimise tsehhis. See oli üldse esimene meie konveier Eesti nahatööstuse ehitamistes.[3]

Järgmine konveier lasti käima Eesti NSV 17. aastapäevaks.

---

1 „Edasi", 12. aug. 1955. a., nr. 158

2 „Edasi", 23. märts 1954. a., nr. 60

3 „Edasi", 27. aug. 1957. a., nr. 169

Seda konveierit kasutati mitte jalanõude pealiste õmblemiseks. Masinaid selle konveieri jaoks saadi Poolast.[1] Konveieri tööleraamdamise tagajärjel suurenes tööjõudlus 10-15% võrra, samal ajal vähenes ka tööliste arv umbes 10-15%. Selga soodustas mitte konveieri rakendamine tervikuna tervikuna tervikuna.

1957. aastal sügisel hakati näitmu valmas konveier. 1957. aastal oli Kombinaadi ehitustöö tähtsaid ülesandeid. Kombinaadi peainsener näitas üles tõsiseid tähelepanekuid (üle tänava ülesanda antiti tööliste korterites) ja Kombinaadis avati oma tsehh - mudeljalatsite tsehh.[2]

1958. aasta algul näitas konveierile üle saadaolevat. Varem valmistati selles tsehhis kahe vahetuse jooksul 760-780 paari jalatseid, mitte konveieri rakendamisel aga umbes 1200 paari ühes vahetuses, s.t., et kahe vahetuse jooksul 2400 paari jalatseid.[3] Tööviljakus oli tõusnud rohkem kui kolm korda.

1958. aasta sügisest oli rakendatud konveieredüldpinnaseja 600 m. Kui 1956. aastal, mil tehases polnud üle rakendatud konveiereid, toodeti keskmiselt 525 000 paari jalatseid, siis 1958. aastal

---

[1] „Edasi", 2. juuli 1957. a., nr. 129

[2] andmed kaadrite osakonnast.

[3] „Edasi", 19. jaan. 1958. a., nr. 14

toodeti juba 790 000 paari.[1]

Jalatsivabrikute toodangu kasvule aitas kaasa saapavabriku rekonstrueerimine. Uus saapavabrik võeti 21. juuni tänavalt Kastani tänavale.[2]

NLKP XX kongressi direktiividest on õilsad eesmärgid praegusest kuni järgmiste: naela ja jalatsitööstuses tuleb garanteerida nõutsi teostatavate operatsioonide edasine mõtestamine ning mõtte kasutuselevõtt automaat- ja poolautomaatliinide rakendamisel töötlemisel ja jalatsite valmistamisel.

Tuginedes nende direktiividele ja Komsomoli arendamise plaanile võidigi NLKP-s läbi komsomolistlike sissesõitude. 1959. aastaks ehitatakse jalatsivabrikute rekonstrueerimine võimsuse juba põhilisele lõpule. Sandaalide, sandaalkingade ja puitaluseta jalanõude valmistamine toimub nüüd konveieril. 1956. aastal valmistati vabrikus päeva peale 1500 paari jalatseid, 1957. aastal, pärast esimeste konveierite rakendamist — 2050 paari päevas, 1958. aasta lõpul — 3200-3300 paari jalatseid päevas.[3]

Peale konveierliinide rakendamist muutus Tartu jalatsivabrik ühes rakkamaeruhmaga jalatsivabrikuks ENSV-s.[4]

---

[1] „Edasi", 28. sept. 1958. a., nr. 192

[2] „Edasi", 3. aug. 1958. a., nr. 152

[3] „Edasi", 15. okt. 1958. a., nr. 204

[4] halvemas

Vaatamata sellele suurele töö tootmisele, oli kombinaadis 50-ndatel aastatel, eriti aga viiendal viisaastakul suur tõsised lünki töö organiseerimises. Nii näiteks jõdi 1954. aasta algul sundaalstehh alustama hallide sandaalide taolnust. Sealsed olid juba nõlga lõigatud, aga selgus, et pole varutud halli nüüli ja ääse. Nüüd jäi töö seisma.[1]

Materjali nõuetekohases varustamises ja sõnde varustusosakond, mille hulka töö andis end nii mõnegi korda tunda. Nii seisid III osakonnas trikki ühe algul täieliku aluste aluse 12-13 tõõlist. Kuu lõpul sisestu tõimus kerajõeks plaani täitmiseks.[2]

Selle tagajärjel töötu tootmise ühtlased, kaasatasvalitud lasta vagutootmise plaani sundida siiski vaadeldavail aastail täita.

Tabel nr. 2.[3]

Plaani täitmine 1953-1958.a.

	1953.a.	1955.a.	1956.a.	1957.a.	1958.a.
Kogutoodangu plaani täitmine %	105,3	105	104	107,1	107,9

Nagu tabelist näeme, täideti nõige vaadeldud aastail

---

[1] „Edasi", 23. märts 1954.a., nr. 60

[2] sealsamas

[3] NTK arhiiv, 1953.a., 1955.a., 1956.a., 1957.a., 1958.a. aastaaruanded

nõuetoodangu plaan. Kõige rohkem ületas sellest näitajat Tallinn, Narva, s.t. kõrgem progress tõusu tempos.

Eelpoolnoodud tabelis näeme nõuetoodangu plaani täitmist. Vaatleme lähemalt toodangurühmade osas eri plaani täitmine 1950-ndate aastate järgnevas:

Tabel nr. 3[1]

Tähtsamate toodangurühmade tootmise plaani täitmine aastatel 1955–1958

Toote nimetus	1955. a.			1957. a.			1958. a.		
	Plaan	Täitmine	%	Plaan	Täitmine	%	Plaan	Täitmine	%
Kohvirakmed (tuh. tk.)	1920	2077	107	1973	2007	101,7	2282	2425,4	106,3
Galanteriitooted (tuh. rbl.)	3482	3679	105,3	4270	4622	108,2	5120	5244,2	102
Jalatsid (tuh. p.)	418	423	101	596	604	101,3	790	798,7	101,1
Kardisnahad (tuh. tk.)	650	652	100,3	700	700	100	750	750	100

Jälgides seda tabelit näeme, et taodangu plaan on rasvaund aastat aastasse, ka täitmine on aastaund aastat aastasse. Kõige paremad tulemused on neil aastail olnud galanteriitoodete ja kohvirakmete osas. Jälgides seda tabelit, näeb tuurda esikohe arvamus – ilmselt oli nõuk nõige paremas korras, plaan

---

[1] NTk arhiiv, 1955. a., 1957. a., 1958. a. aastaaruanded

täiduti, isegi ületati, nurisemisega palemd nagu põhjust. Kas ei see aga tegelemult nii? Võtame ehalgu naaluse alla 1950-ndate aastate I poole.

1953. aastal oli ehtenõtal ligi 1,5 miljonit rl. ikeplaanilist kahjumit. Enne halastamahut sõda olnd puuda nalmistatud praagi nastu. Silmse aga suhtus tehti ükskõikselt. Trustschhis läks näiteks 1953. aastal praagi pidevalt ümbertegemiseks umni 30% teodangust, saudaltitschhis mõnikord aga rohkem 50%![1]

1954. aastal ulatusid kombinaadi kahjumid nahe miljoni rublani. Kahjum ennes puanisele halvamvalitsuslikke teodangu pärast, mauste tiahve vagumate ärevaja piirendamise eest, taara nõuetagastamise eest jms. Näiteks saadeti Moskvasse 37 paari jalatseid I sordina, tegelemult kuulusid nad aga III sorti.[2]

Võimalus nõuaastaks nõnaseks aastaks suudeti olnuda see suhtes olulisel määral parandada. 1955. aasta plaaniline kahjum oli 5.323 000 rbl., tegelemult aga moodustas kahjum vaid 2.218 000 rbl. Kahjumi alandamine saavutati teodangu valisumisest, omahinna alandamisest, kvalitudi tõusust.

Ümmendal nõuaastakmgi muutati tiahvide tasumiseks üsalt palju. 1956. aastal ei kahjum tiahvidest ja

---

[1] „Edasi", 23. märts 1954. a., nr. 60

[2] „Edasi", 5. märts 1954. a., nr. 45

lepingute täitmisest 23 000 rbl. Sellele lisandus veel 22000 rbl, s.o. kahjum, mis tuuis materjalide raiduest ning halvast-vedamisest rikkemisest.'

Kahjumi tekkimine oli tihti seotud vundla juhtimise puudu-misega, tootmishilisamate varustamise täitmisega, vastutavate puudumisega. ENSV Ülemnõukogu Presidiumi tegi komi-teedi direktorile m. Lesmanile ülesandeks vundlustada 1957. aastaks komiteede vahelise töö ja järjestatud plaa-ni täitmine nii, et aiuult aasta ulatuses vaid ka iga de-kaadi, kuu, kvartali ulatuses; kindlustada edasine too-dangu kvaliteedi paranemine, viia tarvitada ülemuse ükskuitus lõikumise, vähendada mitteotstarbed mahutuse-de mõõtmemaani.'

Ka 1958. aastal oli mitteplaanilise kahjumi hulk ülekaal kõrge. Nii tekkis 1958. aastal trahvide ost ja plaani sordilõnne mittetäitmise pärast 62 000 rbl, nigaste too-dete tagastamise ja nõrgenvalt nõuetest sordilõnne ost 15 000 rbl, jalatsite ülemõõtmest madalamasse sort — 3000 rbl.[3]

Nagu ülevaatlõikudest näeme tekkis osa kahjumist ma-dalakvalitseedilise toodangu pärast. Sepärast tuli just toodangu kvaliteedi tõstmisele pöörata rohkem tähelepanu. Kvaliteedi küsimus oligi nõnda nõukogude

---

[1] NTK arhiiv, 1956. aasta aastaaruanne.

[2] NTK arhiiv, 1957. aasta aastaaruanne.

[3] NTK arhiiv, 1958. aasta aastaaruanne.

tulipunktis. Oli ju NLKP XIX kongressi direktiividest nõuda nõsaastaku kohta öeldud, et „... rahvamajanduse kuivid nõuavad... toodangu kvaliteedi tõstet paranadamist, ... esmatähtis on loomakasvatuspadude avaldudi tõstmine."[1]

Juba neljanda nõsaastaku lõpul oli NJK-s alanud nõukogu uurimdoku kvalitedi brigaadi ametisse est. Võenda nõsaastaku algul omistati nõukogule tehnika, osaomanda ja ammetus. Ja nimetus omistati nõu tarvile puunahaosakaaluvale, kes lubas nõud anda nõtte võhem kui 90% I sordi toodangut.[2]

Iasta-aastatel suurenes I sordi osa kombinaadi toodangus. Arvud nõnelevad järgmist: 1948. aastal moodustas kombinaadi nõgutoodangust I sorti 33,2%, 1950. aastal — 68,8%, 1951. aastal 78,9%, 1957. aastal — 84,4%.[3]

1948. aasta andmed on pärooduist, mis kombinaadi ehitajate esse nõudmisi naaltoatmata enne anda anti I sordi toodangut 2-3%.[4]

Ettevõtte kvaliteedi saavutamisel omas suurt tähtsust lõppkontroll. Selle tõõalal töötasid kombinaadi kvaliftseeritumad töötajad. Iseäranis lõppkontrollöri töös

---

[1] Saburov, M., Ehitusame partei XIX kongressi direktiividest NSV Liidu arendamise viienda nõe aasta plaanis rahva aastains 1951–1955, Tallinn 1952, lk. 14

[2] „Edasi", 7. jaan. 1957. a., lk. 6

[3] NJK arhiiv, 1948. a., 1950. a., 1957. a., 1957. a. aastaaru andmed.

[4] „Edasi", 26. okt. 1957. a., lk. 253

juba vere aastail ka linnu kontrolli, nii palgis tõo nõigus tehnoloogiaa täpset täitmist.'

Väga suure osa ka kvalitsi kontrollimisel etendas ka tõölise tõõalaste oskuste, s.o. kvalifikatsiooni tõstmine, samuti ka põhjalik kontroll saadetava materjali üle, sest alati puudus ka materjal sellele, millest oleks saanud valmistada kõrgevalitsmoelise taodangut. Paljudes kohtades ajasid ka nooremõõgi osakondade juhatajad ja tehnikud juhatajad ei kontrollimise kõrgekvalitsmoelise taodangu andmist. Põhjus: tehnikjuhatajad ja meistrid pidasid ebavajalikuks kontrollida taodangu kvalitsmi ise. Kvalitsmi ise kontrollis 2-3-liikmeline tehniline kontrolli osakond.[2]

Nii näiteks puudus 1953. aasta jaanuaris I osakonnas puhastamata väärismetalli nõjalise keemilise dübriidsisalduse. Taodangu kvalitsmi kontrolli juhtis tähelepanu, et see halvasti mõjuda kvalitsmile. Osakonna meistrid aga ütlesid, et nad saavad ilma dübriidsisalduseta. Siiski selgus, et 18 partiid väärtmetalli nõhka ei nõudnud nõue puhastada, sest väärtmetalli nõhka.[3]

On selge, et nõuetega mitte tutvumine ning taotluse tähtaegse, ei saa nõõrdsuhtumist nõrgekvalitsmilise taodangu valmista-

---

[1] „Edasi", 26. okt. 1957. a., nr. 253

[2] Vestlused pensionär Isaak Lesmaniga (endine NJL direktor aastail 1957 – 1. märts 1963. a.)

[3] „Edasi", 13. märts 1954. a., nr. 60

miseks. Kuid ehitöös edumaat teõd ei näita arvult laodangu hiav kvalitet. Selles on nagʼalii nõ materjalide vathvaadalue vaatamine. Tuleb leida uusi teid, mis võimaldavad materjale võimu hoida ja alandada tootekuuhvuda. Seda on püütud NJk.s näiteveal või suuremal määral alati erinevas joudada. Ehituhaitvad materjalidust on igal aastal valmistatud ülelaaniku toodangut. Nii valmistati 1953. aastal jalatsite detailide välgalõikamise võimuhoitud materjalidest 1000 paari jalatsid.[1]

1956. aastal säästeti aimuhu materjalide õkonoomiuma katsumise arvel 572 000 rbl., kusjuures vatsvõnaalsõmata muudetite arvele lõiks selleks 521 000 rbl. ja edasiuma materjali vaatamise arvele 51 000 rbl.[2]

1958. aastal valmistati võimuhoitud materjalide arvel toodangut 363 000 rbl ulatuses.[3]

Selline materjalide võimuhoidu viib ehitusmõõtsõstavale omahinna alandamiseni. Võrdluseks võiksime võtta aastat, s.o. aastat 1955 kui plaaniv järgi alandada omahinda 6,8% võrra ja hoida sel tasemel 3.004 000 rbl. Tegelikult alandati 1955. aastal omahinda 14,5% võrra ja säästeti sel tasel 6. 536 000 rbl.[4] Võimuhoiu plaan oli

---

[1] „Edasi" 10. jaan. 1954. a., lk. 7

[2] NJk arhiiv, 1956. aasta aastaaruanne

[3] NJk arhiiv, 1958. aasta aastaaruanne

[4] NJk arhiiv, 1955. aasta aastaaruanne

suga läidetud rohkem nii kahekordselt.

Kõrvutame järgnevalt mõne häbisamba keskmulgi omahinda kiirendatud aastatel. Võtame ühelgi maatüüpe alla mustkuaapa 1954. ja 1955. aasta omahinna. 1955. aastal toodeti mustkuaapaid 10.878 paari.[1]

Tabel nr. 4[2]

Mustkuaapa omahinnad aastail 1954-1955.

Omahinna liigid	1954. a. tegelik	1955. a. plaan	1955. a. tegelik
Tööstuslik omahind	79,09 rbl	83,94 rbl	73,49 rbl.
Kaubanduslik omahind	79,53 rbl	84,42 rbl.	73,98 rbl.
Ühe rotte keskmine	82,05 rbl	82,50 rbl	82,50 rbl

Ühe aasta jooksul oli kasutatud artiali häbisamba omahind alamatud 5,6 rbl. võrra, mis on ühe aasta kohta suur saavutus. Tegelikult ühikkasutatud artiklite häbisamba mulgi suurem, sest mustkuaapaste keskmised olid tõusnud 45. kopika võrra paarilt. Järelikult ühelt paarilt saadud kasumikaid oli 6,05 rbl.

Saadaolev artikli omahinna võrdlemine ainult kahe

---

[1] NSV arhiiv, 1955. aasta aastaaruanne.

[2] NSV arhiiv, 1954. a ja 1955. a. aastaaruanded.

aasta lähilõikes ei anna õiget pilti toodangu omahinna piderast alanemisest. Pruuma ajavahemaa vältel on aga praegu näinatu sellest võrdlust lähi mõa, sest nga toodangu artiklega on aja jooksul toimunud muutusi nas nüs ülevalt maajooksu näi nasudatavast materjalst. Sitsi näis tingimult vaadelda muste vroomsandaali omahinda mõne aasta lähilõikes, sest se toodangu artikkel on tõenud lähi suhteliselt väige võhem muutusi.

Tabel nr. 5[1]

Muste kroomsandaali omahind aastail 1954–1958

Omahinna liigid	1954. a tegelik	1955. a. tegelik	1956. a. tegelik	1957. a. tegelik	1958. a. tegelik	Omahinna alan. 1958 a. võrreldes 1954. a. (%)
Tööstuslik omahind	51,78 rbl.	43,30 rbl.	39,05 rbl.	34,77 rbl.	34,30 rbl.	33,8
Kaubanduslik —"—	52,07 rbl.	43,53 rbl.	39,24 rbl.	34,96 rbl.	34,40 rbl.	33,9
Kahjum	20,08 rbl.	10,70 rbl.	6,47 rbl.	6,64 rbl.	6,38 rbl.	68,2
Ettevõtte hulgikaud	31,99 rbl.	32,89 rbl.	32,77 rbl.	28,32 rbl.	28,02 rbl.	12,4

Nagu tabelist näeme, on muste kroomsandaal arvatud, nda on tarne nn aastate jooksul toodetud plaaerimõ kaljuniga. Kui vaadelda aastaid 1954 ja 1958, siis näeme, et selle toodangu-quartsilt saadavat kaljumait on sundsest tundmata vähendada (20,08 rbl.-lt 6,38-rbl-le, s.o. 68,2 % võrra).

---

[1] NJK arhiiv, 1954. a., 1955. a., 1956. a., 1957. a., 1958. a. aastaaruanded

Peale töösturlooma omahinda oli suudetud alandada umbes 1/3 võrra, mida käiest ei suudetud seda siiski lõuridurida.

Selles, et kombinaadi töö alus edumas tuleb täiesti uttida täimalusi toodangu omahinna alandamiseks. Tuli välja selgitada, millise tehnoloogia puhul suudetakse anda näige kvalitetsemat, mida suymmes ka näige odavamat toodangut. Tuli leida ja kasutusele võtta seadmed, mida nõutpidavamad materjalid.

Põhiosades suurema osa tähelepanust toodangu omahinna alandamisele, kvaliteedi tõstmisele, nagutoodangu plaanitäitmisele, ei tohtinud silmapaari vahelt jätta toodete sortimenti. 1951. aastal alustati juurvahaosakonnas kuue uue näeknõtliigi tootmist. Neude valmistamiseks vajatati vennavabariikidest saadud märgilisi kuusknahkse, mida saadi mitmesugustes märgitaonides — hallerust, hallerinnupuust, buzi, puuvill.[1]

Jalanõude tsehhis näeti tarvitusele nüs uut laste suusasaapa mudelit.

1953. aastal hakati NJK-s valmistama uut liiki mannequini jalanõusid, mille kaalud õunkuusega.[2] See muutis nõgad paju vastupidavamaks ja nõgusamaks. Samal aastal hakati tootma niinimet uut liiki sandaalide. Järjepidevalgi aastatel laiendas toodangu sortimenti.

---

[1] "Edasi", 15. aug. 1951. a., nr. 191

[2] "Edasi", 17. nov. 1953. a., nr. 141

1954. aastal hakati mudistoodanguna valmistama meeste sandaalitle, nagu ennegi seda käsitsetööna, turu- ja nõudluse järgi.[1]

Enne 50-ndaid aastaid täideti rahvusvahelisi lepinguid lambanahaga. 1951. aastal tuli meie asemele siidikanahad. Nüüdsest hakati valmistama sooleste, kitsede jt. loomade nahkadest rahvatarbeesemeid.[2]

1957. aastal hakati mudistoodanguna valmistama meeste nahkpükse, kaasikuid, lugemisprille hoidjaid. Kesiskavandid allesse toodete jaoks valmistati Tartu Kunstifondis. Esile tahtsid tulemuslikult töötada mustrimudelid. Kokkuvõttes 1957. aastal nõuti tootmisse 24 uut jalatsimudelit.[3]

Kulganiit valmistas kaunid jalatsimudelid suure nõudlusega mudelitegija E. Vanaaseme, kelle töö on leidnud tunnustust nagi ülelõidulises olukorras.[4]

1958. aastal hakati kanvasnahkvabrikus mudistoodanguna tõsiselt kõlbelikke nahku. Sel ajal oli see Eesti NSV-s täiesti uus tootmisharu. Tootmiskogemusi vahetasid kombinaadi Eesti NSV kõlbelikkonstruktorid.[5] 1958. aasta proovile nõudlodi umbes 3000 kõlbelikku nahka. Need saadeti Tallinna kanvasnahkvabrikus õnnes-

---

1. „Edasi", 25. aug. 1954. a., nr. 165
2. tsitaadis
3. „Edasi", 1. märts 1957. a., nr. 42
4. „Edasi", 17. jaan. 1958. a., nr. 12
5. vestlused Ilmar Lemmaga

tehti, mis valmistati neist mantlenuppe ja nasmaid.[1]
50-ndate aastate algul oli tarbijate seas muutunud nõudmised, ja NJK tuodab nähe naiste suvekeepi ja lastejalatseid. Nende artiklite tootmisega oli raskusi seepärast, et Tartu NJK spetsialiseerub nõlvnahk-plaaniga taldadele, sandaalide ja tiibutatud jalatsite tootmisele. Seepärast ei saadud valmistada naiste suvekeepi nõuetekohaselt. Lastejalatsid ei lubatud toota seepärast, et nendega oli vaja plaani täita. 50-ndate aastate lõpupoole saadi nõudmisest üle lastejalatsite toetmise täielikult tõttu. Nii näitas maadustas 1958. aasta I poolel lastejalatsite toodang 52% naguu jalatsnabrum toodangust[2]

Nüüd toodeti lastejalatseid juba enamvähem nõuetekohaselt, neid lastejalatsite kvaliteet jätsis veel tugevasti soovida — nende pealisnahk ja taldad pidasid vastu nägu liiksest aega.

Vaatamata nägu puudustele saavutas NJK 50-ndate aastate lõpuks tähelepanuväärseid tulemusi, eelpool öeldut kinnitab asjaolu, et enni 1956. aastaai töötas kombinaat kahjumiga. Veel 1956. aastaks oli planeeritud saada umbes 1. miljon rbl. ulatuses kahjumit. Kui aga bilanss 1956. aasta peale aasta bilanss, selgus, et antikügle juba umbes 450 000 rbl kasumit.[3] See oli suur saavutus. Selline tulemus saavutati ulatuslike töö parema

---

[1] „Edasi", 16. veebr. 1958. a., nr. 34
[2] „Edasi", 1. apr. 1958. a., nr. 65
[3] NJK arhiiv, 1956. aasta aastaaruanne

organiseerimise, operatiivsete mehhanismide, materjalide varustamise kasutamise teel. Ja muidugi ka sel teel, et püüti hankida odavamat ja kvalitetsemat materjali. Iseloomustamaks saavutustest näitajaid näitajadki: 1945. aastal toodeti päevas ~75 paari jalatseid, 1946. aastal 468 paari, 1956. aastal 1600 paari jalatseid.[1] Jõulukuult 1956. aastaks oli jalatsivabrikute päevane tootlus varasemaid veelgi rohkem kui 21-kordseks.

Kui võrrelda omavahel rahaliste näitajate 1955. ja 1958. aasta toodanguid, siis näeme, et toodang on praegu kahekordistunud. 1955. aastal anti toodangut 37.231.000 rbl. eest, 1958. aastal aga 63.024.000 rbl. eest.

Viieaastakute aastatel oli suur saavutus tehnika progress osas. Seati üha enamaid uusi aparaate, hakati uusi nõrje tootmisega seadmeid ja masinaid. Töö oli muutunud mugavaks. Oli suurenenud toodangu väljalase ning paranenud kvaliteet.

---

[1] NSV Arhiiv, 1956. aasta aastaaruanne

Kommunismi ehitamise programmi arutelud aastail 1959 - 1962

1959. aastal sai alguse uus ajajärk meie maa rahvaste elus ja majanduselus ülesehitustöös. 1959. aasta oli seitsmeaastaku esimene aasta, aasta, mis oli tähtsusrikas kommunismi ehitamise perioodile. Selle perioodi üheks peamiseks ülesandeks on kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine. Tuleb lahendada ajaloolise ülesanne — järele jõuda nõigi arenenumatele kapitalistlikele riikidele ja neist ette minna täielikult iga elaniku kohta. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei [XXI] kongressil vastuvõetud uus ülesandeid ülesehitustöös seitsmeaastakuks. Nõukogude rahvale nõutakse seitsmeaastakuul püstitatud praktiliselt majanduse arendamisele. Kui tööstustoodete toodang kasvas viimasel seitsmeaastakuul 85-88%, siis tarbekaupade tootmine 62-65%. See on väga tõsine erinevus. Põhitähelepanu tuleb suunata seitsmeaastakuul toodangu suurendamisele nõudlus toodangu järgi rahuldada lähimate aastate vältel.'

'Hruštšov, N.S., N.S. Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei [XXI] kongressil, Tallinn 1959, lk. 20-21

Nahajalatele tootmise peab sotsiaalsel tööviljal 45% ning, s.o. nõuab ühi tootmas osas mitmekordse hankudist.[1]

Tartu NTÜ ühisandmes on tööta 1965. aastal 1,5 miljoni paari jalatseid.[2]

Selline ühisanne nõuab Eesti raha- ja jalatsitööstuse ümberkorraldamist, sealhulgas ka Tartu NTÜ töö ja selgitamaks nõiu ennustamismeetodeid tootmise tõhustamiseks, arvutuste täistsiseks, sortimendi laiendamiseks. Selle ülesande täitmiseks on vaja tagada töö hea organiseerimine; mehhaniseerida, automatiseerida suurt töömahu nõudvad operatsioone, tagada ühtsete materjalidega varustamine.

Kõigepealt on meiegi vaja tootmise laiemat mehhaniseerimist ja automatiseerimist. Alates 1959. aastast pöörati Kombinaadis rohkem tähelepanu meie konveieriliinide rajamisele, samuti meie kõigema tootlikkusega masinate rakendamisele.

Igal aastal saabub NTÜ-le uusi masinaid. Nii näiteks saadi 1960. aastal mitmesugustelt firmadelt 39 uut masinat, Tšehhoslovakkiast saadi 11 uut masinat.[3] Ka tulemusi on rohkesti. Kui varem mudelijalatsite tehtis toodeti 1959. aastal ühiskorralt 190 paari jalatseid

---

[1] Ilmiljov, N.S., NTÜ töötu majandamise arendamise rahvamajanduse tasandil aastatel 1959-1965, lk. 26

[2] „Edasi", 29. okt. 1960. a., nr. 215

[3] halsamas

päevas, siis 1960. aastal juba 300 paari.[1]

Konservliinide ümberadmine on alanud juba 1956. aastal. 1960. aastaks oli meil täielikult konserveerimata mudelkingade valmistamise osakaal. 1961. aastal lasti välja viimased kummerr. Pärast seda hakkas riigikord andma ainult nõu nõuda tehasel tootmine lõpetamist nii 1960. aastal.

Selleks, et päästa tehasele tähelepanu uute seadmete, uue tehnika rakendamisele, loodi 1960. aastal tootekvaliteedi juurutamise osakond.[2]

Selle osakonna juhtimisel seati ülesandeks 1960. aastal viia kogu kõrge tootlikkusega skandinaaviapressi. Täielikult mehhaniseeritud sandaalide ja viisasaapa juurdelõikus. Viisasaapa juurdelõikuse mehhaniseerimine andis suure majanduslikum efekti — tööviljakus tõusis 400% võrra.[3]

1960. aastal valmistati jalatsipalatsite tehnika täiesti uued tehnoloogilised seadmed uute projektomaatidega. Jõgeva rahvavabrikus mehhaniseeriti 1960. aastal viida operatsiooni. Kõige tähtsam oli neist näitajate viimine 20-aastase ettevõtjaga, andes ööpäevas 312 000 tk.[4]

Viide rakendati 1960. aastal 79 kõrge tootlikkusega masinat, nüüd tehakse neist jalatsivabrikus (79-st 52).[5]

---

[1] „Edasi", 29. okt. 1960. a., nr. 215

[2] NPK arhiiv, 1960. aasta aastaaruanne.

[3] kalsamas.

[4] kalsamas.

[5] kalsamas.

1961. aastal algas Kambja aadis uus ulatuslik mehhaniseerimise etapp. Uue tehnika osakaalu tahti ülesandeks saüklusel rekonstrueerida või asendada mitteotstarbekohased põhivahendid. Ka naiste mudilaagrite taotluse piirde üle kontrolliti. Naiste mudilaagrite taotluse kontroller koosneb kahekümnest pealsete stepptiste kontrolleritest, kahekorruselisest jalabite montaaži konveierist ja kuivatitest. Selleks kontrolleriks nõutakse taotluses 457000 rbl. aeg tuuritakse tegelikult rakendusse rakendusega.[2]

Jõgeva rahvavabariigi staadioni ülesehitamise ja laste mängimiseks tarvilike tingimuste loomise ja hooldamise tarvis. Nad on varustatud lühikese kaepidemega aeg kolmandal pingutusel tuleb.[3]

Füüsilise parimate tõstetingimuste loomiseks viidi tsehhidest välja kõrvalised õhkavad kuivatid.

Ülesse rakendati 1961. aastal 72 uut tehnilist seadmikku (jalatsivabrikus 53, rahvavabrikus 4 ja lisaks sellele 15 õmblusmasinat).[4]

1961. aastal läbi Tartu NTK-s palju uute seadmete rakendamiseks. 1961. aastal premeeriti kambinaadi puhkemaja poolt 70 töölist ja inseneri-tehnilist töötajat.

Võttes aluseks NLKP programmi otsused ning ajaloolise XXII kongressi poolt partei programmis etteantud

---

1 NTK arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne

2 tsitaat.

3 tsitaat.

4 tsitaat.

põhiosana — tootmise igakülgse mehhaniseerimise ja automatiseerimise, otsustati NTK-s 1962. aastal juurutada laialdasemalt uut tehnikat ja tehnoloogiat. Ühtlasi seisneb suures ülesandes ka sandeli põhjatehnika uute kahekorruseliste konveierite rakendamine — see on nii uue tehnika kui ka uue tehnoloogia rakendamine.[1]

Enne selle ülesande lähtekäsku oli komandeeritud mõtte grupp inseneer-tehnilisi töötajaid ja tööliste esimesed valitsused ülesõidetesse mere ääres. Ühilastati ka Leningradi saapavabrikut „Skorohod", mis tutvuti uute tehnoloogiate praktikaga, konveierite ehitusega, uute töövõtetega. Insenerid Tartu NTK-st koos valmistati Pärnu Masinaehitustehases ja mujal juurutamise tehnilised tootmistööd katsetamata.

Konveersüsteemi juurutamisest saadud ökonoomia oli 6700 rbl. Uus tootmisviis paranedas tundmatult tootlikkust. Ühes ühikus vähenes 6 tööliste, mida oli näiteks ühe ühe mõne tervel tööl.[2]

Ühes ülesehitatud uutele nõudmistele vastavat 1962. aastal kõige paremakse jaotuskonveierit. Need puhitakse tsentraalsüsteemi puhul vaja on mõelda

---

[1] NTK arhiiv, 1962. aasta aastaaruanne.

[2] kalsamas.

praksta õnnelemises. Selleks peaksid masinad paikneva-
veerid on Nõukogude Liidus praegu arenduses. Sel-
liste konveierite seeria ulis — tehases ei domineeri töölise
kompat vaid rga tööline kes nii palju ise mõtleb.
Jaotusosakonnas rakendamise tagajärjel tõusis töönorjamus
10-12%, lisaks sellele vabanes praktiliselt õnnelemise operat-
sioonilt 11 töölist.[1]

1962. aasta III kvartalis võidi kasumahavabrikus läbi viia tehnilise kompleksse mehhaniseerimise, mille tulemusel suurtes vabrik oma arsenalide praktist täielt vaasalg-seks ettenähtud. Peale mehhaniseerimise tervikus, kasu-mahavabrikus teostamas kahekordselt. Eriti tähtis on see, et kasumahavabrikus kompleksse mehhaniseerimise näitajaldas liitsidetida samalaadse vabrikus Tal-linnas „Kommunaari" juures.[2]

1962. aasta oli tehases puudutamise plaanis oli 10 õitset, mis lendsid ka rakendamist. Peale nende õi-tsete ellurõõmist saamatak ökonoomia 108 000 rbl. ulatuses, kesk töölaadi jaoks vabanes 42 töölist.[3]

1963. aastaks oli Kombinaadis tehtud ära suur töö tootmise mehhaniseerimiseks ja automatiseerimiseks. Vabanejr ole näiteks ekskavaatorite tehases

---

[1] NTK arhiiv, 1962. aasta aastaaruanne.

[2] Intervjuu Isaak Lusmaniga.

[3] NTK arhiiv, 1962. aasta aastaaruanne.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

rakendamisse ja töö paremaks organiseerimisele ei pööranud
ainult selle ettevõtte seinte vahelt. Juba mõni aasta tagasi
alustas Eesti NSV Riiklik Näitekogu juures asuv Rahvama-
janduse Näitekogu nõuandeid ettevõtete direk-X
toritele ja praktikantidele nn. dispetšerteenistuse organi-
seerimisest.[1] Varem nõuandeid neid praktikuid väljastpoolt
Tallinnast. Alates 1962. aastast suurest hoonete rekonst-
rueerimisest tingituna ettevõtetes, et tutvuda konkret-
selt ühes või teises ettevõttes töö organiseerimisega, selgitada
välja nõrgakohad ja nii nõuandeid, kuda rakendada
leostuski ettevõttes. Ühtlasi viiakse dispetšeriteenistuse
nõudi läbi 1962. aastal nõigsel Tartus N 7ke-s.

Tehnoloogiate ühtsete aastatel näeb ehituskavalt näha
ette tootmishoonete rajamine, vanade rekonstrueerimine.
Tehnoloogiate poolne peab Tartu saama uue nahavabri-
ku ja uue narmasnahavabriku lambanahka töötlemiseks.
Nende objektide ehitamisega ühes nõukogud ehitamise-

nõlt 35 miljonit rbl. (vanas rahas). Ettenähtud tootmisvõimsuse ehitatakse saavutades ühenaegselt nõukogude nahavabrikute rekonstrueerimise tõttu. Sel ajal jõutakse ühendamise lõpetamisele. Parimad ettevõtted tarendatakse jõgeva ja Kohtla-Järve nahavabrikuid. Uus karusnaha-

---

[1] nõukogude Liidu kogemusega.

nabrim otsustati rajada Lenin tänaval eluva osahoone kvartaalimile. Nende ehitamine lõpetamise tähtaeg kuni 10 novembrit 1961.[1]

Tartu NTK laiendas 1959. aastal mulgi — 1. juulist loodud galanteriivabrikuga Tartu Elektrotehnika Tarvikute Kombinaat.[2]

1960. aastal alustati Kombinaadi uue administratiivhoone ja naftamaja ehitamist, mis valmivad 1961. aasta lõpul. Hoone on neljakorruseline. Lõpuks töömeestele antakse esimesi ja neljandasse sõidukeid ja puhkust, II ja III korrusel raamatupoega ja raamatute saal, IV korrusel saal umbes 250 istekohaga.

Selleks, et ettevõtte töö mulgeks edukalt on vaja meie loetnikhaonite rajamisest, naiade laiendamisest ja uue sõiduvahendite muretsemisest. On vaja niimaldasi hulgal tõigaigsalt varustada head materjali.

1959. aastal mais arutati Tartu ESP Linnavalitsuse pleenumil päevakorral XXI kongressi otsuste elluviimist. NTK töös puudi näige suuremaks takistuseks seda, et Rahvamajanduse Nõukogu on hakkast aonaldamud materjalidega varustamise.[3]

1960. aastal tuuis Kombinaadi uda töötajamid

---

[1] "Edasi", 5. juuli 1959. a., nr. 181

[2] "Edasi", 1. sept. 1959. a., nr. 172

[3] "Edasi" 22. mai 1959. a., nr. 99

materjali mitmekülgsete saamise pärast. Varutamata planeeritud jaotushaaradele ei suutnud hanasjad enam ühenduses toime tulla. Eriti halvasti hakkis rahuolekut „Liepaja". 1960. aastal oli kombinaadil väga suur puudus kasitlaudadest. Ühmord lõhus isegi selleni, et tuli kahvata käsitsi saagima ümarlukkpuid.[1]

See oli muidugi kombinaadile väga raskeriinas, sest tal polnud ei spetsiaalseid seadmeid ega ka meilaldaselt täisjõudu.

1961. aastal piidas Kombinaat materjaliga varustamist üldiselt rahuldavaks. Saavida aga jäätis varustamise organiseerimine. Eestsas varustusbontori poolt materiaalsete hankijate valdamine: näiteks Valtšras. Jaroz (palatspapp), Läti „Liepaja" (alumiinium). Losaks sellele valitses materjalide hankimises ja saatmises mitmeastmelisus. Nii näiteks saadeti portfellide furnituurid, nõelad, lõnbellumud, riidid Leningradi lähedest Leningradi baasi, mult Eskilgsnabsbõt kontorile, mult Kombinaadi.[2]

Materjalidega mitmõõtmelise varustamise ühes aluliseks põhjuseks oli transpordi ebaratsionaalne töö. Nii näiteks on konteinereid Eesti raudtee liinil 10

---

[1] NTK arhiiv, 1960. aasta aastaaruanne.

[2] NTK arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne.

päeva tul, terviku lõduvabariikidest tulev saadetis on tal tohti enni 30 päeva, ülesmetel juhtudel aga veel enni 65 päeva.'

Et saada materjali õigeaegselt näite ja vältida linnai tantsistöös, on kombinaat kasutanud autotransporti. Ekspeditoreid, kuid see teeb kombinaadile täiendavaid kulusid.

Elektrienergiaga ja veetusega on ettevõte varustamine rahuldav aastaist aastail alates täielt rahuldav. Elektrienergia ja veetarve kokkuhoiu arvel on suudetud alandada ennahinda. Nii hoiti näiteks 1960. aastal kokku elektrienergiat 10100 kW, veidi aga 40 tonni.[2]

Elektrienergiaga on täielt rahuldavalt varustatud jalatsivabrik, Kivisentali nahavabrik, galanteriivabrik. Varrunahavabrikus on ette nähtud uue elektrolüüsi ehitamine, sest siiani sai varrunahavabrik osa elektrienergiat linna valgustusvõrgust, mis pinge on liialt madal, et rahuldada nõukogu nõudmisi.

Vastavalt sellele, millises täitsid ettevõtte üksikosakonnad hankeplaani ja millises töö eri organisatsioonid ettevõttes eraldas, suudeti täita tootmisplaani. 1960. aastal täideti nõuetekohaselt plaan 103,1%-le, 1961. aastal – 103,4%-le, 1962. aastal 102,6%-le.[3]

---

[1] NJK arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne.

[2] NJK arhiiv, 1960. aasta aastaaruanne.

[3] NJK arhiiv, 1960.a., 1961.a., 1962.a. aastaaruanded.

sinisemde tähtsamate taodanguliikide osas ei plaanitäitmine järgmine:

Tabel nr. 6[1]

Tähtsamate taodanguliikide plaani täitmine aastail 1960-1962

Toote nimetus	Mõõtühik	1960. a.			1962. a.		
		Plaan	Tegelik	%	Plaan	Tegelik	%
Valanõud	tuh.pr.	1.233	1245	101	1562,8	1562,8	100
Galanteriitooted	tuh.rbl.	8000	8331	104,1	10600*	10644*	100,4
Kiiliased	tuh.tk	800	800	100	800	801,4	100,2
Rebased	-.-	7	7,12	101,7			
Sinirebased	-.-				6	6	100
Hõberebased	-.-				19	19,7	103,6
Naaritsad	-.-				10	10	100
Kreenimahe	tuh.dm²	12 900	13113	101,7	27 390	27 404	100,1

Tabelist näeme, et mõlema vaadeldud aasta jooksul on suudetud täita plaani tähtsamate taodanguliikide osas. Kahe aasta jooksul suurenes tunduvalt rebasenahkade toodang. Kui 1960. aastal toodeldi joo rebasenahka, siis 1962. aastal 25 joo. 1962. aastal hakati tootma ka siniseid nahku (hõberebased ei juba varemgi toodetud). Kahe aasta jooksul oli ühe nõrgatasandi tõttu mõnel aastal nahavalmistamise plaan, kahjuks nii kahekordselt. Plaan suudeti täita.

---

[1] NÕk arhiiv, 1960. a., 1962. a. aastaaruanded.

* Ühtse nõtke andmed vanas vahas

1962. aastal jäi riiklike plaanide osas tunduv välja-
revus, mis nagunähtavasti likvideeriti tehte plaanide tast-
mise ülitamise arvel. Nii näitus ei täidetud plaani mudel-
rõugade osas (– 4800 paari) suurte tehnoloogiliste ümber-
korraldustõttu mis tootmises kvalitsiidi tõstmise eesmär-
gil. Plaanikaotuseeri hommikuseks tõõd saamata mitte
tõõlisi mitu aru (283). Sellise mahordiselt suur mitte
tõõlisi aru oli tingitud tõõjõu suurest voolavusest[1]

Tõõjõu suur voolavus oli aga tingitud Kombinaadi elus
1962. aastal ilmnenud raskustest, mille põhjus oli järgmine.
Partii N 7/K tootmisplaani suurendati järsult 1961. aasta
mais (37 % võrra), mis tõõjõuplaan, mis oleks vaevalõas
olnud suurenenud tootmisplaaniga, aasti alus 1961.
aasta lõpul. Mis tõõjõuplaan nägi ette kombinaadi
täiendavalt tõõle rakendada 280 inimest.[2]
Plaani tuli aga hakata täitma juba varem, seda mitte-
gi ei suudetud ja peale mitte tõõliste mastavõtmist surus
jälgi peale tootmisplaan. Mitte tõõlistele ei saanud
sellises olukorras anda sihtgi päeva väljaõppeks. Tõõline
pidi oma esimesest tõõpäevast peale asuma normeerri
juurde ja hakkama tõõle kombinaadi tootmisplaani
täitmiseks. On selge, et sellistes tingimustes ei saanud juttugi

---

[1] Tõõjõu voolavus oli 1961. aastal 22,5 %

[2] Vestlusest Rudolf Sorrokiga, tehnilise informatsiooni büroo vaneminseneriga.

olla nõrgenvalitsuslikke tendentse ettevõtete majanduslikust. Selle tulemusena ei suutnud Kombinaat täita ei tootmise sortimendi plaani ega ka nõutavate plaani lõikude kvartalis. Esitas raske oli alates 1961. aasta III ja IV kvartalis. Raskusi esines samast põhjusest tingituna nii 1962. aasta I ja II kvartalisi. Ilma 1962. aasta III ja IV kvartalis suudeti normaalne olukord taastada. Kuna tarnijad ei suutnud nimetatud kvartalistes täita plaani, langes tootmise tempid, mis paratamatult kannatasid selle läbi ka tööliste palgad. Kui ettevõtte aastatel olid tööliste palgad keskmiselt 75-80 rubla kuus, siis 1961. aasta lõpul, 1962. aasta alguses langesid nad 50 rublale kuus.* Niimoodi algid töötu nõudluse põhjuseks.

Raskused 1961. aasta III, IV kvartalis ja 1962. aasta I, II kvartalis olid tingitud läbimõtlematust tootmise- ja tööjõuplaani koostamisest erinevatel aegadel. Selles, et tagada tootmise ja sortimendiplaani täitmise, olles pidanud tööjõu koostamise plaani põhjal kohale ja leidma rakendamist enne tootmisplaani koostamist.

Ettevõtte põhjustatud Kombinaadi 1961. aastal

---

1 Mõtteline Rudolf Sarapuu.

* Käin kuus rahas

daainnonwale andmata 63 000 paari noorjalatsid, 3 322 000 dm² kreemnahka ja 24 000 nülemsugust nääd nii noorast kui munstnahast.[1]

Sordilisuse plaan jäi 1961. aastal täitmata 1,7% ulatuses.[2]

1962. aastal suudeti aasta üldnäitajate osas nagutoodangu plaan täita, mida ei õnnestunud esimesel aastal. Nii jäi täitmata Kambrinaadi naharsenimisplaan 2,5% ehk 220 000 rbl. ulatuses. Põhjus: ettevõtte toodang poleud kindlustatud müügivõimaldustega kuni 28. detsembrini. Naatamata sellele suurele puudujäägile suutis kambrinaat täita oma kasumiplaani ja seda ülalöige pääkidest valmistatud toodangu arvel. Kommunaalmajanduses on ettevõtes sügavalt juurdunud, materjalide ökonoomne kasutamine on muutunud traditsiooniks. Nii näiteks säästeti 1961. aastal arvamata nii palju, et sellest jätkus 20 000 paarile saapaltidele pealsete valmistamiseks, juhtumata kuiti kokku 78 100 dm², ehk ligi 11,2 tonni.[3]

1962. aastal oli Kambrinaadil nõudlus ette saada 40- >
kuulit 132 500 rbl, tegelikult aga saadi 167 500 rbl.

Seni on selles plaatimi lõigus nõutavad vaid toodangust

---

[1] NTK arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne.

[2] samasamas.

[3] „Edasi", 21. jaan. 1961. a., lk. 15.

üldse, sujuvus pole täielikult päästetud ei taodangu kvaliteedile ega omahinnale.

Kvaliteedi parandamiseks otsati 1960. aastal tsehhides ✗ iga komplekteerimise ajaks kontrollpostid. Avastatud praagi päris kontrolli tagajatada selle tekkest või kõrvaldada töölise kaitsekriidi.[1]

1960. aasta aprillis moodustas NJK partorabi rao tehnilise komplekteerimise. Vaatluse alla võeti komplekteeritud tooted valitsuse allasutustest. Osa nõusid on Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu kergetööstuse valitsuse juhataja asetäitja [illegible] Tammeväli, kulgrõõmu „Glavalmaztorg" juhataja Paulman, kombinaadi komplekteerimise direktor Nugis, Tartu kaubandusvalitsuse kontrolöri Rentsen, muusikajalatsite komplekteerimise juhataja Reino. Mõnigi ära, et mai 1959. aastal oli Tartu NJK jalatsite puhul tehti ainult tegemist jäämedate nõgadega, siis 1960. aastaks oli olukord kardinaalselt paranenud.

Kombinaadi direktor I. Lesman leiab, et erasektori endine 2-3 inimesest koosnenud tehase kontrolör osaleb, nii et suutmud vastutada taodangu avaldatud ost nõgs kombinaadi eksperdiks. Pärastine oma tehhi taodangu kvaliteedi eest kanges mitud vahetult igale meistrile ja tsehhijuhatajale.[2]

---

[1] „Edasi", 31. mai 1960. a., lk. 107.

[2] „Edasi", 26. apr. 1960. a., lk. 93

Tehnilise režiimi täpse täitmise kontrollimise ülesandeks pandi 1960. aastal näiteks tsehhides töö- tehnoloogid. Lisaks sellele organiseeriti tööliste endi kontroll ülemise operatsiooni kvaliteedi üle. Väitluses parema kvaliteedi eest aitas hindamisel kaasa ennetustegevuse meetodite rakendamine.[1]

1960. aastast alates hakati praagitoodangule nõlva andmata rangelt loppe. Igale töölisele langes mitmel aastal kontrolli tagajärjel praagi eest.[2]

Jaanuaris 1961. aastal näidi Tõnuloomu kvaliteedi Inspektsiooni poolt kombineeritis läbi kvaliteedi kontroll. Kontrolli tulemused näitasid, et rakendatud abinõude efekt oli olemas.

Näitena oli mainitaldadega sandaalitide (artikkel 7807) vastuvõtmine kaubaaastasõõrme 1960. aastal mitmete nende tehniliste vigade tõttu. 1960. aastal oli vastavate sandaalitidest sordile 28% kontrollitust, 1961. aastal aga ainult 7%. Nahktaldadega sandaalitide osas oli 1961. aastaks praagiga läbi parimlasmemad meod kõrvaldatud.[3]

Kiirasta hakk kvalitet kaitas ma aastata joonsul põhjendatud pahaaulk ostjate hulgas. 1961. aastast alates

---

[1] „Edasi", 26. apr. 1960. a., nr. 83

[2] Akt arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne

[3] Sealsamas.

otsustati kahvata nõutama viinaste valmistamiseks ainult suure veinisisaldusega nahka, kusjuures jätkuvalt nõuab kinnastelt nõrgesti haarda rõivaeset.[1]

Otsustati paremini kontrollida tööandjaid, mida kannis Tartu NTK-le Tähtvere „Kraami".

Kuid rahagi eest ei tarbijaid nii 1960. kui ka 1961. aastal õigustatud pretensioone Tartu NTK teadlangu saata. Nii näiteks olid tingitud lehawask tõst. Irbis olid praaked kühmulised, saadud naha pinnal, kuivanud määrdunud, juhtjalatsite talla ja sarnase vahel pilu, mis ei ole tingitud jalanõu valmistamise õige nõudmisest, sandaalivahmade ühenduskohad jäetud õhendamata.[2]

Küdiwäärt oleks, et Tartu kaubandusorganisatsioonide esindajad — algul spetsialiseerunud jalatsikauplused ühtlasi esinduskaupluste kohalseele kaubanõudlusele.[3]

Selles kauplues näeks kaubanõuet tutvustada tarbijatele ning muidistuodangut ning parata näha ka alles valmistatava toodangu osas.

Kaubanõude ühes massiraskuses on naaberi suhtelisele nõudel vähetähtsa valdkonna. Toodang ja tõlliste arv on viimasel aastatel, mil andmed 6ee. tõttu on staaži alla viie aasta. Riigetööstuse Valitsuse esindaja

---

[1] NTK arhiiv, 1961. aasta aastaaruanne

[2] „Edasi", 26. apr. 1960. a., nr. 83

[3] nõlsamas

teatas kambrnaadile, et kurgetaõstuse Valitsus kavatseb kesk- ja kõrgema haridusega personalide hankimise korraldamise väljaõppe Leningradis ja Tallinnas.[1]

Kaadri väljaõppe küsimus pole siin ses osas täielikult lahendatud ja seda on alates objektidest põhjustab, mõnes piirkonnas on mõned osakonnad kõrgema kõrgemaks päevapraktikumiks. Eriti aeganõudvaks muutus korrespondentõppe kvalifikatsiooni tõstmise küsimus pärast partei XXII kongressi. See on küll arusaadav, sest ülesandeid tuleb kvalifikatsiooni ei saa enam praegu praktika täielikult rahuldamas. Seepärast valitsevat praegu ülesandeid tuleb kvalifikatsiooni kõrgemaks!

Tartu NTK ülesanne on selles mõttes keerulisem, et teistel vabariigi kaks- ja palatitaõstuse ülesannetel, sest ta profiil on tunduvalt laiem ja täpsemalt ongi ta suurem ülesanne Tartus.

Käige rohkem tuvad mured palatitel. Palatitel puuduvad alumiiniumist ülejäänud, mis praegu raskemaks kaltsvale ülejäänule. Praegu ei saa aga nõuda seal õõlata Tartu NTK palatitele rohkem. Seda põhjustab ajaloohaste lüüsitud puudumine. Kuni 1962. aastani palandi Eestis ainult lüüsitaõstust. Lüüsi kangelt teeksi lüüsivabariikidest. Neid saadi tavaliselt napilt ja needki, mis

---

[1] Edasi, 26. apr. 1960. a., lk. 83

saadi, mida vaevamuud. 1962. aasta 1. poolaastast alates hoonas Eesti falatshvabuumid naeruslaua lõstmudega varjandi lõstevabura. Nüüd paraneved vrndlast load va sellus osas.

Häid falatsed saab kha aeruse kust materjalost, mud paraem pole mitte käin saadav materjal kva. Taaraaha on tihti suurte nõgadega. Ka kaubsuaadi enda rahavalimud Jõgeval jõ Skassentalis rõuevad näinigi vaid ära ringi kva taaramaterjali.

Kiirapaar malmk ligikaudu 150 rahnese näitajaõna. Nii palgude õnnuste poolt tehtud vaod klaneraad alles lõpptaodamgues. Halvemal puhul päval ebaavalsutne tooda vaubandusnõrme, parimal näitajse see veel sotti nüi praagiksnse. Falatsvabrimus on vahuste häid tõlisi, mida pidevalt mõõtmise juurde uusi õpilasi, ku vaevaad õppida ainult vaneveri aõnes vaig ka täiesti loomulik, et õppetõ ajal valmistavad vaid vahuste praki. Kaadus vormaalsvaaus ülevalvustamisega on Partnose hõvdlast vaja vastavat vaigetõstuse tehnikumi.

Juureau osa praegu töötavatest vaneveristest draiverivaad tööliselt kaupa. Kvalsteti aitab vrndlast paraudada poolautomaatsete joahuseaneveeritega vaeldamine, mis näitvaldavad ngal tõõlisel valtadaa võimgume kaupa, ei ulus tagatud kvalsteti. Poolautomaatsed joatusvaneveered on kaubsvaadis väga

vakendatud saalis.

1962. aastal lõpus praagi põhjast allakõnnatud palkidel 2882 pööri. Praagi põhjast tagastatakse kombinaadile 1539 pööri. Lahas väljendatuna on need näitajad vastavalt 6.858, 18 rhl. ja 813, 31 rhl.[1]

Kontrolli tugevdamiseks tuvastati siis seati 1962. aastal jälgi sisse tehasese kontrolli osakond (vahepeal oli ta kaotatud, sest selle osakonna ülesanded pidi ülemanuses.)[2]

× Peale tehasese kontrolli osakonna kaotamist langes vastutus kvaliteedi eest tehnilistele juhatajatele ja meistritele. Tuvastati kvaliteedi kontrollimisel sind varasa tõmmatud ühiskondlikud organisatsioonid, ühiskondlikud kontrolöörid. Tõsiasjana tuleb pidevalt, et ka tootjad ühiskondlikud organisatsioonid ei tooni hiljemaldasele ahtustada ega nahilaeride ühiskondlikke kontrolööre, ei nad ei lasku läbi mitterahuldavate tootjaid. Sageli esineb nüs puitmaterjali kvaliteedi suhtes.

1962. aasta algul tuli kombinaadi ülalpu kontrolli analüüsimiseks palatitele kvaliteedi. Vastluse alla saadi ainult ühe liini palatid. Puitmus oli halb — 30% sellest läks I sordi palatitest nüüd üle II sorti. Ja nüüd otsustati, et tuleb jälgi luua tehasese kontrolli

---

[1] NTK arhiiv, 1962. aasta aastaaruanne.
[2] Vestlused Ivan Lumaniga.

osamoud.[1]

Selle asemel oleks aga tulnud parandada ühtsuandlike kontrolliüride tegevust, ahistades neid 2-3 liikmest koosnev tõhusat kontrolli osamoud ei suuda nagunii järgida praktikat teadangu usaldusti Nõukogude kätgis ettenähtud.

Kaidis piirkonnas oma tähelepanu nõupidamistes teadangu kvalitsti, puti erinevas on teadangu normeerimisest. 1960. aastal hakati kombinaadi trustina tähtsat rolli mängima. Samal aastal hakati uuditeadangutena trustina kommunistidega töötlema. 1961. aastal hakati hõlmama naisrinda ja ettevõtte vahet.[2]

Ei saa nõustuda, et nõudlemud aastail esines komb-
binaadi töös mitmesugustest põhjustest tingitud puudusi. Kuid ei tohi unustada, millega oli Tartu Vabr.- ja Jalatsikombinaat 1945-46. aastal ja millised muu-
datused toimusid 1963. aastaks, millest teadangut ja nüüd-
seaegset ülesehitust. Kõige rohkem ülekohut on Kombinaadi asutamisele, töötingimustele. Kui 1945-46. aastal tehti kombinaadis praktiliselt käsitsitöö, siis nüüd on see täielikult mehhaniseeritud ja osa näitajaid, nagu on automatiseeritud

---

[1] Intervjuust Ivan Lõsmanniga.

[2] „Edasi", 14. jaan. 1961. a., nr. 10

Kambrinaat on saanud endale uued tootmishooned, mida ei saa mõnelõngi sõjajärgsetega. Ents nehtle on naaskorhavalmus nahtav. Kambrinaaoli praeguse tootmise ei 1962. aastaks kasvanud võrreldes 1945. aastaga 91,3 korda. (1962 aastal - 6854 1945.a. toodeti päevas 75 paari) ei panaanud taodangu kvaliteet. Kui 1948. aastal toodeti I sorti taodangut 33,24 %, siis 1962. aastal 80,5 %.

Juba ainuüksi need arvud räägivad kambrinaaoli ülestõusmisest nõukogude ajal.

Kambrinaaoli kasvatamise uue näitajana ajalgi määravad väga taodangut, mis palju kvaliteetne ja odav nõues, mida ühe nõuga suudetakse iga aastaga üllitada taodangu %, mille järgi on alati suur nõudlusega. Selräägi nehtle on muidugi NSV Liidu galanteriitoodete osas.

Viimastel aastatel on Tartu NSV Liidu ekspositsioonid mitu korda preemiatele tööstusnäitustel ja ka rahvusvahelistel näitustel.

Tartu suure populaarsuse on näitanud aeg juba ulpalgi öeldud galanteriivabrikud vahanõud, raamatuümbrised, rahakotid, püksirihid. Suure tunnetab on selles kambrinaaoli arenstamisel E. Vala-Talgile 1958. aastal saadetud kiri, milles mainitakse kogutöötajate taodeks tööliidudelt Tartu NSV Liidu. Tartu NSV Liidu ettevõtted näidistest vaid vaid, s.o. tootes- ja kaubanõuk kõrgemat kvaliteeti.'

'Edasi', 18. jaan. 1959.a., nr. 13

Tartu NTK teatrid otsustati eksponeerida ka leppigi ürgadressil 1959. aastal. 1959. aastal toimus Nõu-Gorgis Nõukogude Liidu saamelaste rahvakunstile pühendatud näitus. Selle näituse saatis Tartu NTK 20 rahvariidest.[1]

1959. aastal olid Tartu NTK rahvariidest eksponeeritud näitusel rahvusvahelisel näitusel — Nõu-Gorgis, Leppzorgis, Viinis, Brnos jm.[2]

1960. aasta septembris toimus Moskvas järjekordne rõivaliidu galatšvabrikute teoste ülevaatus. Sinna mudelid saatis ka Tartu NTK. Eesti NSV ettevõtted said sinnalt oma näidiste eest nõige rohkem kätte Tartu NTK. Tartu NTK poolt valmistatud mudelitest tunnustati seitse laskujuhtme kondi nõtarnliseks.[3]

1960. aastal eksponeeriti Tartu NTK teoseid Leppzorgi tsigeunifestivalil, moemäitusel Utrechtis, Nõukogude Liidu tööstusnäitusel Oslos.[4]

Eesti rahvariidel pole näistlejaid leidnud Nõukogude Liidus ja sepärast on äigustatud Tartu galanteriivabriku juhatajate lõunu pahameel suure, et meie vabariigis pööratakse liiale vähe tähelepanu rahvariietele.

Ka 1962. aastal saatis Tartu NTK laulumappe, laulu-

---

[1] „Edasi" 18. jaan. 1959. a., lk. 13
[2] „Edasi" 26. okt. 1959. a., lk. 253
[3] „Edasi" 29. okt. 1960. a., lk. 215
[4] „Edasi" 6. jaan. 1961. a., lk. 4

klaasi, portfelli jt. tooteid Leipzigi kevadmessile.[1]

Partii NSV on juba mitu aastat järjest saatnud oma tooteid rahvusvahelistele näitustele.

Ülevõidulisel galanteriitoodete ülevaatusel 1962. aastal said Tartu NSV poolt esitatud 120. eksponaadist 15 kroonangu, viiepulbri.[2] Kenakesed saatis tellijatele. Mustvalged fotoalbumid, pastakad ja suveniirid. Puuniustest fotoalbumid kombineeritakse mõnikord pruuk lõpus lahtinäiva tõmbelukuga nõudekohver, nootimapp, kirjutusmapp jt. tooted. Eriti hoolitsi esitleti oskust sulatada oma vahvusloomingu kunsti ja nõlitsevat ringpaent.

1963. aasta algul saadeti Tallu 26 galanteriiesemet, et eksponeerida neid rahvusvahelisel messikongressil Varssavis. Nende esemete hulgas leidsid Tallu 7 komplekti. Komplekt koosneb kirjamapist, pastakaomal, rahakotsest jt. esemest. Komplekt arhitektile on mõeldud projektide ja töövahendite hoidmiseks. Loodetakse Tallu ka rahvusvahelt äsjatult valmistatud noortekaid oma tootevalikuga (näiteks rinnakotid esemed, ka nõuanne, on valmistatud nahast). Nende esemete valmistamisel kasutati 1963. aastal materjalina — horvallpunast, kunstlikkrokodillnahka, tiirasiinnist, kilpnaast, vanglinnusta. Jääb loota, et ka selle näitleja ülesastajad nõtavad Tartu NSV eksponaatide soojalt vastu.

---

[1] "Edasi" 4. märts 1962. a., nr. 45
[2] "Edasi", 3. nov. 1962. a., nr. 218

II praktika

Pöördkraadeti jõu tema trotmõõtmise organiseerimine

Esimesis praktikis saadakse kambrnaadi laatmisalast tegevust. Ei tohi aga unustada, et ülemäära tegevuse aluseks on täiskasvanu. Tööliistu ei tohi anda alla 6. klassi õpilastele ega laatmist.

On loomulik, et piirava ja avaldiseerstud naadri saamises on vaja näha seost nõrkvoolu ja mägiõpetusega.

Eriti tähelepanu on puha kambrnaadi ehitamise ajal pööratud tööliste, masinaehituse tehnikumide ja tunnistuste naadri ekspluateerimisele. Iga Partei ja administratsiooni ja tööliste ametiühingu käitumuse vahel seisnud kalendriplaan käsitleb naadri ekspluateerimise küsimusi.

1948. aasta kalendriplaan on näiv vanem täiskasvanud kalendriplaanidest ja sellest on näidatud põhjustest:

„Tööjõudluse tõstmise ja laiatarbekaupade tootmise suurendamise ülesanne nõuab täitsa kvalifitseeritud naadri töömahust, tööliste mägiõpetusest mitte

saasaigsetele töömeetodeile, tehnilise instrumentaariumi organisatsioonist, masinate-tehnilise töötajate kvalifikatsiooni süstemaatilisest tõstmisest jõulisele nõnda tuntavalt tehnilise kvalifikatsiooni tõstmisest."[1]

Sellise valdkondliku lähenemise eelis oleks, et näiteks ühe brigaadi liikmete mitmekvalifikatsioonilisus, mis võimaldaks pidevat ühtsuse aasta jooksul näiteks õpitavate vähemalt 50 töölist. Ehtsaks sellele tuleb näiteks töötehnika normaldamise valdkonnas, organisatsioonilise ühtsuse valdkonnas, mis õpitavate näitel 20 töölist, lähtudes ühtsetest nõuetest ja osaliselt juhatajatele nende tehnilise teadmiste tõstmiseks.[2]

Kuid võrreldes 1948. aasta valdkondlikku lähenemist haaratud ettevalmistamise osas 1952. aasta valdkondlikku lähenemisega, mis võimaldab ise suhtes palju täielikumat. 1952. aasta valdkondlikku lähenemises on puhas formaalselt näidatud, millest hästi täitmata näitajaid ja mõni palju töölisi ei ole näidatud ning hästi saanud tõsta ennekvalifikatsiooni.

Vaadeldavate aastate valdkondlikku lähenemise on ühtlasi, et võimaldada administratsiooni ja ametiühingute organisatsioonidel töölistele laenguid ja stimuleerimise ühenduseid töö organiseerimise, töönormide valdkonnas

---

[1] NSV Liidu ametiühingute "Valdkondlikku lähenemist" valdkondlikku 1948. aastaks, lk. 12

[2] samas

ja teiste hüvenuste alalt.[1]

Kaadrite atesteerimise ja kvalifikatsiooni tõstmise plaani täitmise kindlustamiseks nõukogude endale kohustuseks kinnistada kvalifitseerimata töölise nõude mälgaõpitamiseks brigaadides ja nõukogudeaegse õppimise korras kvalifitseeritud töölise juurde; õppeperioodil töölt mitte ära minna teatele töödule, testsse tehnikumi; pidi õppimise lõpetamist tagatama teid vastavalt ettenähtud kvalifikatsioonile.[2]

Administratsioon ja näitlejaametite nõukogud endale ülesandeks organiseerida ülesanne-tehnilise töötajate õpilust töölt ära, aidates neil omandada uut tehnikat, tehnoloogiat ja taotluse organiseerimist, aga ka kaadritöötajate õpilust reorteõlista ja norme mitteületavate töölise ära. Teatus- ja tehnikumide lõputamud peavad tagama lõpetajatele võimalused edukaks töös ja kvalifikatsiooni tõstmiseks. Administratsioon ja näitlejaametite nõukogud peavad osa kvalifikatsiooni nõuetele kompleksetest õpetajatest ettevõtte töölise ja ülesanne-tehnilise töötajate hulgast, osutama abi õppetöö korraldamisel, abistama ettevõtte töötegemiste edasijõudmise likvideerimisel.[3]

---

[1] NFK arhiiv, ENSV Kergetööstuse Ministeeriumi Vaba-Jalatsikombinaadi Tartus, kollektiivleping 1956.a., lk. 7.

[2] NFK arhiiv, ENSV Kergetööstuse Ministeeriumi Vaba-Jalatsikombinaadi Tartus, kollektiivleping 1957.a., lk. 7

[3] NFK arhiiv, ENSV Rahvamajanduse Nõukogu Kergetööstuse Valitsuse Tartu Vaba-Jalatsikombinaadi kollektiivleping 1958.a., lk. 8.

Administratsiooni ja näitsemaitse poolt võetud nõudmistest sooles täitjate ülevalmistamisega ja nende kvalifikatsiooni tõstmisega on tooduid näiteid nagu 1956.a., 1957.a. ja 1958.a. valimatülepruugitest. Lahenemus pole ka aajadust, sest järgnevate aastate valimatülepruugid ei anna sellest osas midagi uut. Erinevus valimatülepruugitest õigluse nõudmise sõna-sõnalt. Erinevus on ainult selles, mi puhul täitjatelt on aktsiatud ühel näitlejal aastal tõsta kvalifikatsiooni. Seepärast näime nende aruannete näitajate alusel muutuda tabeli rong mõnelda, mis erinevate aastate näitajaid.

Iga aastaga suurenes kambumaadi tõlkide arv. Uutele tõlkidele oli vaja viidlustada taalrevaluste tuudrustele ja arvuste ümberarvutusi.

Tabel nr.7[1]

Uute tõlkide ülevalmistamine aastail 1952-1962

	1952.a.		1955.a.		1959.a.		1960.a.		1961.a.		1962.a.	
	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik	plaan	tegelik
		*		*		*						
Ülevalmistatavate tõlkide arv	50		30		40		125	250	200	408	30	26

1961. aastaks oli ülevalmistatavate tõlkide arv neljakordistunud võrreldes 1952. aasta plaaniga. Tegelikult suudeti 1961. aastal ülevalmistada rohkem kui 8 korda

---

[1] NTK arhiiv, 1952.a., 1955.a., 1959.a., 1960.a., 1961.a., 1962.a kalkulatsioonipruugid ja 1960.a., 1961.a, 1962.a. aastaaruanded

* andmed puuduvad

suuremal määral töölist ees seda ette nägi 1952. aasta plaan. Kõige rohkem näitab meie töölist vastu 1961. aastal, sest nõudmised meie toodete vastu kahes maakonnas.

1962. aastaks on majandus meie täielisele järele tulnud langenud.

Meie tehases juurutamine, suurema taotlemisega ja suurema konstruktoorsega masinate rakendamine, taotlete üha laialdasem mehhaniseerimine võimaldas staažinõuma-tult töölaialt oma kvalifikatsiooni tõstmist, meie tootmisalaste traditsioonide omandamist, meie töökultuuride õppimist. Iupäevalt tõstavad igal aastal meie töölised oma, nii täiendavad oma kvalifikatsiooni.

Palun vt. 8[1]

Tööliste kvalifikatsiooni tõstmise plaan a. 1952-1962

Kvalifikatsiooni tõstmise viisid	Osavõtjate arv				
	1952. a.	1955. a.	1960. a.	1961. a.	1962. a.
1. Eesrindlike tegemiste meetodites	55	8	18	30 (30)	—
2. Väljaõpe tarbe erialale	5	20	21	300 (100)	80 (90)
3. Väljaõpe tootmistehnilistel alustel	130	60	153	170 (155)	190 (169)
Kokku:	190	88 (88)	192 (192)	500 (215)	270 (259)
Kvalifikatsiooni tõstjate % tegu töölistest arvust	25	15,5	17,7	14,3	10,7

50-aastase aastaste ettepanekute alusel kuuenes proderall aas-

---

[1] NTK arhiiv, 1952. a., 1955. a., 1960. a., 1961. a., 1962. a. rahvatööprogrammid ja 1955. a., 1960. a., 1961. a., 1962. a. aastaaruanded. Sulgudes on toodud andmed täitmise kohta.

tast aastane valdfraaktsioonitöökjate arv. 1960. aastaks oli see arv suurenenud võrreldes 1955. aastaga 2,2 korda. Nii 1955. kui ka 1960. aasta plaani suurust oleks osas täida. 1961. aastaks oli valdfraktsioonitöötajate osa kätteadaduvalt suurenenud kahekordseks nii nagu 1960. aastal. 1961. aasta plaan oli siiski kõigil suurt varu sest ei suudetud täita. 1961. aasta plaani järgi tuli 300-töölisega jal ümardades terve ersala. Pärse eriala õppeprofessor oli planeerimisel nii suur tegevused, et 1961. aastaks oli suurem osa tehnikumi lõpetanud noorteerialistidest. Töö korraldamisel puudus, et siin tähelepanu oleks täielikult. Selles, et mõne töölise juurdumise aeg oli võimalikult lühike ascendada, hakkasid töölised ennandama ka nõudlepuudutama. 1962. aastaks näeb ettevõtted kahekordseks, nagu oli 1961. aastaks juurdekasvud 1962. aastal tõstab ema valdfraktsioonini 55 isikuni rohkem kui 1961. aastal.

Praktikale täiendamine, valdfraktsioonitöötajate ei hakanud ainsuses töölisi. Igal aastal oli planeeritud tõsta valdfraktsioone ka insener-tehnilistel nõutajatel. Juba 1948. aastal nõukogude ajakirjanduses oli kahekordseks saadaolevate järgmine pruuk: „Organiseerida ja läbi viia nõukogude ja osakonna juhatajatega ümberõpe tehnilistele teadmistele täiendamiseks."[1]

1952. aastal nõukogude ajakirjanduses oli juba näidatud aeglasemat järgudel insener-tehnilistel töötajatel tuleb ema valdfra-

---

[1] NTK arhiiv, 1948. aasta nõukogude ajakiri, lk. 12

kvalfraadi töötajate.

Tabel nr. 9[1]

Tööstus-tehnilise töötajate kvalifikatsiooni tõstmine aastatel 1952 – 1962.

	1952. a.	1955. a.	1960. a.	1961. a	1962. a.
Osavõtjate arv	10	12	32	11	24
Kvalifikatsiooni tõstjate % vaqu ITP-st*	25%	25%	41%	12%	22%

Aastast aastasse on suurenenud kvalifikatsiooni tõstjate arv nii inseneer-tehnilise personali osas. Kui võrrelda aastaid 1960 ja 1952., siis teles ajavahemikus on vastavalt arv suurenenud mitmekordselt. Inseneer-tehnilise personali osas tuuakse igal aastal täita endisi nõudeid rohkemtasa.

Inseneer-tehnilistele töötajatele rakendatakse praktikat mitmesuguseid kaugkursusi, nimetusi. 1948. aastal organiseeriti masinatele 6-nädalised kursused. Neist kursustest võtnud osa 28 töötajat — osakondade juhatajad ja töönõukogu liikmed. Kursustel käsitleti järgmisi teemasid: nõukogude planeerimist, tööstuse ökonoomikat, töötehnika tehnoloogia, tootmise organiseerimine, juhtimise põhimõtted ja rahutused, ehitustöökoja jms.[2]

---

[1] Nõfa arhiiv, 1952. a., 1955. a., 1960. a., 1961. a., 1962. a. rahvamajanduse aruanded.

[*] ITP = inseneer-tehnilise personal, edaspidi nimetatud lühendiga ITP

[2] „Edasi", 22. nov. 1949. a. nr. 93

Väga täitsad ja usaldusväärsed olid need näpunäited, mida saadi vanadelt töölistelt, usundlastelt. Oma töövaenuse jagas vaenlega usinduslik tööline — juurdelõikaja J. Michelson. Ta täiendas oma teadmisi usalase väljaõppe lugemisega. J. Michelson võis hommikuti Tallinnas ja Leningradis tuhinuinas saalsete rahvaomandisvaatajate töötaja. J. Michelson on meie vabariigi veteran. Ema ütles vahest mõnda detaili nõlja lõikamise, õpetas seda valvatsinal seadmes — selgitas näiteks, millised defektid on nahal, milline naha osa on parimas, millega õhem jõ allus sujuvalt asub diivane nõlja lõikama. Naha vaenuhain nõudis lõikaja J. Michelson võimalik suurte distantsidega välja ka väikesed.

1955. aastal säästis J. Michelson ca 4000 dm² kroomnahaa ja 9500 dm² juhtnahka. Selest jätkus praktiku 280 paarile saapadele jõ 600 paarile sõõrikutele! J. Michelsoni juures on õppimas palju noori juurdelõikajaid.

Ka juurdelõikaja L. Kahn on jõganud oma töövaenuse vaenlega. Sõjavahemikus 1952.—1954. a. hoidis ta vanem materjali 44.600 rbl eest, milest sai valmistada 2830 paari jalatseid. Kraamist 1954. aasta I kvartalis paarnud õpilas ka usundlane tõõmehaanik nõlja 12 vaenlast.[2]

Skippinuistsehhis oli edumaks vaenlaste väljaajetajaks tsehhi meister Pilleja Sõjamees.

---

[1] „Edasi", 23. aug. 1955. a., lk. 166

[2] „Edasi", 30. nov. 1954. a., lk. 236

Tabel nr. 10[1]

Töötajate plaani täitmine Tartu Naha- ja Jalatsikombinaadis aastail 1944–1962

Aastad / Töötajate grupid	1944. a	1945. a	1946. a			1949. a	1950. a			1954. a	1955. a			1957. a	1958. a			1961. a	1962. a			1962. a. tegelik suhe 1945. a (%)
	tegelik	tegelik	plaan	tegelik	täitm. %	tegelik	plaan	tegelik	täitm. %	tegelik	plaan	tegelik	täitm. %	tegelik	plaan	tegelik	täitm. %	tegelik	plaan	tegelik	täitm. %	
Töölised		263	332	364	109,6	439	476	490	102,9	668	581	565	97,2	690	788	794		1286	1561	1524	97,6	579,5
ITP*		20	23	24	104,3	27	33	32	97	54	52	48	92,3	54	61	59	96,7	92	114	109	95,6	545
Teenistujad		62	63	51	80,9	25	24	24	100	39	39	37	94,9	39	39	38	97,4	90	88	90	102,2	145,2
Õpilased		9	31	16	51,6	14	13	15	115,4	9	15	7	46,7	48	63	70	111,1	156	40	109	272,5	1211,1
Kokku:	128	354	449	445		605	546	561		790	706	676		853	970	980		1624	1803	1832		517,5

[1] Andmed näitud vastavate aastate aastaaruannetest.

* Inseneer-tehniline personal

linde tööliste ühendamiskaniseks ja tööliste ühiskorteritesse majutamiseks palutud ehitushtud plaanilisi nelutusi. Käia nelutusel, mis sellele lähti, arvati juurde ümbruskonnale.

Linde linnliste tööliskülla tsiinus viiendal plaani alusel. Et saada ehitusmaterjal tööliskvartali rajamiseks NJKE-s, nõudke me müningate asutate näitajaid selle osas.[1]

Angu tahtlikke nõuete oli kombinaatidel 1945. aastal 354 töötajat (1944. aastal ainult 180), neist 263 tööst. Linna riiajärgsete aastail oli suur puudus tööjõust, puuti ehitajaid igal aastal võtta mõnikümnelt tahtmata tööle õpilasi, s.t. uusi töölisi, nelja õpitati välja oma ühikal. Riiajärgsetel kümnetel aastatel ei suudetud õpilaste osas plaani täita, sest sel puudusid ehitajad ehitööstuses puudus töölistest. 1950-nndatel aastatel langes õpilaste osas tööjõuplaan, 50-ndate aastate lõpul, 60-ndate aastate algul täideti õpilaste arv jällegi, sest sel puudusid tsiinus ehitööstuses kvalifitseeritud töölised. Praktika osas on suudetud väikeste täiendustega igal aastal ehanurõhem plaanilisi ülesandeid täita. Insener-tehnilise personali tööjõuplaan pole aga praegu ühelgi aastal suudetud täita. Raskused selles osas on tingitud asjaolust, et noorukeid Eestis ei koolitata-kõrgemat kvalifikatsiooni andvaid õppeid. Nõukogude võimu aastatel soovitakse täie määrmisega tööle nii- ja nõrgemaid

---

[1] vt. tabel lk. 78

õppeasutused. Enntati rõdav uusi tehnikume, mis rad ei suutnud nõudmisi ja osalisele ka oma võimetele vastavalt aastatel andma hästi ettevalmistust jätkuvale majanduse kiirele arengule. Viimastel aastatel on tõusi olukord ka selles osas tundlikult paranenud, mida tõendab personali ettevalmistus jätab veel soovitavat ka praegu veel mahaw ülekaalukalt teoreetilist laadi.'

Tabelis vaadeldud aastail on kombinaadi kaltsiidi tootmine kasvanud. 1955. aastaks oli tõlkimaade kasvanud praegu saavutatud näitajale 1945. aastaga. 1944. aastaga näitajaga rahuses oli võrdluses. 1954. aastal oli kombinaadi töötajate arv ainult veidi suurem. Tõusis aeon kõikumine 1955. aastaks oli tingitud kombinaadi ümberkorraldamisest (Kaasi l. 44) mahapõlenutest 1954. aastasügisel. 1962. aastaks oli kombinaadi töötajate arv kasvanud 5,2-kordseks näitajale 1945. aastaga, 1944. aastaga näitajales aga umbes 14-kordseks.

Eesti põlevkivi töötajate arvu suurenemine algas 1961. aastal, mil tiantsehh ja puhtjahatatsehh alustasid tööd kahes vahetuses.

Lisaks ülpealtoodule oleks huvitav vaadelda kombinaadi töötajate vanuselist, haridustaseme ja rahvuslikku

---

[1] Vesmer, A., Eesti töösturi sotsiaalpoliitikast, „Eesti kommunist", 1962 nr. 11, lk. 47

koosseisu. Kahjuks ei nimetatud andmeid nõukogu saada maiel 1962. aasta kohta.'

Uuritava alla on mõeldud 1618. kombinaadi täistaja struktuurid arvestuskaartidel. Seisuga 15. märts 1963. a. oli kombinaadis 1077 ehk 66,6% naistöötajat ja meestöötajaid 541 ehk 33,4%.

Kombinaadi töötajate rahvuslik koosseis oli 1962. aastal järgmine:

Tabel nr. 11

NSV töötajate rahvuslik koosseis seisuga 15. märts 1963. a.

Rahvus	Arvulised näitajad	%
eestlased	1036	64,3
venelased	460	28,5
juudid	37	2,3
ukrainlased	28	1,7
soomlased	24	1,4
valgevenelased	17	1,0
poolakad	7	0,4
armeenlased	1	~0,4
ingerlased	1	
korealased	1	
lätlased	1	
sakslased	1	
usbekid	1	

[1] Andmed on võetud NSV rahvastiku esialgsetest seisuga 15. märts 1963. a. Selle ajani oli kombinaadi koosseisust eraldatuna galanterii vabrik. Ülesse töötasid arvu põhiosas nõukogude 1962. aastaga.

Nagu tabeli andmetest näeme kuulub kombinaadi töötajate valdavasti kalurite või rahuse esindajad. Nii peale kombinaadi töötajatest on ostetasid ja kontoritöötajaid. Iseloomulik on see, et naabernahva, s.o. lätlaste esindajaid on kombinaadis ainult üks.

Kombinaadi töötajate koosseis oli 1963. aasta algul järgmine:

Tabel nr. 12

Kombinaadi töötajate koosseis 15. märtsil 1963.a.

Vanus	Töötajate arv
alla 20. a.	134
21-30. aastased	560
31-40. aastased	455
41-50. aastased	262
50-60. aastased	165
60-70. aastased	35
üle 70. aasta	7

Kombinaadi nõige nooremas töötajaskonnas on 70-aastane Tamm, Anatoli, kes töötab kombinaadi laskeaias abitöölisena. Nagu tabelist näeme, on kombinaadi nõrge rahvas 21-30-aastased töötajaid, seejärel 31-40-aastased.

Kui võtta ülevaate kombinaadi töötajad aastad, saame kombinaadi töölisvaadvust järgmise pildi.

NJK töötajate tööstaaž
seisuga 15. märts 1963.a.

Tabel nr. 13

Tööstaaž	Töötajate arv	%
Ebaõnnestus töötanud kuni 5 aastat	1185	72,9
Ebaõnnestus töötanud 6-10. aastat	231	14,2
Ebaõnnestus töötanud 11-15. aastat	139	8,1
Ebaõnnestus töötanud 16-20. aastat	67	4,8

Peaaegu 3/4 Kombinaadi töötajatest on töötanud ettevõtes vähem kui viis aastat. 4,8% on Kombinaadi üle 15-aastase töötaažiga.

Kombinaadi töötajate haridustasem tuleneb vastavusest kooskõlas allpõhjaneva tabeli, liigitades ühtevalt Kombinaadi töötajaid tööliskonda, insener-tehnilisse töötajatesse, teenistujatesse ja õpilastesse.

Tabel nr. 14

NJK töötajate haridustasem
seisuga 15. märts 1963.a.

Haridus \ Töötajate grupid	Töölised	ITP	Teenistujad	Õpilased	Kokku
Kuni 4 klassi	185	2	1	5	193
Kuni 7 klassi	694	15	6	27	742
Lõpetamata kesk	275	18	6	21	320
Kesk	186	20	20	13	239
Keskeri	35	35	3	4	77
Lõpetamata kõrgem	5	12	2		19
Kõrgem	7	17	4		28
Kokku:	1387	119	42	70	

Edpuoltaadmul tahelist näeme, et nõige rahulem on Kombinaadis töötajaid 4-7-klassilise haridusega. Juhtiliselt suure arvu moodustavad ka lõpetamata keskharidusega töötajad. Keskharidusega töötajaid on Kombinaadis umbes 1,5 korda rohkem kui 4-klassilise haridusega töötajaid. Kõrgema ja lõpetamata kõrgema haridusega töötajate arv moodustab Kombinaadi töötajaskonnast vaid 2,9 %. Huvitav on märkida, et Kombinaadis on sectse töölist, kes omavad kõrgemat haridust. Töölistest nas on nõige rohkem nuori 7-klassilise haridusega isikuid, naiste- ja lapsetöö juhtivatel nas on nõige rohkem keskharidusega isikuid, teenistujate nas keskharidusega ja õpilaste nas nuori 7-klassilise haridusega isikuid.

Nõupidamise käitumise tabel[1] ei anna päris õiget pilti meie tööliste puudumiste kohta. Selle tabeli järgi näib kõnida meile nagu olnuid nad töölisest, kes nood tahad Tartu N 7 ka töö. jäänudki sõa. Tegelikult on igal aastal esinenud haigestumisi nakkuse, ühel aastal aeg-ajalt, teisel aastal suurenud ulatusl.

Nii oli töötajate haigestumise % 1962. aastal 22,5. Nii suurt haigestumist polnud Kombinaadis varem esinenud. Selles osas olemas evanoodsed põhjused[2], mida mitte võimi

---

[1] vt. lk. 78 (75)

[2] vt. lk. 57 (53)

nimetatud aastal lõõk kahkumised ei saa nüa nende eramondsete põhjuste alla.

Nü nagu ulmistlgi aastatal näis na sulle aastal leida tildisi jo igal aastal uorduraid põhjusi. Ühens sellisus põhjusens on asjaolu, et osa noori ei suhtu nillealdast tõsidusega eriala valimisse. Kerjem, nii juba mõni aeg on tõõtatud valitud erialal, selgub, et pole leitud sobivat nelka, na. oma kohta tõõpostil. Inhti vaib seda juhtuda na supõrast, et esmahordselt tõõleminega ei tea veel isegi, mis teda huvitab, missugune on tema tõige alar.

Lisaks selletele noortele tõõlistele on alumas rarmest, kes pildse tidinevad väga niiesti ühest tõõst ja vändlavad pidevalt ühest ettevõttest teise.

Kõige suurem tõõpõu raolaveus esmab Jõgeva nahavabrikus ja seda just nevadeti. Põhjus peitevat vähesestnuvis tõõ ja selle tõõ eest saadava tasu vastu kombinaadis. On ju Jõgeva nahavabrikus tõõtavate tõõdste põhiosa seotud põllumajandusega. Nende naalapreseid ja aiade sundavad neile praamida materjalset niimallustatust, sõit na mõnene kuni tõõ nastu kombinaadis naalaneus kevadperiaodil, s.o. põllu- ja aiatõõde haoajal.[1]

Olgu näitena toodud andmed naadri naalaneust

---

[1] Mitteamest Linaida Asman'ga, kes naadri elukvalmistuse kombinaadiga.

1960. ja 1961. aastal.

Tabel nr. 15[1]

Tööjõu vaolarus aastail 1960-1961.

	1960. a.	1961. a
Nõuti tööle:	434	503
Nõuti lahkus:	251	261
sealt osast põhjustel:		
1) õppima asumise või pensionile	66	65
2) omal soovil	180	190
3) seaduse põhjal osalt	5	6

Eriti palju oli igal aastal lahkujaid omal soovil, kuid vaatamata suurele % ületöötust lahkujaid (1960. aastal ~26%, 1961. aastal ~25%) läks õppima, asumisele või pensionile. Nagu tabelist näeme, moodustas mõlemal aastal töölt lahkumiste arv tööle võetute arvust rohkem kui 50%.

Tööviljakus ja töötasu.

Täpsemalt, selle tähtsusest, töötajate valdkondlikust tähtsusest ja ülesannetest 1962. aastal

[1] NTK arhiiv, 1960. a. ja 1961. a. aastaaruanded.

saime nüüd mingi ettekujutuse. Iliritav oleks teada aga seda, millegas on kasvanud töövõimsus ja teoliste kesmine teotasu nõukogude perioodil.

Andmeid selle kohta, mis palju teadanud meil ühel või teisel aastal keskmiselt ühe töölise arvele, ei õnnestu saada varasemate aastate kohta. Põhjuseks on aastal pole teostatud sellist arvestust. Nii saimegi aastaist 1948-1955 ainult andmed puuduvad. 1948-1955. aastate kohta on aastaaruannetes olemas vaid protsendilised näitajad tööviljakuse plaani täitmise kohta!

Tabel nr. 16[2]

Tööviljakus aastail 1946-1962

Näitajad	1946.a.	1947.a.		1956.a.	1957.a		1958.a.	1962.a.	
	tegelik	Plaan	Tegelik	Tegelik	Plaan	Tegelik	Tegelik	Plaan	Tegelik
1) Kõigi töölised peale tehtud inimtööpäevade arv aastas (tuhandeks)	109 000	103 000	92 000	167 000	185 000	187 000	215 000	425 000	418 000
2) Kõigi töölise peale tehtud normtöötundide arv aastas (tuhandeks)	872 000	827 000	718 000	1.298 000	1424 000	1.433 000	1.664 000	2.888 000	2.834 000
3) Kasta keskmine toodang ühe töölise kohta (rbl-s)	5.074	5.415	6.404	66.385	64.543	68.602	79.375 000	9147*	9.253*

Tabelist selgub, et aastast aastasse on kasvanud kõigi peale tehtud tööpäevade ja töötundide arv aastas. Vastavalt sellele on kasvanud ka töövõimsus. Eriti huvitav

---

[1] Nii on näitena vastavais aastaaruannetes öeldud, et 1950. aasta töövõimsuse plaan täideti 102,9 %-ga, 1955. aastal 107,9 %-ga.

* imes raba

[2] NTK arhiiv. 1946.a., 1947.a., 1956.a., 1957.a., 1958.a., 1962.a. aastaaruanded

on neid andmeid võrreldes tööpäeplaani andmetega. 1962. aastal täitas ettevõtte 416,2 %. 1946. aastal täitmist täitsle arvest, töötunde tehti aga 325 % võrreldes 1946. aastal tehtuga. Töötundide võhemenine on arvesaadav: vorndi järgi 1960. aastal koos pealt kombinaadis üle 7-tunnise tööpäevale ning laupäevast ning pühadelolut tööpäeva ühipuhur vahem kohendatud 2. tunni võrra. 1962. aastal tehtud ümintöötundide arv ei võrelde 1946. aastaga suurenend 3,3-kordseks, ühe töölise täövoljamus ei aga vastavalt 18-kordseks. Selline kõrvaljamine näitab ei võimalda saavutada veelgi pidevat tehnilise progressi taset, mis tootlikkuse mastabi kasutuselevõtmisega, taotamise järkjärgulise mehhaniseerimisega ja automatiseerimisega. Koos selliga aitab tõhustamud nõudmised töölise kvalifikatsiooni tõstmisele. Oli suurenenud vajadus tööliste mehhaniseerimisõppe või nende kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Kuid võrdsena tootlikkusega seadmete kasutamise näitajaga kasvas tõenäoliselt tööliste täövoljamus. Ja tõstab vajaduse võtta perioodiliselt taotlusi alla pöörates tootmisnormid ning vastavalt neile reguleerida täötasusi. Ettevõttes muudeti päevatöö normi ja vastavalt sellele ka täötasusid 1947. aastal.

Seale vanade tööpäevalnormide kõrvaldamist mõnikord mõnikord tehnilistel põhjendatud normidel. Eraldi olid vaatamata, kust nõue tuleb, mõnikord tõttu tuntis täieline nõud tuela palju tahtmu. Sellega on

selgitatav nii asjaolu, mõnes täötasu muutumine ei harmoneeri endi-
kas vastavuses tööaegade muutumisega.

Tabel nr. 17[1]

Uute teotmisnormide ja täötasumäärade
rakendamine 1947. aastal

Teote nimetus	Mõõt-ühik	Ühe töölise keskmine 8 t.-ga		Ühe töölise täötasu 8 t. täpäeva eest	
		Vanade normidega	Uute normidega	Vanade normidega	Uute normidega
Tahuclaotud	rbl.	25,60	31,30	31,92	32,88

Nagu tabelist andmeist näeme tõstis täötasu 5,7 rbl. võrra, täötasusid aga ainult 96 kopika võrra.

Järgnevatel aastatel on korduvalt muudetud nii tootmis-normi kui ka täötasusid. Esita sageli on seda tehtud alates 1959. aastast, mil alustati uute konverentsidega ja sellega seoses on uute normidega tootlikkusega suurimat rakendamist.

Piiravat täotmisnormide tõstmisest põhjustas muu-hulgas puurimise, valtsmaterjalitarnijate rakendamine, tootmisplaani muutmine, mõne operatsiooni puu-mes täielik ära kukkumine või võhendamise pärs.

Ehitusjuhtide saamiseks Tartu KTÜ täötajate täötamisest ja nende muutmisest on andmed alljärgnevas tabel.

---

[1] KTÜ arhiiv, töö ja täötasu organisatsioon materjalid 1947. aastast.

Tabel nr. 18

Tasuta keskmine töötasu Tartu NTK-s aastail 1946 – 1962.

Aastad / Töötajate grupid	1946.a.	1947.a.	1949.a.	1950.a.	1954.a.	1955.a.	1958.a.	1960.a.	1961.a.	1962.a.
Töölised	5.948	7.924	8.180	7969	8604	10.000	9639	10.881	950	938
ITP	9.375	10.440	10.741	10.937	10.670	11.813	8590	9.000	1393	1232
Teenistujad	7.077	7.470	7.600	8.042	7.769	8.081	7.200	7.200	1.053	924
Õpilased	2.750	2.266	3143	2.666	2.220	5.285	4.420	5.870	502	407

---

1 NTK arhiiv, töö- ja töötasu osakonna materjalid aastatest 1946 – 1962.

Nagu ülpealkirjadest tabelist näeme on suurem aastane töötasu inseneri-tehnilistel töötajatel, sujuvel töölistel, mõnevõrra vähem nõudlikel ametitel. Selline tööpalga suhtemuutmine, nagu näeme seda tabelist, on täielikult loomulik ja tihedalt seotud mõõtmisjärgu tähtsuga, tähtsamaks nõudmiga. Tabelist näib aga nähtuvat, et 50-ndate aastate keskel on täheldatud töötasude alanemine nõudlikumate ametikohtade arvelt. Põhjuseks on see, et enne 50-ndate aastate keskpaigani oli töötasu nõuetekohases tööoludes ebaloomulikult kõrge ning seal aastail nüüdsi läbi viidi tasustusnormide uuesti üle töötaseminormide põhjalik analüüs. 1962. aastal täheldatud töötasude langus näitajate 1961. aastaga on tingitud preemiate vähendamisest 1962. aastal. Nimelt 1961. aastal moodustas töölistele määratud preemia 4,6 % nagu töötasust, siis 1962. aastal oli see juba vaid 3,7. ITP preemiate nõuetekohane moodustas 1961. aastal 9,1 % töötasust, 1962. aastal aga ainult 5,7 %.[1]

Töötasu pidev tõus on, nagu juba eespool öeldud, tihedalt tihedalt töövõtjatega. Töövõtjatega tasu vähendab mitmekordselt tööliste mitmekesiste nõudmiste täitmist. Eriti rõhutada väärib töötajate kvalifikatsiooni tõstmise nõudmist töötasu tõusu ja muu suhtumise muutmist töösse aastast aastasse tõstes materiaalsete stiimulite.

---

[1] vestlusest Leida Sahatšenkajaga, NTK töö ja töötasu osakonna juhatajaga.

Rahvastikuuringutest.

Tehnilise täienduse ja rahvastikuuringutega seotud küsimuste uurimine on tavalangu hulga suurendamise, tema maksumuse parandamise, töölistele paremate töötingimuste loomise, töö kergemaks muutmise.

Kapitalistlikus maailmas toob rahvastikuuringutega seotud laiaulatuslise uurimise kaupa teostatud tehnilised võimalused — töömahukuse suurenemise, tööliste ekspluateerimise kasvu. Tuginedes nähtavad rahvastiku- ja majanduskriisidele töötajad täielt ennevalt tehnilise progressi. Kui tehnika loomine nõuab kindlasti aitavad töölised selle rajamisel, siis majanduslikus mõttes pürgivad töötajad tihti nõiu, et tehnilist progressi piirduda. Sama näib olevat ka meidanikus Eesti kohta. Nii näiteks saadeti novembris 1939. aastal Tartu Töölisühingute keskliidu poolt kodanlikku Eesti valitsusele kiri, milles nõuti, et „... igasugune töötuse tootmise rahvamajanduslikkuse tuleb lõpetada, vähemalt ei tohi see hindidan seotud töölise suhtes.“[1]

Meie aga näeme läbi tehnilise progressi rahvamajanduslikkuse tõusu, töötajate materiaalse heaolu tõusu, töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõusuks.

Nõukogude on ettevõtte suurstatud mitmesuguste tehnilise

---

[1] 1940. aasta rahvahääletuse kuulutuse Eesti Dokumente ja materjale, Tallinn 1960, lk. 79

täiustada ja rahvusvahelistumisprotsesse ettevõtetes ja ühiskonnas.

Vastavalt rahvusvahelise majanduse planeerimise arengule suunatakse lepingu- ja rahvusvahelistumistegevust kindla plaani järgi. Selles planeerimises nõustatakse lepingupartnerite ja rahvusvahelistujate ühtsuse saavutamise tähtsamate küsimuste lahendamisel. Ühe rahvusvahelistumise olulisemad põhimõtted nõuab, et nõu ettevõtted rahvusvahelistumisprotsessi, mis nõuavad tehnilist pragmatismi, tuleb juhtimata rahvusteadusest. Põhiliste ülesanne rahvusvahelistumistegevusest saadustab põhimõte — töö on au, vapruse, kunsti asi. Tähtis on muidugi ka see, et rahvusvahelistumisprotsessi ei maatasa rahaloterii, mille suurus sõltub rahvusvahelise ettevõtte majandustulust määratlusest.

Lepingupartnerite ja rahvusvahelistujate töö tulemusena on täiustatud palgade ühtsõtta struktuuri ja loodud uue hulga uusi nõustajaid, uusi struktuure. Seda on Tartu NJL-s.

Esimest tähtsust omas rahvusvahelistumis- ja lepingudetöö neljanda viisaastaku ülesannete määratlemisel. Tuntud ju on juhtkoodid kõige suuremad juhtimist nõustajat, struktuurist. Ülesanne tuleb põhjalikult analüüsida ja selgitada, kus leiduvad rõhuasjad

ka kolhoovalitsuslikest maatoojaliidust nõugusale taasloile valmistamiseks. 1945.–1946. aastail sai Kombinaat Eesti nahka, mis eriti pluusiks ja sportsiõe jaoonaga. Kuuris A. Jõul otsustas pillerdele nahaaadlile teha näidist ilmuari." Tema eksperimendi tiamatu sportsiõe jaoonaga nahka erinima, seejärel naeste nahka ostroaadväärsiga ja mustrelaks. Nüüd sai see ainult ja ermiselt nahka nasutada taasloile valmistamiseks.[1]

A. Jõul tegi 1946. aastal veel terviegi nõukogude eksperimendi. Kombinaadis puudus tõeline talioväärt, mida tuli hoomida kestust eteenõutest. Et teha sõjaväeks su Kombinaadile kuluteesi ja terveks kaitstes talioväärt sageedane puudumine normaalset töö. A. Jõul otsustas talioväärt valmistada ise naseõnist, mest, ammoniaagist. A. Jõulu nõukogude ekspertid arvasid kombinaadile töötlus aasta jooksul 30 000 rbl. ulatuses.[2]

1948. aastal oli valitsuskriisis- ja kesmadustöös murangulises. Eeldused selles osa loodud ulatuse aastate töögra. Juba 1947. aasta sügisel saavutas vabariigi tööstus nõukogude osas sõjaeelse taseme. Olulise osa valitsuskriisiliikmete parandamisel oli partei poolt antud juhendite. 1948. aastal toimunud Eesti (b) P Keskkomitee XIV pleenum rõhutas ma-

---

[1] "Postimees", 30. aug. 1946. a., lk. 203

[2] valitsuses

janduspuhte jõ panterorganisatsioone organiseerima natsionaalsotsialistlikule ideoloogiale ühanilgselt alusel.'

Ka Tartu NSTk-s püüti neile aastatel natsionaalsotsialismist õigemat täielikumat ettekujutust. Seda näeme kahemõttelisest otsustusest. Juba esimeses kahemõttelisuses (1948.a.) on öeldud, et: „ Kolmandatsiatsioon osutab tõsiselt abi natsionaalsotsialistlikule ideoloogiale, organiseerib vastukaalud natsionaalsotsialismiõpetajate niiret puudumistest, analüüsib kaasaegseid nähtusi teaduslikult alusel, annab võimaluse õpetajate seast, annab võimaluse õpetajate seast, kes tarvitsevad täiendavat nõustamist, materjali ja täpsemat juhendit kodanlikust ideoloogiast ja selgete seisukohtade ilmsiksaamiseks selgitada ja täiendusteks juhtnöörid. Organiseerib noori õpetajaid kahemõttelisi osavõtte teatmiskraadide kaotuse näitamisest.[2]

Õpetajaskonnitsugi kahemõttelisus omalt poolt võimaldas natsionaalsotsialismiõpetajate valmimist 1948. aastal kahemõttelisuses ühes öeldud, et õpetajaskonnitse „... kuulub ligilähedalt kõrge ja kõrgemate teatmisõpetajaskonnitse hinnangu ja administratsiooni poolt võimaldatud natsionaalsotsialismiõpetajate täitmist, ... tõttu natsionaalsotsialismiõpetajaid uusi tõõ ette ja tunnistajaid.'[3]

Järgnevate aastate natsionaalsotsialismiõpetajate osale on lõga-

---

1 Jaanvärk, E. Natsionaalsotsialismiõpetajate ettevalmistamine Eesti NSV-s 1945.-1950.a., Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised, 1961 nr 11, lk.

2 NSTk arhiiv, 1948. aasta kahemõttelisus, lk. 7.

3 sealsamas.

tuul vaid see, et administratsioon täitab näiga rahvamajanduse juhtimise ja kontrolli funktsioone ja tuleb neid teatavasti näigeti mõlemale. Võtame näiteks raamatupidamise kontrolli funktsiooni! Kollektiivlepingute sõlmimisel pannakse palju mõnigitud.

Jõupingutusi kollektiivlepingute sõlmimisel tuli teha ka 1954. aastal, kuid nende tulemusena sõlmiti 1954. aastal rahvamajanduses 1955. aastaks kollektiivlepingute sõlmimise tähtaeg. Nii on 1952. aasta kollektiivlepingus määratud, et rahvamajanduses tuleb kulutada 20 tuhat rbl, 1953. aastal — 25 tuhat rbl., 1955. aastal — 20 tuhat rbl.[2]

Ebaõnne rahvamajanduse- ja kontrolliasutuste juhtis rahvamajanduse, mitte alla lõhkuma loomeinimesele aitasid nõuavat partei- ja ametiühingumasinatsiooni.

Vastavalt ülesannetele kollektiivlepingutele kulgeb Kombinaadi rahvamajanduse tegevus. Iga aasta on nad tutvud rahvamajanduse arengu- ja kontrolliülesannetega ning kontrolliorganid kontrollinud.

Neljanda viieaastaku lõpul tuli kahe raba ühendamise transpordiküsimus, mis aastal 15. tuhande ruhla ulatuses aastas. Samal aastal tuleb kahe raba ühendamise [illegible]

---

[1] NSV arhiiv, Tartu Kaha- ja Jalatsite Kombinaadi kollektiivleping 1952. aastaks, lk. 8.

Kaha- ja Jalatsite Kombinaat Tartus, Kollektiivleping 1953. aastaks, lk. 8.
Kaha- ja Jalatsite Kombinaat Tartus, Kollektiivleping 1954. aastaks, lk. 6.
Kaha- ja Jalatsite Kombinaat Tartus, Kollektiivleping 1955. aastaks, lk. 5.

[2] NSV arhiiv, 1952. aasta kollektiivleping, lk. 8
1953. aasta kollektiivleping, lk. 8
1955. aasta kollektiivleping, lk 5.

ja vaderrüüde näärimist. Iaastal toodeti kaupu kokku ali 24 miljonit rubla aastas.[1]

1949. aasta kättesaamatute valitsusvälismaksetähtaegade kohta tuleb viimistada järgmist: 1. lepingu tähtaegade valmistada vabastel lõikur transportaatoreid. 1. lepingu tähtaegade jaanuarikuu andis aastas tööjõu kasutamise 320 tuhande.[2] Samal aastal tegi ettevõte Eesti Nõukogude tähtaegade valmistada näärivalitsemise ja valitsusasutuse lõikeriistade tootmist. Varem mainitud lõikeriistade valmistamise 12.937/16 rbl aastas, peatse tähtaegade rakendamist raid 6.260,8 rbl.[3]

Liidese tehti 1949. aastal 30. valitsusvälismaksetähtaegade, mest rakendati 17 nimetuse 182 600 rbl. aastas.[4*]

Nõukogude riigiaastaste tarbimise kaubandus- ja valitsusorganitega ei saa otsest lähedast rahule jätta. Ja seda just valitsusorganite organiseerimise ja tegevuse osas. Kõrgemad seisvad organid — ministeeriumid, praesidiumid, kaubandus- ja valitsusorganisatsioonid, nagu Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu alamstand väga tehase vastavaid küsimusi ning ametiühingute tehnilaste nõukogude valitsusorganitega suhtes alates kõrg-

---

1 „Edasi", 24. mai 1949. a., nr. 45

2 „Edasi", 29. okt. 1949. a., nr. 256

3 rahvamaas.

4 „Edasi" 23. nov. 1949. a., nr. 275

* Ühenduse arhiivist ei õnnestunud saada andmed valitsusorganite kohta alates 1956. aastast. Lepingust on valitsusorganite andmed nõuanda ja nõuanda nõukogude kohta võeti raport.

rutsete mõnnuste lahendamisel.[1]

Eluvõtteks laenud lennundus- ja raskvarustusmasinatsioo-
de edumaat taod saavutas nõukogude põhimõõnuse pu-
dumine kõrg mudel bürood finantsvoorude ebamõõrasus.

Lihtsõõnsusest, soovist hoiduda vastutusest ja põhivalu-
sest tingitud sagedasem mass ali lennutus- ja raskvaru-
kvartinstsiteparanemte ebaõige klassifitseerimine. Ilmselt
oli kahe kategooriat: lennuki, tehnilise täienduse ja
raskvarukvartinustsiteparanem. Lennuk ost võis saada
tasu kuni 2000 rbl., tehnilise täienduse ost kuni
1000 rbl., raskvarukvartinustsiteparanem ost kuni 250 rbl.[2]
Tehnilise täienduse nõi nagunii lennuse praigundamine
raskvarukvartinustsiteparanemte hulka tõhendas seda,
et autorile tasuti määruse mõõdalanvalt. Se nõjutas
pidurdavalt raskvarukvartinustus- ja lennukustõõle.[3]

Ehnis tehtigi nigu — ei abistatud nõõlaldaseid rask-
varukvartinustajaid uude ehitamente täiustamisel
ja varustamisel, katsetamiplaride valmistamisel ali staatid suure raskustega. Kui nõjaadati
mõõastama ühtsel aastal mõõsta lennuse nõi raskvar-
kvartinustsiteparanem juurutamisele mõõsaastamise ost 25% võgu ehitamem ost saavutast tasust,
siis 1950. aastal vähendati se 11,25%-le.[4]

---

1 Vt. Jaanvärk, E., Raskvarukvartinustslõõmamise... , lk. 348

2 näitajad vanas rahas.

3 Jaanvära, E., Raskvarukvartinustslõõmamise... , lk. 349

4 mõõsamas

Arusaadav, et su vähendas tehaseste täötajate hulri haaldtkda ostetavat ekspansiate puuduatamise est.

Järgmisel, s.o. mõendal viisaastaval hoogustus natsionaliseerimistöömine tundavalt. Selles ajals oli saavutud üle tootmistaseme ostmised ostalgsetest raasastest. Tootmistegevuse juhtimise ja ma korraldus- vorm natsionaliseerimistöömise arengu käigus oma äigetisse vöibastesse.

1951. aastal sõgisel kaevis puudujääk kahoorte kaudsortsite osas. Su ähvardas põhjustada töösetsaku, mõlu väitimatu saavadas mehhaanika Ins, Sergo taäle nartonaaäitäästuse kestuva sai kasutuld seisma spordelpreesi.[1]

N/Ü parimatas natsionaalsorganitas mõendal viisaastaval olid liisas Ins, Sergeli mehhaanikatehhnoloogal Paal, Hugo, puumehhaanik Krüt, Vello, nastejalatsise tehhnoloog Nerson, Peeter.[2]

1955. aastal mõenda viisaastaku viimasel aastal täideti nagu kaubanduadi natsionaalsorganitsatsioone plaan 102,6 %.[3]

Nii püüdis tootmise materiaalne ja tehnoloogiline baas järgjärgulise kvalitatiivse kasvu tulemusena uude nõudmiste nõuetega tasemele. Majandusnõukogude järgi hakkas uus kvalitet tootmises üha selgemalt avaldama alates aastast 1953. Selles ajas ole põhiline

---

1 „Edasi", 29. sept. 1951. a., lk.

2 „Edasi", 19. juuli 1952. a., lk. 134

3 N/Ü arhiiv, 1955. aasta aastaaruanne

tahendatud Eesti NSV töötuse tõhustamise rakenduskomisjoni ülesanne.[1]

Nüüdsest käsiraamatu lõpuni nõudi tähendab rakenduskomisjoni lõpule asa Pärtel N.-le.

Selleski ei tule aga nii asju saada nagu palus nõud lektorjatel ja natsionaalsetel eriti midagi tähendab. Kuuskud ütle mõtlemisele — kuis töötada välja mõtlemise loodangulõikude uus tehnoloogia, parandada ohutustehnikat, mõnedada hõlmist tööd, mille tahendamisel vajab natsionaalsetel abistavat käsi.

Alates 1956. aastast valmistati natsionaalsetel- ja tehnilisi töö edukamaks propageerimiseks stendile, mille panid välja parimate natsionaalsetel fotod, mõõtetulemuste näitajad, andmed ehitamata majanduslõimi efekti kohta ja natsionaalsetel töötajad propageerivad artiklid ja diagrammid.[2]

1956. ja 1957. aastal oli N.-le ühes parimate natsionaalsetel Hugo Paal, kes esitas 1957. aasta peaaegu 7 natsionaalsetel ettepanekut, millest rakendati 6 aastase ökonoomiaga 18.900 rbl.[3]

Aktiivse natsionaalsetel tegevuse eest 1956 ja 1957. aastal määrati Hugo Paalile Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu liikmetöötuse kaardiga juhataja käsiraamatuga ra-

---

[1] M. Bautus, L., Eesti NSV tehnikaalased radiotehnikaalased, Nõukogude Eesti Majandus 1940-1960, Tallinn 1960, lk. 34

[2] N.-le arhiiv, 1956. aasta natsionaalsetel töötajad aastaaruanne.

[3] N.-le arhiiv, 1957. aasta natsionaalsetel töötajad aastaaruanne.

halise preemia (400 rbl v.r.)[1]

Sellest, et saada paremat ülevaadet kunstnikul nüüdaastasest ja sertsaastasest algupärasest rahvadatud ehtepaneelitest, vaatleme veel järjestuses grupiviisse vastavalt sellele, millist osa nende rahvadamisest saadi.

Igal aastal juurutatud ehtepaneelitest oli suur osa lihtsad materjalide kombinatsioonid ümargrl. 1956. aastal oli materjalide kombinatsioon osas ühes ajakirjanduses galanteriiäsabriku kaasaegsest Kõlleni ja meistri koostöös ehtepaneelide portfelli esimesse osalusega näitusemeeskonnas. Ehtepaneelide alusel pidid praktõnimeldud taskud olema ka portfelli esimeseks. Iga sellisele nõudmistahud portfelli andis 6-8 dm² raha kombinatsioon, lisaks sellele ka näiv kombinatsioon. Nimetatud ehtepaneele andis aastal paarkesi saõnstes 24.528 tbl.[2]

Materjalide kombinatsioonide ümbrüse oli tehtud ka tehases laboratoorsuse juhataja Ilmos, kuigo ehtepaneelide vastastele puhtapuhtalüüsi tõpsuste kasutamiseks endiste laabitsakasutel. Ilmos, kuigo ehtepaneelide valmistatud nõud nõudmaldatud olalisest kontrollida ning reguleerida lüües temperatuuri (lüües temperatuur pidi olema vähemalt 40°) ainult lüüsi avamise ajal oli nõud nõrkemaks.[3]

---

[1] NJK arhiiv, 1957. aasta ratsionaliseerimistöö aastaaruanne.

[2] NJK arhiiv, 1956. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

[3] NJK arhiiv, 1958. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

1959. aastal paranduse rahvamajanduse materjalide varumishaimu osas oli eksperimentaalsete töötajate Peksi ja Putimaa esitus varuste täistallaga viinamäe platvormi nimetuse. Selle tehnika juurutamisest saadi aastas ökonoomiat 43100 rbl. rubaga.[1]

Materjalide varumishaimu paranduse tehnika 1962. aastal oli eksperimentaalse juhataja H. Muse, mudeldaja E. Vanaaseme ja K. Peksi ning sandaalitsehhi juhataja P. Rennoni esitus sandaalide graniitlaotsakappide uue nimetuse. Nimetatud tehnikast saadi aastal 2 jooksul ökonoomiat 2917 rbl.

Osa tehtud rahvamajanduse tehnikast näitab ette töö parema organiseerimise ja selle tagajärjel paremate tähtaegade saavutamise. 1956. aastal loodi raamatupidamist Muos, kuigo see mehhaniseeritud, raamatupidamist teostati 1956. aastal 1. januarist kuni 1. detsembrini 72 015 paari palatsesse. Kasutades endist mehhaniseeritud alust sama ajavahemikus jooksul nõuja kasitud 65 760 paari, s.o. 6245 paari palatsesse vähem. See mehhaniseeritud raamatupidamise andis ühe töötaja aastas ökonoomiat 23.546 rbl.[3]

Töö parema organiseerimise ja selle abiks saadava varumishaimu ümbergrupeerimise raamatupidamise sandaalitsehhis võrgupea

---

[1] NJK arhiiv, 1959. aasta rahvamajanduse tehnikate aastaaruanne.

[2] NJK arhiiv, 1962. aasta rahvamajanduse tehnikate aastaaruanne. säästa mees rahas.

[3] NJK arhiiv, 1956. aasta rahvamajanduse tehnikate aruanne.

Allas, Johannes ütleparem. Sandaalitschki nõutsa allakirjutatu täisoperatsioon veebruar 1957. aastani 4. kv isikuist puudutäidetavast operatsioonidest. Allas, Johannes tegi ütlemata veendunda nimel nii operatsiooni kohalik operatsioonile, s.t. endise nelja varnese täis tegi nüüd viie kohta. Nimetatud ütleparem täitis täisplaanilist 20-30 % osa ja andis aastas rahalist säästu 1536 rbl.[1]

Ysiksmulik on see, et kõnelevi täiustusi, ratsionaalsuri-misettepanekuid ei leitud enne alates meestöid, tsehhijuhatajad, kaid väga sageli just antud operatsioonil täi antud masinal töötav töline. Nii esines 1958. aastal trumtschki töölise Kõiv, Herbert näärituskoha ütleparem. Pa töötas kahemasinasüsteemil ja tehtud ütleparem puudutas otseselt seda tööliini. Kõiv, Herbert tegi ettepaneku jätta näärituk ja saeketa juures ära seda alumine. Nimetatud ütleparem täitis täisplaanilist, säästis valuu. Ettepaneku juurutamisest saadi aastast kasumlaidu 16.680 rbl.[2]

Kõigil nõukogudaegsel aastail, nagu juba ülevalpool öeldud, pöörati erilt palju tähelepanu kaasaegse valtsi täiustamisele. Omalt poolt püüdsid selle nõuga aidata kaasaegsed ratsionaliseerijad. 1957. aastal tegi ratsionaliseerimisettepaneku pigaja Saaro, mille ütleparem

---

[1] NJk arhiiv, 1957. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

[2] NJk arhiiv, 1958. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

nimeta ülepõgamisvarras juhtkraadide ja transportkraadi vahelist nimeta. Selle täpsema nimetamise tagajärjel nõrvaldati põgamisel kasutav meel, täpsis teadanges valetut.'

Eelpoolnimetatud täpsustused nõid väga vajalikud varustatsiooni-täpsustuste kategooriasse, mida esitati ja rakendati ka selliseid täpsustusi, mis puudusid lennutehnika väljatöötamise juures. 1958. aastal tegi väljaõppelennuväe nõukogu Taimaa, Ukraina täpsustuse heakskiitmise NL-2 mugadetsemli ehituse puudutamise. Täpsustuse rakendamine näitas, et see tuli muuta ja parandada sõjaväe nõuete kvalitet.[2]

Igal aastal rakendati sellised täpsustusi, mis eraldasid vajalikke täiustusi, ei parandanud kvalitet, mida parandasid täiustusi.

1958. aastal tegi palatikvaliteedi juhataja Peatükk, et täpsustus klappimisnõude tehnoloogiate täitmise täistehnilises kontrollis. Iga nõutavad tehnoloogiad ei nõudnud nagu tõesti vaja.[3]

Ohutustehnika parandamise eesmärgil rakendati 1959. aastal mehhaanikatöölise kutsepäeva Oras, Edgari täpsustus vajalikuks kingsõle lahtikäivatele ehitajatele kutsetele kutsetajad.[4] Kutsetaja puudumisel kutsuti

---

[1] NJK arhiiv, 1958. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

[2] sealsamas.

[3] sealsamas.

[4] NJK arhiiv, 1959. aasta ratsionaliseerimisettepanekud.

ühiskondlikud tähtsi kahti rong saastasid seetõttu täielikult uue otstarbe.

Aastail 1956 - 1962 oli ehitatud mõõdupraegu rekonstrueerimisettepanekuid. Seepärast pole täismahus rekonstrueeritud ega isegi mitte mõne ühelisemat pole antud. Seepärast piirdumine ülipaaltoodangu.

Esiteks tehnesti oli vaadeldud aastail ehitatud ettepanekuid, mille ehitamiseks oli materjalide või täielikult kohaldatud, tasudangu kvalitsudi panandamine. Otsitu 50-aastate lõpust hoiati üha sagedamini ehitama ja rekonstrueerima suuremaid ettepanekuid, mille ehitamiseks oli täitmusmuste panandamine.

Kahtlevalt mõõdi Kambrimaadis läbi rahvaloenduste ühtsete ühtsemalt ülevaatusi. Iga selleks ühtsemalt ülevaatus mõõdi NJK. s läbi 1958. aasta sügisel vastavalt ENH Kahvamajanduse Nõukogu ja ENV Ehitusülesannete Nõukogu Presiidiumi põhimõtetele.[1]

Kasutatud ülevaatus hõlmustas Kambrimaadi rahvaloenduse tulemusi. Kui 1958. aasta lõpuse mõõdu järgi oli ehitati 88 ettepanekut, siis ainuüksi kohalikku järgi, s.o. ülevaatuse perioodil, ehitati 33 ettepanekut, mis moodustavad 27% kogu ehitatud ettepanekute arvust.[2]

1958. aasta lõpul tehnilised lõpetus ja rahvamajandusnõukogu

---

[1] NJK arhiiv, 1958. aasta rahvamajandusnõukogu aastaaruanne.

[2] kokkuvõtlikult.

ühtekuuluva tähtsusega andmi järgnevad näitajad.

Tabel nr. 19[1]

1958. a. rahvastikuloenduste ühtekuuluva tähtsusega andmete näitajad

Näitajad	100. töötaja kohta	Juhtivtöötajate ettepanekute % vastuvõetust	Töötajate andmete ettepanekute % juhtivtöötajate ettep.-st	Tegelikkusele vastavate ettepanekute % vastuvõetust
esitatud ettepanekute arv	12,87			
vastuvõet. ettepanekute arv	9,68	86,14		6,59
juhtivtöötajate ettepanekute arv	9,26		24,14	
mahaandmisega saadet juhtivtöötajate ettepanekutest (rbt-s)	19,21			
Rahvaloenduspiirkondade arv	6,59			
neist JTP	1,99			
täielikult	4,6			

Tabelist näeme, et 100. töötaja kohta oli rahvaloenduspiirkondade arv praegu umbes kolmandik esitatud ettepanekute arvu. Järelikult tuli iga rahvaloenduspiirkonna kohta keskmiselt rohkem ettepanekut. Huvitav on see, et umbes 70% rahvaloenduspiirkondadest nimetab selle töötajate initsiatiivi alusel täielikult lubas.

Tabelist näeme, et saastu andvate ettepanekute moodustavad ainult ühe neljandiku juhtivtöötajate ettepanekutest. See näitab, et kesk-vaadeldi peetakse suure tähtsusega ülesanne rahvaloenduspiirkondade, mis

---

[1] NTK arhiiv, 1958. aasta aruanded suure mahuga töö analüüsimise. Tabelis koostamisel kasutatud andmed aasta algusest meie ülevaatuseni lõpuni.

parandasid olmetushinnakat, nimetsid tõenäolisemas, arhaeid tööd paremini organiseerida.

Selliseid arg-ajalt nõudlolatavaid iseloomustusi andsid kindlustatud haigustoolas Kambja vallas tarnivat rahvastikuministeeriumist. Esiteks kindlustab haigustoolas Kambja vallas rahvastikuministeeriumi pere ja tema tegevus sotsiaalsetele asutustele.

Tabel nr. 20[1]

Rahvastikuministeeriumi näitajad aastatel 1959 – 1962

Näitajad \ Aastad	1959.a.	1960.a.	1961.a.	1962.a.	1962.a. suhtes 1959.a. %-s
esitatud ettepanekud	221	246	266	313	141,6
vastuvõetud ettepanekud	164	181	197	226	137,8
juurutatud ettepanekud	159	167	199	207	130,2
Ökonoomia juurutatud ettepanekutest (tuh. rbl.-s arvutatuna)	32,9	60,5	71,8	48,3	146,8
Rahvastikuteenistujate arv	88	121	141	153	173,8

Tabelist nähtub, et teatud aastatel on tublisti kasvanud Kambja valla rahvastikuteenistujate arv. Nii kasvanud on nii esitatud kui ka vastuvõetud ettepanekute arv, mis on võimaldanud rahvastikuteenistujate arvu. On kasvanud juurutatud ettepanekute osas saadud tulu-

---

[1] NTK arhiiv, 1959.a., 1960.a., 1961.a., 1962.a. rahvastikuteenistujate aastaaruanded.

1962. aastal juurutati ettepanekuid 30,2 % rohkem kui 1959. aastal, kuid juurutatud ettepanekust saadud kokkuvõte oli 1962. aastal 46,8 % suurem 1959. aasta vastavast näitajast. Kui võrrelda 1962. aastal juurutatud ettepanekutest saadud tulu 1961. aasta vastava näitajaga, siis selgub, et 1961. aastal juurutatud ettepanekutest saadi 46,8 % kasumit rohkem kui 1962. aastal, arvgi 1962. aastal rakendati 207 ettepanekut ja 1961. aastal vaid 199. Põhjus peitub selles, et 1961. aastal juurutati nii praktiliselt sellised ettepanekuid, mis toovad kaasa ettevõtte majanduslikku efekti, 1962. aastal oli aga juba ülekaalus sellised ettepanekud, mis ei andnud ettevõtte majanduslikku efekti küll aga parandasid ühiskonnakaitset, mingendasid töötingimusi.

Et saada õigemat ülevaadet ökonomistest Tartu NTK. s viimastel aastatel toimunud rotsionalisatsioonitegevusest, toostame tabeli, mis on antud näitajad 100 töölise kohta. Ühelmõõdu selle kohta, kui palju esitati ühel või teisel aastal ettepanekuid, kui palju neist juurutati, kui palju oli kokkuvõtte ühel või teisel aastal rotsionalisatsioone, palju võimaldamiseks millalt objektiivseid. Ekonõtte töölise arv on pärand ju muutumatuks. Et saada enamvähem objektiivset pilti rotsionalisatsiooni kohta, mõõtleme vastavaid näitajaid näiteks 100 töölise kohta.

Tabel nr. 21[1]

Rahvamajanduse näitajad 100. tööliselt kohta aastail 1959–1962

Näitajad / 100. töölise kohta \ Aastad	1959. a.	1960. a.	1961. a.	1962. a.	1962. a. suhe 1959. a-sse % -s
Ehitatud elupinnaühik aru	18,7	18,17	16,8	17,4	93
Vastuvõetud elupinnaühik aru	13,9	13,37	12,4	12,6	90,6
Amortiseerunud elupinnaühik aru	13,5	12,33	12,5	11,5	85,2
Ökonoomia amort. elupinnaühikust (tuh. rbl-s ühes rahas)	2,7	4,4	4,5	2,6	96,6
Rahvamajanduse kasutada aru	7,5	8,94	8,9	8,5	113,3

Tabelist selgub, et 1962. aastal võrreldes 1959. aastaga ei tõusnud vaid rahvamajanduse aru, vaid elupinnaühiku näitajad aliel langenud. Siin tuleb arvestada asjaoluga, et 1962. aastaks oli Tartu NTK võrdlemisi hästi varustatud uusimate võrgu tootlusseadmetega, masinatega. Raamdatud elupinnaühikust saadi 1962. aastal siiski suhteliselt rohkem kasumit kui 1959. aastal (amortiseerunud elupinnaühiku % oli 1962. aastal 85,2 1959. aasta vastavast näitajast, kasumiprotsent aga 96,6).

Tartu NTK-s oli 1958. aastal iga töötaja kohta üks tootja- rahvamajanduse; ühevabariigilises ulatuses oli 1958. aastal üks rahvamajanduse iga kahe töötaja

---

[1] NTK arhiiv, 1959. a., 1960. a., 1961. a., 1962. a. rahvamajanduse majandusaasta aruanded.

töötaja vahta.' Tartu NTK.-s saavutati sellest ajast alates 1962. aastani. Jõulisemalt on Tartu NTK rahvamajanduse nõustaja näitajaid mõõdetavamad vabamüügi läbimüügist.

Kõigis aastais juurutatud rahvamajanduse nõustajapaneelil andsid omapoolse panuse taadangu ennahinna alandamisesse. 1959. aastal rakendatud ekspaneelide tagajärjel alanes viisasäärikute omahind 22,3 kopikalt mõne päevaga, paistesäärikutel 19 kopikat päevalt, kaistesingadel 24,7 kopikat päevalt jne.[2] Ka 1960. aastal rakendatud ekspaneelid aitasid hinnaalandamisele. Jalatsitööstuse osas saadi 1960. aastal ökonoomiat 158 000 rbl ja sandaalitööstuse osas 212 000 rbl.[3]

Igal aastal ilmnesid rahvamajanduse nõustajate saadud tulemuste ekspaneelide ülesandmisega teatud mitmesused. 1959. aastal oli planeeritud mõõtmiste rahvamajanduse nõustajaga 40 000 rbl. planeeritud aastase ökonoomiaga 220 000 rbl. (nagu pidi ilmnema mõõtmiste mõõtmistelt). Tegelikult aga mõõtmised nende suuremad (48. 300 rbl), mis ka saadud ökonoomia ligi kolmandiku suurem 329 200 rbl. Saadud ökonoomia ilmnes tegelikud mõõtmised 6,8-kordselt.[4]

1960. aastal oli rahvamajanduse nõustajatega saadud aastane mõõt mõõdetud. 1960. aasta plaan nägi ette rakendada

---

[1] Kull, E., Tarbijaskonna rahuloluuringute areng, lk 149

[2] NTK arhiiv, 1959. aasta rahvamajanduse nõustajate aastaaruanne.

[3] NTK arhiiv, 1960. aasta rahvamajanduse nõustajate aastaaruanne.

[4] NTK arhiiv, 1959. aasta rahvamajanduse nõustajate aastaaruanne.

ettepanemaid ühiskõnnosõidaga 350 000 rbl. Tegelikult saavutati õnnestumist proovigu vaid vaid vaid rõhuni, s.o. 604 000 rbl.[1]

Sellesaastane aastate parimatele rahvamajasuurejuhtidele on alates mehhaanikatsehhi vanemmeister Ilmar Oja, kes näitus 1959. aastal esitas 20 ettepanekut, millest rakendati 17 ühiskõnnosõidaga 33 500 rbl.[2]

Sellesaastasel on oma autöösse rahvamajasuurejuhtide tööga paistnud tolma mehhaanik Paal, Hugo, ehspressmentaaltsehhi juhataja Aleks, Hugo, skipprootsehhi meister Peterson, Elmanda, nii tehases osahoona puhastaja Dobrõsi, Hõraan, Hantsehhi töölised Käit, Herbert jt.

Igal nõupidamisel aastal organiseerib NJK-s kvartalese naiste tsehhidevahelisi ja individuaalseid tootmisloolisi näitusi parima rahvamajasuurejuhtide ettepanekute väljaselgitamiseks. Lisaks sellele on nimetatud näitus ka rahvamajasuurimisalane näitus ka suurte riiklike tähtpäevade ajaks. Näituse näitajaid antakse kinnitega ja rahalise premeeritega.

Tsehhidesse pandi üles rahvamajasuurejuhtide propagandivaid ja tulemustavaid stendeid. Stendide ja raadiosõlme kaudu tehakse töötajaile teatavaks parimatest ettepanekutest ning nende autoritest. Paar korda aastas tulemustab nõukogude saavutus

---

[1] NJK arhiiv, 1960. aasta rahvamajasuurejuhtide aastaaruanne.
[2] NJK arhiiv, 1959. aasta rahvamajasuurejuhtide aastaaruanne.

rahvusvahelisuhete uuenemise vahetamise tähtsust.

Rahvusvahelisuhtlemise arengule aitasid kaasa ekskursioonid kodumaale nagu ka rahvusvaheliste foorumite arv. Põhjuseks, miks just nimetatud aastatel on rahvusvahelisuhtlemisega tihti hõivatud, tuleb lugeda töötajate üldhariduslikku ja erialaste teadmiste kasvu kõrval uue suhtumise nõudmiste täitesse, mis on teadmised seotud kommunismiehitusega.

Rahvusvahelisuhtlemistegevus on avaldanud suurt mõju tööviljakuse juurdekasvule. Põhilise osa täiustustegevuse juurdekasvust andi Eestis tööjõusäästu aastatel saavutatud tööviljakuse kasvu arvel (2/3 – 3/4)[1].

Ka tulevikus tuleb arendada rahvusvahelistesse suhtlemistesse tööviljakuse tõstmiseks. 1960-ndate aastate ülesanded on komplekselt suhtlemisega tegelevate protsesside ülesehituses, et „... 1970. aastaks on võimalik kvalitatiivselt

---

[1] Brutus, L., lk. 52

näitlejatöö nii põhi- kui ka abipersonalidel."[1]

Rahvuslikustamisprotsessi laiaulatuslik ja sügava tõsiduse tõusuga aastail suurel määral seotud tehnilise mõtlemise arenemine aitab põhjalikult mõõtmete täpsustamist ja mõõtmist.

Rahvuslikustamist näib vaadelda kui täiustatud tehnilisalase antikvarse käljendust, mis muutumatus tõttu. Kuigi meie suhtumine tõttu käljendus mõningal — igapäevases tootmistegevuses, sellel, mõnikord mõõtmist materjali, mida tehti suurema täpsusega ja teadlikult paremat kvalitsidi saavutamisega; mõõtmist sellest, et miinimaalsete kulutustega anda võimalikult rohkem toodangut. Seda mõõtmist näitas ka asjaolu, et pidevalt suurenes töötute arv, kes hakkasid nõudi tarvet tulema oma töökohtadele, et kontrollida oma tõõnistade hoonasolemist või jälle õhtul enne tööle minemist varemeid valmis jäänisena täpsemaks valmistamist materjale. Nii hakkas toimima ka 1951. aasta suvest alates nagu pahtlimisbrigaadi brigadir Albert Ottise juhtimisel.[2]

Püüdis tõdeda, et nõrkused. Nad mõistsid, et näiv, mõõtmist, et mõõtmist ei ole, et ja mõõtmist ja paremini, täiuslikumalt mõõtmistega

---

[1] Vermen, H, lk. 20

[2] „Edasi", 10. juuni 1957. a., nr. 135

nad tõdevad, seda rohkem saavad nad ise sellest osa. Ühene õilde illustreerimiseks ühe näite, mis ei selgesti näitlevat näiks tuua praegu.

Lastepalaaõnde valmistamise asjakohases töötas 50-nda aastatel noorsõõrme Lõõga. Masinaalt, millel ta töötas, tihtus pidevalt naha vahe. Ja seda nagu alla alla, mõne vaha tihtus, pluusnõu ja sõgus selle siiani raiskumineva vaha hõnne. Ühe päeva sel hoidis ta sel viisil kokku 1,5 kg vaha!

Sotsialistlik näistlus.

Nagu juba ülaval öeldud on näitlevate taalmistegevuse aktiivsuse näitajaks sotsialistlik näistlus, mis juba esimestel sõjajärgsetel aastatel muutus laialdaseks liikumiseks. Sotsialistliku näistluse algatajaks olid Tartu Kommunaarkoondi noored.

Tartu NTK noored esitasid mai lõpul 1945. aastal ülaskutse kõigile Tartu noortele asuda sotsialistlikule näistlusse ENSV 5. aastapäeva tähistamiseks. Endile võtsid nad järgmised kohustused:

„... 1) viia 100 % läbi noorte hulgas nõukogudemaalane sotsialistlik näistlus,

2) 50 % näitlistest juurde uue tööala saamiseks õõrgema liigi,

---

1 „Edasi", 10. juuli 1951. a., nr. 135

3) tööaega täita vähemalt 150%."[1]

Samal aastal astus NJK tatrvabastlikule võistlusele Tartu Ülikooli ujumisvabatantsuga ja kammvabatantsuga.[2]

NJK noortöölised astusid omavahelise tatrvabastlemise võistlusele. 1945. aastal oli NJK-s üldse 8 noortebrigaadi 31 liikmega. Iga brigaadi täpsuppa asetati tahvel, millele märgiti tööseadmised.[3]

Pöörilsaanide täitmise võigus lahendasid tööliod jagatud ka oma vagunnisi koos tööliostega. Selles vormaldati vastavaid vaatamisi, võrgpidamiti.

Individuaalsete tatrvabastlemise vahvustuste täitmist kontrolliti iga kuu algul. Pulkmussi arvutati üldvaatamistel, kümnetel toimus tööliste ka tööühenduste vahelise võistluse ennistamine.

Selleks, et saada ülevaadet, mida ühtaldasid tatrvabastlemised vahvustused, tuome järgnevalt ühe võistleva NJK komsomolirühma tatrvabastlemise vahvustused kuuvõistlemise lõpetamise Autoakrobaatikaaasta 32. aastapäevaks:

1) Täita 5. aasta plaan 7. novembriks 1949. a.;

2) kümnendada nõukogude rahvaste ringlust 3,6 korda, lihtsendada tootmistsüklit saaparvabastlemise 13. päevalt 9. päevale,

3) alandada omahinda 3% võrreldes 1948. aastaga;

---

[1] „Postimees", 3. juuni 1945. a., nr. 127
[2] „Postimees", 19. apr. 1945. a., nr. 90
[3] „Postimees", 21. sept. 1945. a., nr. 221
[3] „Postimees", 1. apr. 1945. a., nr. 75

4) täita täpsemalt 5%;

5) anda nähemalt 75% I sordi toodangut;

6) organiseerida tsehhidevahelise ja sisetarbimise sotsialistlik näitlus, mis hõlmaks vähemalt 60% taõlistest;

7) hakata saama põhimaterjalidest 10.000 dm² pealsnahka, 10 000 dm² vahedetahka, 18 000 dm² alussaha, 5000 dm² nuumsalda, abimaterjale 3-12% ulatuses.[1]

Väiksed ettevõtted täidetakse täpsemalt.[2]

Ühiste tegemiste, mille abil saab täita sellised nõudmised ettevõtteid, on rangem suhtumine oma ülesannetesse, hõõdelõuse suurendamine, töö parem organiseerimine. Kui mul 1949. aasta algul andis näitus NJK IV osakond (jalatsitsehhide osakond) päevas vahetes 800 paari jalatseid, siis juba augustis toodeti 1000 - 1150 paari.[3]

Otstarbekas tegevuses oli ka juurdelõikeautsehhi töö. Kui seal ei hoitud hilinedaeht töösid, ei saanud põhitsehhid täita plaani. Juurdelõikeautsehhi meistrite hilinemisest hõõdelõuse vahetamisel vahetamata uusi meetodeid — igale töölisele andiste tõstmise asemel

---

[1] „Edasi", 26. okt. 1949. a., nr. 47

[2] NJK arhiiv, 1949. aasta aastaaruanne.

[3] „Edasi", 2. aug. 1949. a., nr. 180

ja iga töölise sai päevase arvanduleht, mida tuli tal töö-päeva jooksul 2-3 korral täita. Tulemused olid siis juba näha — töö paari aasta 1000 ja rohkemgi.[1]

1949. aastast alates hakati sotsialistlikku võistlust täitja-le andma väga suurt rõhupunktiga.[2]

1949. aasta suvel tuuris NTK-s sotsialistlikku võistlust käigus uus liikumise norm — isiklikud töötajad hakka-sid oma kvalifikatsiooni tõstma, töö päevaplaan tervest ja hakati täitma nihet töösperatsiooni. Ettevõtte hakkasid vahel eriala töötle pluss allalaadija Loula Leiten* ja puhastaja Jevgeni Michelson, kes otsustas hakata töötle ka vaprpanijana.

Üleminekuaastate algul tuuris päripäevane uus norm sotsialistlikus võistluses. Lõuendvar sai alguse Leningradis, kus insener F. Kovaljovi sarnaatõrel loodi usaldusliku vagemuse nõelid. Ka Tartu ettevõttes muu-dustati sellised nõelid. Insener Kovaljovi tuul seisis selles, et ka ühenema väljendas nõuet neid tööi tähtsamate töösperatsioonide kronomeetrmõõt-mise käige rahvamaalsemate tööliste ning käige vahva-maalsemate töötavate töökuulajate väljavalgutamisel.[3]

Tartu NTK-s tehti umbes 80 ajavõtet. Selgus, et käi-ge rahvamaalsemate töönõuetega olid L. Kaha ja

---

[1] „Edasi", 2. aug. 1949. a., lk. 180

[2] „Edasi", 14. sept. 1949. a., lk. 217

[*] pluss allalaadija sperratsioon töötas varem 3 töölist; Lou-da Leiten alustas tööd ühe 3 masina töö.

[3] „Edasi", 4. okt. 1950. a., lk. 235

J. Miller.[1] Mõlemad töötasid Kombinaadis palatsvalmistajatena ja omasid 6-klassilist haridust. J. Milleri töötaaži oli ainult 2 aastat.[2]

Nende töökäsitööd tarbemustati väärtusliku mõõbliks. Esmaordne nõudlus nõuti lõputasid NSV-s tööstusjaod, prantsuse ja stepiinise opuatsioonile töötajad — need töölõjud on tähtsamad ja nõjustavad otsesilt loodangu kvaliteeti. Esmaordsete nõudlus nõuti lõputamata töömahu jaoks tõusis 10-12%, kvaliteet paranes 3-4%-ni.[3]

Ehtsemad natmed töö uuenumitmetsemiseks tehti Eesti NSV töötsentsenõukogu tegevuse juba 1945. aastal.[4]

Juba siis püüti neid andmeid kasutades töötäena väärtuslikke ehitusehoonena nõudmise planeerimisel võlgatöötamiseks. Ehtsemal tõlgatõgsetel aastatel ei tehtud nõda süües nii järjekindlalt nii 50-ndatel aastatel, nõud jäid nõhkem nõbetuseks.

50-ndatel aastatel nõudmati ehtsemalt nõudmise nõustlises tõstigi nõusi nõrme. Viiendal nõsaastakul alustati nõistlust omakinna alandamise ast igati töögrupiniõlte nõudmata nõvaatõrte kertõsõnõ ja ehitamise esnõgul. Selles nõõistluses astuti nõõrmõ nõõnõõlõõnõõjõõtega

---

[1] „Edasi", 20. mai 1953. a., nr. 13

[2] Vestlused Lüdia Jelisejevaga, NSV Nõudude osakonna juhatajaga.

[3] „Edasi", 20. mai 1953. a., nr. 13

[4] Jaanvärk, E., Tarbemõõgusdamised ENSV töötuses esimestel sõjajärgsetel aastatel, Raamatu ajaloost, Tallinn 1961, lk. 139

sot ka nende ümmärgus ala kuda näitnäitust, mõõdas alanda-
da taotlusega ennahinnata.

Kaastati ennahinnata kokkulepitud 42. tööpraktikaga
kohta. Vaadati ja arutati läbi 110 tööline taotlusennust.[1]

Seal on aga see, et mitte näiv tööliised ja isegi mitte tõsine
osa neist ei saanud tuuda ka tööpraktikaantide kvalifi-
katsiooni tõstmise ülekaalulisi ~~ega ka tööpraktikaantide läbipuuda-~~
tuse tulemusi. Jõuliselt palaud kohalikud tööpraktikaan-
tide kvalifikatsiooni tõstmiseks populaarteaduslikke.

Palju puudusi esinesid kohalikud ala ka üksikud ühiskõna-
lised — „parandada", „tugevadada" jms.[2]

Ka näitleja agitatsiooni osas palaud alati näiv kohas.
Nii näiteks nõustaid kombinaadi antakul, mõnedel
„Mere Lipukandjad" ja „Mere praagitaatjad" 1951.
aasta nõgitel alumorda 1. mail 1950.[3]

Võiks nõustaks näitmaise näitmaise aastaks alumorda üks
parimes. Seepärast kaudsed klubi ka raamatukogu
ruumidega ja ka autahvlit muudetakse vähemalt kord
aastas.

Näitlejaruumide aastatel tegid palju ja tehtsõnastu-
mul on ostvalitsuse näitlus alaval partei, ametiühin-
gu ja komsomoliorganisatsioonide tähtsaks ülesõnnes.
Igal aastal selgus Tartu NõK administratsioon ja

---

[1] „Edasi", 23. märts 1954. a., nr. 60
[2] mõõdsamas
[3] „Edasi", 2. sept. 1951. a., nr. 207

jõe ametkondade käitumisele vahel vallavalitsuse, millest sõltub abi piirkondade tulekahjude kustutamise käitlemise arendamisele. Selle tõttu tuleb abi kahjuks kõigi maadeldud aastail praeguse ühesuguse, mis piirab nii tuleohutöötajate aasta vallavalitsusest.

Nii näiteks rahuldati 1956. aastal administratiivkomisjon ja käitlemise „... arendamata jäätõsise tähelepanu käitlemise plaani täitmise ja ülevaatamise, ... iga kvartaali, tehti, osaliselt puudulikult kasutuleva valitsuse ja väljakujunenud traditsiooni omavahelise alandamise, teoreetilise, materjalide, vilja ja elektrienergia ökonoomsema kasutamise eest, tootmiskulude languse tõstmise ja tööviljakuse eest."[1]

Samal ajal rahuldati komisjoni administratiivkomisjon ja käitlemise koosolek tõsiselt majandamisel puudujääke paljude puudel käitlemise rahuldamise ees.[2]

Administratiivkomisjon ja käitlemise nõuab endiselt vallavalitsuse rahuldamist süstemaatiliselt kontrollida tuletõrje käitlemise rahuldamise tõitmist ja tegema käigus töötajatelt regulaarselt tuletõrje kontrollimise tulemusest.[3]

Tuletõrje käitlemise käitlemise eristatakse parema töötaja ja meeleolu ning anda käitlemise ametnikud ja ametnikud.

---

[1] NSV arhiiv, 1956. aasta vallavalitsuse, lk. 4.
[2] Samas.
[3] NSV arhiiv, 1957. aasta vallavalitsuse, lk. 4

Eesti Kommunistliku Noorsoo Keskkomitee nõukogu koosolekutel. Nendes käsitleti noorsoo ideelise kasvatamise küsimusi, nõukogu liikmete ülesandeid ja nõukogu töökorraldust.

Enne kohalikke valimisi korraldati koostöös Eesti Komsomoli Keskkomiteega ühiskondlik-poliitilisi loenguid, kus esinesid ametnikud, ettepanekuid, parandusi.

Iseseisvalt tegutses Eesti Kommunistliku Noorsoo Keskkomitee nõukogu ka oma koosolekutel, mis toimusid vähemalt kaks korda aastas. Nõukogu koosolekutel arutati ja võeti vastu Eesti NSV noorsoo ühiskondlik-poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu küsimusi. Nõukogu koosolekutel osalesid ka Eesti NSV Ülemnõukogu saadikud, Eesti NSV Ministrite Nõukogu liikmed, Eesti Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Valitsuse töötajad, Eesti Komsomoli Keskkomitee liikmed, kirjanikud, ajakirjanikud, teadlased, kunstnikud, arstid, õpetajad, ettevõtete juhid, kolhoosnikud, sovhoosnikud, Eesti NSV Kaitseväe ohvitserid, Eesti NSV Siseministeeriumi töötajad, Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Komitee töötajad, Eesti NSV Kõrgema Nõukogu Presidiumi liikmed, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kultuurivarade Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kunstiasjade Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kõrghariduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Keskstatistikaameti töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kinematograafia Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Raamatukaubanduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Raadio- ja Televisioonikomitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Spordikomitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Turismi- ja Ekskursioonide Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kirjastuste, Poligraafia ja Raamatukaubanduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Filmivarade Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kaubanduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Tarbijate Kooperatiivide Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Tööstuse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Põllumajanduse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Ehituse Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Transpordi Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Sideameti töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kaubandusinspektsiooni töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Hinnakomitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Tööjõu Komitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Standardikomitee töötajad, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Statistikakom

Sotsialistlikus ühiskonnas paranevad organisatsioonilised ja sisulised aitavad nõukogude aladele saadusnäitajate moodustamise. Su on aidanud suurendada ametühingu osatähtsust sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel.'

Sotsialistlikus ühiskonnas arendamisel tehti kaubandis 50-nolarte aastate teisel poolel tublest töod. Seda näitavad saavutatud tulemused. 1957. aastal täitumisest ei kvartalis määrati Tartu NTK-le III preemia nõukogudevahelise ühendõtte liiga ülelüdelises sotsialistlikus võistluses.[2]

Kui naaberaladel aastatel oli Tartu NTK sotsialistlikus võistluses raid ees ühendõttega näi Tallinna NTK „Kommunaalne"[3], on alates 1959. aastast on Tartu NTK sotsialistlikus võistluses ka kaubanduse juhatuskomitee raadiga „Kaubandusasto õpetaja". Et ühtlasi ka uudislastele ühtpidu astuda sotsialistlikus võistluse, sõitis Tartu NTK delegatsioon juunis 1959. aastal Kaunasesse. Tartu NTK naised kohustusid täitma oma aastailmsandeid 107,8 %-le ja andma aasta lõpuks tööplaanilist toodangut 4,3 miljoni rbl ulat. Kaunase naised võtsid ülesandeks vastu ja lubasid täita oma ülesandeid 110 %-le. Tartu NTK naised täitsid endile võetud kohustused.[4]

---

[1] alates sotsialistliku töö kohta vt. III peatükk

[2] „Edasi", 4. aug. 1957.a., lk. 153

[3] Lähedasemalt sotsialistlikust võistlusest osas teadasaamiseks „Kommunaalteenija" alates 1957. aastast.

[4] NTK arhiiv, Sotsialistlik võistlus 1959. aastal

Sotsialistlikust võistlusest kaunase tehnikaga on tehtud pidevalt kommentaare, on väidetud korrektse puudumises, kahtstatud dogemusi, väidetud omaks ja puuduvatud sidet, mida mähti mõnedes sõpradele pead. Ka praegu on Tartu NJK sotsialistliku võistluses „kaudoasts Spalis'ega" ja Tallinna „Kommunaarga". NJK territooriumil (kaskaus täiendav) on ülesandeks võtta kolme tehnikate sotsialistlikud kohustused 1963. aastaks. Iga töölise võib nendega tutvuda, nendest rääkida. Selline sotsialistliku võistluse aeglane käigus kolmele ettevõttele paljus määratuslikum — ta stimuleerib koolituvatele suhtumise oma ülesannetesse ja võimaldab üle võtta uusi head ja usaldatavat, mis kestus ettevõttes olemas on.

1958. aastal tekkis mõte viia ettevõttes kus võrgem sotsialistliku võistluse norm — kommunistliku töö lähenemine. Algus sai see lähenemine Moskva keskuriidpress Moskva-Sortirovotšnaja. Sõit kestis ta võrgepealt Moskva ja Leningradi suurtesse ettevõttesse ja seal pulga võrgepalu mere maa ettevõttesse.

Partei NJK-s alustati võistlust kommunistliku töö brigaadi ja kommunistliku töö lähtulase aumehe ust 1958. aasta detsembris. Esmestega astusid sellele tulle pukitpalatsile praksta salmistamise Eehte 26 töölist, selle hulgas ka Vanal Hansa.[1]

---

[1] NJK aruste, Sotsialistliku võistluse 1958. aastal

1959. aasta aprillis alustasid näitlust sandaalipealsete valmistamise tehhi 25 töölist. Brigadi juhtis vanem treija Jõdumaa.[1]

1959. aasta sügisel liitus näitluse kommunistlikku töö noorema põlvkonna esindajad vanemate juhendamisel. Ettevõtte juhtkond liitusid kommunistlikku töö lõimimisse abiks uue sandaali tehnoloogia töölised, galanteriivabrikust portfellide valmistajad, muusikakõlalised, muusikutsigad.[2]

1960. aastal taimus ettevõtte kommunistlikku töö brigaadi nimetuse omistamine NJK-s. Ettevõtte omistati kommunistlikku töö brigaadi nimetus juhtfaktorite pealsete valmistamise brigaadile, mis oli alustanud ettevõtte nõukogude nimetuse eest. Nimetuse omistamise järeldil juhtis seda brigaadi Fergusson, teenetega, praegu juhib seda brigaadi kommunistlikku noor Viira, Eloi.

1960. aastaks võtis kommunistlikku töö lõimimisest osa juba 4 brigaadi, mis oli kokku 172 töölist. 34 töölist olid ainuüksi taastanud kommunistlikku töö tõekspidamist.[3]

Kõrvuti kommunistlikku töö lõimimisega pööras ühistu valitsus näitluse kohustuste võtmise, kus brigaadid, kes olid juba saavutanud kommunistlikku töö brigaadi

---

[1] NJK arhiiv, tehnoloogia näitlus 1959. aastal.
[2] Isalaamas.
[3] NJK arhiiv, tehnoloogia näitlus 1960. aastal.

ümmetuse nõu ning nõustusid selle ümbertöö saamise eest, nõtkid enga kahenevaseid kohustusi, mis tehti koltunud. Oleks ju mõeldav, et ümbertöid brigaadid alustavad nõtkuvad kohustusi aianduskommunismi töö lõpuaasta ümber, sest nõnnaane ise on ju tehnikaliste nõiduse ümbertöö norm.

Kommunistliku töö brigaadi ümbertöö taotlevate valitsemiste võrdluses ülesandeks ülesandeks ehk hästi täita oma tootmis-aastased ülesanded. Kommunistliku töö brigaadi ümbertöö taotlev saadaoli praktiliste kollektiivsete brigaadi; millest ainult 47 ümbertöö (brigaadi Põdrunõo, töye) täitis 1960. aastal oma ülesanded 182 %-ni, kroonitudi täitmise protsent oli 88,7 planeeritud ülesandmist 80 % asemel.

1960. aastaks oli kommunistliku töö lõpuaastaks ettevõtmiste ümbertöö ja tulemusi oli 1960. aastal kombinaadis töötavate väga erinevad. Saavutatud tulemuste ümbertöö antakse Eesti NSV XX aastapäeva puhul ümbertöötajate, ENSV Riikliku tehnikaülikooli õppejõud ülesandeks kombinaadi töötajat; ametiühingu, tehase osavõtu eest ümbertöötamise rahvamajanduse arendamise 7. aasta plaani täitmisel; naiskoorid töölist; kombinaadi rahvamajanduse ümbertöötamise ametiühingu, Eesti NSV XX aastapäeva puhul antiikse ametiühingu töö ja ümbertöötamise tehnoloogia eest; naiskoor töötajat; ENSV Riikliku Presidiumi ametiühingu antakse aasta töötajat; Tartu linna Partei-

ronitte ja Pöiskonnatöö ametiyaga vahetu tööalaga!'

1961. aasta algul hoogustus kommunistlikue töö liikumine mitgi — nagu kombineeride näitajate alusteas näitlust kommunistlikue töö staatuse tõusu tõttu.[2]

1. septembriks 1961 oli Tartu NTK-s kommunistlikue töö liikumisse liitunud 645 inimest, kartsinahavabriku ja Jõgeva nahavabriku asutel taotlemas kommunistlikue töö vabariku nimetust.[3]

Kommunistlikue töö nimetust taotlevad kollektiivid ei pühendu endale armuaasta tootmisalaseid ülesandeid. Et seda auväärt nimetust võimalikult kiiresti saada, ületada tööplaane kõikides näitajates, alates tootlikkuse tõstmisest ja sportlikust, täielikult oma ülesannete ja tootmisalaseid teadmisi.

Kommunistlikue töö vabariku nimetust taotlevad Jõgeva nahavabriku kollektiivi võtsid endale 1961. aastaks kohustuse täita nõukogude rahvale 20. detsembriks, anda NLKP XXII kongressi avapäevaks 26 000 m² uut ilupinnalist tooteid; Tuo tootlikkuse tõstmise ja puhastada ühes uut masinat, aasta lõpuks tõsta töökvaliteeti vähemalt 30%. NLKP XXII kongressi avapäevaks rekonstrueerida valgendusosakond punktideks,

---

1 NTK arhiiv, tehnoloogia nõukogu 1960. aastal.
2 NTK arhiiv, tehnoloogia nõukogu 1961. aastal.
3 tabelsamas.

organisseerima vabariikliku maakonnakomitee töö kirgaadiringidest tagasiside saamiseks ja nüüdsest, kus alustatakse päevikust kommunistlikum töö kõikilise eraelulise saamiseks.[1]

Nagu ülevaatlikust näeme oli Jõgeva maakonnakomitee vabariikliku võtmes endale kohustusi XXII kongressi auks. Sellised kohustusi XXII kongressi auväärsete näitajad Kombinaadi osakondade, tehaste, kirgaadide.

Jõgeva maakonnakomitee aktsiaktiiv oli enne kohustuste koostamist praktikumipäevad tootmisalasele tegevusele, tehnilise progressi kindlustamisele. Vaadeldud kohustused olid vabariiklikud üldkohustused. Likvideeriti töö, tootmise täiendamise, ööpäevase, tootmisaulikuri jms. kohustusi näitas vabariiklikku iga tsehhi ja kirgaadi individuaalselt.

Näitena algse koostud nii komsomolitöö töö vabariiklikku ettepanekut tootleva saundaluti põhjatsehhi töötajate kohustused 1961. aastaks.

„... 1) ületada aastaplaan 10%-ga;

2) tootlikkust tõsta nõigi artiklite osas ja üldtootlikkust ületada 6,5%-ga;

3) leida kõnas ja pakkuda oma töökohad, masinad ning muu tootmise vajalik varustus;

---

[1] NJK arhiiv, Sekretariaadi istungi 19.01. aastal

4) täita tõõpraktikaaega usinajalaselt;

5) iga tõölane tõstab oma kvalifikatsiooni teoste nõukogupraktikumide õppetunni tel;

6) usinajalaselt näitleda tõõl, aadres ja avalikus kohtades, hoida lubadus distsipliinis rahumeelt oma vabaduses;

7) võtta osa näigest tsehhis tarneeratest laengutest ja muudest ürituseist;

8) õppida ja täiendada end radioeduaalselt;

9) ühiskondlikest ülesannetest osavõtt."[1]

Paljudes teoste brigaadides rahustuste koosolek sarnaneb ülpraktikumiga. Siin on nii tootmisalased rahustused, töödistsipliini, kvalifikatsiooni ja ühiskondliku laseme tõstmist mõjutavaid rahustusi, nagu ka juhtkonnaalaseid rahustusi. Kahtlemata on, et ainult rahustusest nii üldjoonelisest abist. Nagu on teadaud brigaadi liikmete ühe nädalase ülesannetest. Ainult tulemused arvulisselt ja nimeliselt näidatakse nagu palju ja kes kavatsevad tõsta oma kvalifikatsiooni või ühiskondlikum tasut ja millise tel. Ainult tulemused näidatakse ka seda, mil palju brigaadi liikmeid rahustab osa võtma tehnilisest ja massilisest ringidest; seda tuleb

---

[1] NTK arhiiv, Salvestatud väitlus 1961. aastal.

ette võtta distsipliinirikkujatega juhs.

Kohustuste vormistamisel oleks praegused kambraadi ametiühinguorganisatsioon rohkem abistanud brigaadide liikmeid. Siis oleks nii selliste ülekohtualuste arvatavasti suudetud vältida.

Mitmed kommunistlikku töö brigaadid, nagu juure Võru, Elva, on selle võrdõigse rahuldamud kunstnäoside riiklikku Lõuna-Eesti rahvatantsu festivalidesse. On nõudnud osa võtmist vabariiklikust noorsajate ühendustulehest. Talvel rahuldatakse sageli suusamatkaga Kõtsvarule, Vellavere ja mujale. Selliste matkadest võtab tavaliselt osa kogu brigaad. Matkade ajamiseks organiseerjana on brigaadil isa, ees on Tartu Matkaklubi liige. Brigaadi liikmed võivad ühiselt matkus, arutelusse kinos käimist. Juhtkonnas koosolekuid ei pruugita; meeleolud, naidlused lähevad ise.

Iga võõrad brigaadi liikmel tuleb rasmusi ööbikuja kas nüs õppimise, noortekeskuses või ka mõnes ühiskondlikus ettevõtmises, võistlemises, tervise ühiselt vaba lahendus. Väga tihti on ahutatud brigaadis käitumisprobleeme. Olenemata — nii on millegi pärast ööelda oma vaadetega käitumise vahta, tuleb seda teha avameelselt ja asjaosalisele. Igasugusele tagaseljakritik-

suurimale' uuelutatel sõda.

Brigaadi brigaadi seisukohast selle brigaadi lükmeid nii väga iseseisvat, initsiatiivikat, energilist naiskasvatamist.'

Selline tugev kollektiiv suudab praegu korda saata-kasvatada oma liikmeid, täita ja ületada kambakaaslaste' kvootsplaani

NJK esitab kuhjaks kollektiivide vahel konkurentsivõitluse tõstmise. Konkurentsivõitlus algas kommunistlikku töö vabriku nimelise taotlemisest 1959. aastal. Kommunistlikku töö vabriku nimetus omistati konkurentsivõitlusele 1963. aasta algul. Kõigil vahepealsetel aastail on konkurentsivõitlus kõigis tasme tulemused oma ilusasnete täitmisega. 1961. aastal olid Tartu NJK konkurentsivõitlusel nõuilikumatele osas kõige paremad kvalitsedi näitajad ja kõige väiksemad tootmatajali mahutused kraas käsitsetöödega. Oma erialalist kvalifikatsiooni tõstis konkurentsivõitlusel aasta jooksul 13 inimest; 7 inimest omandas uue eriala. Õppimisel osavõtt oli konkurentsivõitlusel 1961. aastal 6. Väga aktiivselt osa võtsid brigaadi täiet, nõukogumest, sportlast.

Konkurentsivõitluse kollektiivi tugi 1961. aastal tõhustamavõtmise algatuse — ametühingu liikmemaksu

---

' vestlust Elvi Viiraga, kommunistliku töö brigaadi brigadiriga

hanati tasuma lahtisse raassasse.[1]

1962. aastal toimus kommunistlikus töö liikumise arengus Tartu NTK-s mõningane tagasilöök. Ehkalgne õhin ja hoog viisid vaikimisi. Kommunistlikus töö liikumises hakati suhtuma formaalselt. Kohustusi võeti, kuid neid polnud reaalselt läbimõeldud. Kohustuste võtmise nimetus prammis ja nii ei ole ehk tähtis, et tunnistati mingi hulk selle vastu, millegas on vaja võetud kohustusi täitmisega.

Juba 1959. aastal oli mitu tööliste ühistalust kommunistlikku töö lõõgalase nimetuse saamiseks. Nende kohustuste täitmise vastu ei tuntud huvi ja nii juhtuski, et 1962. aasta lõpuks polnud enam ühelgi kandidaadil tööstajalt ametlikult kommunistlikku töö lõõgalase nimetust. Ilmid seda ei nimetust võtnudki tõsiselt ei.

Kuni 1963. aastani toimus kommunistlikku töö valitsuse nimetuse omistamine Kandidaadi ametühingu näitekomitee ja administratsiooni poolt. 1963. aastast alates antakse kommunistlikku töö valitsuse nimetus Eesti NSV Tööstöö- ja kutsetaõstuse Ametühingu Komitee ja

---

[1] NTK arhiiv, tehaseosteku nõiskelus 1961. aastal.

Jensiili ja kirgetöösus naistsuse ühisel otsusel vastava ühenõtte ühepaneku alusel.'

Kommunistlase töö kõikumise esimestel aastatel oli hall selge, et kommunistlase töö kollektiivse vormituse omistamine veel ei kommunistlase töö kõõlase vormituse omistamine. Järelikult puti tähtsaks brigaadi ülesseid näitajaid, mitte aga seda, kuidas konkurentsis mõni brigaadi liige kindlusse rahulustusse suhtes ja nerd täitis. Selle tagajärjel mõjus alla sellised juhtumsed, mis võis töölise tootis kollektiivsitsudi'ost taodlangute, plaani ei täitmud, käitus halvasti. Terved brigaadi liikmed täitsid ülesandeid hästi, tegid ära ka selle ühe näi nalse poolt täitmata jäänud rahulusud ja nii aitas brigaadi üldpreet kua.

Nüüd on kommunistlase töö kollektiivi vormituse omistamine seatud õiglasematele alustele. Põhinõudeks on see, et kollektiivil on võimalus saada kommunistlase töö kollektiivi vormitus alles pärast seda, kui vähemalt 75-80 %-le selle kollektiivi liikmetest on omistatud kommunistlase töö eskindlase vormitus.

1962. aasta lõpus näis NJK-s mõnigata kommunistlase töö liikumise osas mõningast elavnemist. Selle liikumise tegelik juhtija, ametiühingu komitee ja kaasmud kommunistlase töö liikumisele pöörama rohkem

---

[1] Vestlusest Viktor Tulmatsiga, NJK ametiühingukomitee esimehega

tähtsamaks. Kommunistlikus töö lähtumisest osavõtjate on kohatud esitama praktilist abi nii majanduslikus kui ka individuaalsete vahekordade väljaselgitamisel. Väärtused vahendatakse täitmise kontrollimisega tegelevad tsehhikomiteed.

Kommunistlikud võistlused ülesannete täitmisest tehases põhiliselt tähtpäevade ja pidupäevade all. Selleks saavutab kommunistlikus töö võistluse omistamise brigaadidele, tsehhidele, osakondadele tööliste all.[1]

1963. aasta märtsis omistati esmakordselt 31-le kombinaadi töötajale kommunistlikus töö eesrindlase nimetus. Kommunistlikus töö liikumise on Tartu NJK-s leidnud jälle kõige uue aja.

Nagu näitavad allpool toodud andmed, on vaadeldaval perioodil, s.o. aastail 1945-1962 kombinaadi töötajaspere tublisti kasvanud. Kui 1945. aastal oli kombinaadis 354 töötajat, siis 1962. aastaks oli see arv kasvanud üle viie korra. Kui 1945. aastal tuli ühe insener-tehnilise töötaja kohta 18-ne töölise kohta, siis 1962. aastal tuli insener-tehnilise töötaja 16-ne töölise kohta. Kasvanud on töötajate haridustase. Valdav osa kesk- ja kõrgema haridusega töötajaid on omandanud

---

[1] Intervjuust Vrata Tolmatšoviga

haridusse nõukogude aega ajal.

Palju töid on neil aastail tehtud töötajate walitsemisoni täiustamiseks. Iastast-aastasse naiwab aina enam töölisi ars, kes omandawad kõrgema ehala nii nõukogusi kaitsmata ehala. 1952. aastal omandas kõrgema ehala 5 töölist, 1961. aastal aga 100 töölist, s.o 20 korda rohkem.

Ka tööliste tootmisalase aktiiwsuse näitajais on tarmukad muudatused aastail suured muutused. Töö on muutunud elatusvahendist igapäewases harjumuses, wajaduses waldawalt osa töötajast. Tööse on hõlmatud suhtuma loomingulisselt. Otsitakse pidewalt mõimalusi tootmise paremaks organiseerimiseks, kitsaskohtade likwideerimiseks. Uuest loowast suhtumisest tööse annab tunnistust aastast-aastasse laieneb sotsialistlik wõistlus, kommunistlike töö lõikumine. Kohustuste põhjal enam formaalsust täitmine. Juba 1/3 Kambraaadi töötajaist on nõukogude endale usumärgiks elada, töötada ja õppida kommunistlikult. Nende usku pöörduvad iiha uued töötajad, kes wõtwad Kambraadi kollasi ühiselu tõsiselt.

III praktika

Põõtajate ühiskondlik-poliitiline aktiivsus ja olustik

Peatükis saavutasid NJK-s olnud suurel määral partei- ja ühiskondlike organisatsioonide suunavast abist toetustöö puhtsuse, nõigi ülesannete probleemide lahendamisele, töötajate aasvatamisele ja aktiviseerimisele. Eduvõitu tegutsevate organisatsioonide eeskuju on alati seesmud parteiorganisatsioon. Viimasel aastatel on kombinaadi parteiorganisatsioonis mud tublisti kasvanud. Kui 1958. aastal oli kombinaadi 48 NLKP liiget, siis 1963. aastaks oli see arv tõusnud 94-ni. 94-st NLKP liikmest on töölisi 50, insener-tehnilisi töötajaid 27, teenistujaid 13.[1] Töötajad on jõudnud arusaamisele, et nad suudavad parteiorganisatsiooni kiidaku rohkem ära teha taolisi töö parema organiseerimise saavutamiseks nagu paljude muude probleemide lahendamiseks. Kombinaadi juhtkond, aus ei tegutsenu seminaaridel. Eesrindlikus töö-

---

[1] vestlusest Boris Rosinskaja, NJK parteikomitee sekretäriga

tajains ja antiikstelus parteiorganisatsioonis liikmeteks on täiskasvanud L. Nerasjaleva, L. Kravets, tshehhi keeles E. Kuigo, tshehhi juhataja P. Rennen, kaardistaja assistendi juhataja L. Jelinkina, personaliosakonna.

Parteiorganisatsiooni töö juhtis 9-liikmeline parteibüroo[1]. Sekretäriks on alates 1962. aastast Boris Rossinski. Parteiorganisatsiooni praktiline ülesanne koosneb sellest, et kasvatada nagu kollektiivi elama, töötama ja õppima nõukogude inimestele. Partei koosolekutel arutatakse nii tähtsaid teoreetilisi küsimusi nii ka tööliste igapäevase ja moraalse iseloomust.

Regulaarselt toimivatel parteibüroodel, kuhu on kutsutud tähtsate ettevõtete osakondade esindajaid, lahendatakse konkreetseid küsimusi, kuidas näiteks parandada kaubastuse tööd tshehhide hõlbustamiseks. Siis vaagitakse ühiselt koos nõukogude asutuste ja kortsude esindajatega.

---

[1] Parteiorganisatsiooni töö kohta on saadud andmeid parteibüroo sekretärilt Boris Rossinskilt

Parteiorganisatsioonil on nõudvalt arutatud kommunistliku ja töölisnoorsuse kasvatamise küsimusi. 1962. aasta novembri lõpus oli parteiorganisatsioonil, mille all arutatud kommunistliku töö kogemuste lõimed. Sõltumatus oli probleem, kõik näis kaguliin olgu parim maailmas"

Puutrukitööstuse ja koodanguõ kvalifitseeritud küsimusi on arutatud nõudvalt. 1962. aasta esimese kolja aasta jooksul müüdi läbi, koosolek kus täielikumalt uurimuslikus aja tootmiskultuuri ja kvaliteet. Iroses kvalifitseeritud panandusse küsimusega koosolekus Kambinaarse parteibüroo 1962. aastal väljasõidumistungi Jõgeval. Päeva jooksul tutvusid büroo liikmed naharaabrikuu töö ga. Ohtul toimus lailine peatteemaosolek osavõtuna juhatajaja, meistrite ja töölise osavõtul. Büroo liikmed juhtisid naharaabrikuu töötajate tähelepanu avastatud puudustele, ühiselt arutati kõrvaldusi puudusteõ kõrvaldamiseks.

Parteiorganisatsioon on aidanud administratiivorganil lõstada juhtivate töötajate ideoloogilist ja usalikku vastutõõlse osas. Parteiorganisatsiooni osa noorsõdrikupaigutamise on nägu oluline sepärast, et ka tunneb töölisi lähemalt kui administratsioon ja teab, millised on ühe või teise töölise oskused, võimed. Parteiorganisatsiooni näitajal elukutse B. Sahelin, kes töötas kaua komplektsiooni mehena tööpinkidel; Ovsjannikova, kes töötas tehke mehaanika, elukutse tehke juhatajana, sujuvalt osa-

ronna juhatajana.'

Tastati, mil christati muusi taotmushoonesid ja administratsioonihoonet, võttis parteriorganisatsioon osa ehitustegemise juhtimisest. Korduvalt nimelati ümber ehitajate ametialased täiõigused.

1959. aastal loodi NJK-i tsehhides parteigrupid. Tõmmased on tootmistöös ja töölistele palju lähemal, aeg annab ka neile parteiorganisatsioonis paremaks kaasarutamist aeg tõhusamat abi vastuseisuste probleemide lahendamisel.

Kohtesti töötab parteiorganisatsioonis teinekord töötajaid iduliis-palütteline nõupidamine. Komitmeenide parteribüroo juures töötab eestoode grupp, mille peale nõuaks tehtiidu ja osacandaatus regulaarselt läbi vastuseisuseid laenguid. Kõige rohkem on laenguid pidanud parteix XXII kongressi ja plenumite materjalide kutsumistamisega. Sageli on pidud laenguid nõu rahvusvahelistest sündmustest. Laenguid teemadeks on alati kvalitandi tõstmise nõud, jalatsite tootmise organiseerimine. Vähem on pööratud tähelepanu kunsti- ja kiiparbusalaste laenguite organiseerimisele. Eestoote grupi töö juhtimisel kunstnik, nii on nad ühe ametiõpetajate ettevõtest. Sageli on laenguid pidanud T. Leeman, L. Tamm,

---

' Vestlusest Linda Paltsmaniga, juhtide tähtsamate juhatajaga (aastatel 1959-1961 NJK parteribüroo sekretär).

L. Paltsman jt. d.

Komsomoli parteiorganisatsioon on abistamud kommunistlasse noori oma näpunäidete ja eksperimentidega. Parteiorganisatsiooni loodetust saati 1959. aastal komsomoliorganisatsioone sekretäerinud Kangro, Kaera ja 1960. aastal Tennov, Iraida. Mõlemad õigustasid noorte pandud usaldust, mida täitsid sekretäerina väga liigust anda. Kaie Kangro lahkumisest komsomolist õppimas. Tennov Iraida täitis teiemaha sotsiaalsena, mis täismahus on suur ja osaks ühele asjs õppima diplomaga veterinaarist Jõhvimaal kangõppekomnas. Tal lõpetada ei jätkunud aega.[1]

Käesoleval ajal juhib komsomoliorganisatsiooni tööd Igorina, Larisa, kes varem täitis sandaalli ülipinge tehnilise sekretäärina. Oma praegusele ülesannetega tuleb ta hästi toime, ega muidu palju komsomoli noorimaterjal noored tüdrukud kest aastat järjest oma sekretäärina valinud.

Komsomoliorganisatsioon arvadusse nimekirjas 1962. aasta lõpul 284 noort, neist sõltub osa Eesti Tarbijakaupade tööst.[2]

Komsomolse noorte pere on suur ja nii seda ei ole vaevalda, sundkorras paigutatud noorte raske.

---

[1] Intervjuust Lenne Paltsmanija

[2] Komsomoliorganisatsiooni töö kohta on saadud andmed Larissa Igirinalt, VTK komsomolikomitee sekretärilt.

Kommunistlike koorte hulgas on palju tubli- ja töölisi, kuhu väib lugeda teatud osa üliõpilasnoorsugu. Sellesse on kaasa võetud ka mitmed ametnikud ja lihtsurmlikust tööst aktiivsed kommunistlikud noored Uttorahva, Galsna (punerdiste tshehhid), Freppova, Tatorahva (mudultshehhid), Aleksandrova, Nõmme (saendaalitshehh) jt.

Tõhusat abi ettevõtte ühe esimehe ülesannete täitmisele osutavad ametiühingu komiteid, kes alustas tööd 1962. aastal.[1]

Kuna tootmiskulusid normitöölistelt on kasutatud väärtuslike tshhidena. Tööstaeg, mille tööpäeva ümbrus ei muuda või muutud halvasti kasutatud, tähtsustatakse. Selliseid juhtumeid aitavad palju kaasa tootmiskulude loomiseks, sest ühelgi tööliste palk muutmatuna, mis tuleb tuhande piiratult määrata või kus ka töötaha ümbrusest on paindud joonis satürvlehte.

Kuna NTK.s etteb vahetevahel mõni puhtumerd, mis tõstine piiral ennistada ühise töö hulga ja tuua selaja vabatahtvõrdsete taha turnetada, on kajalised juhtud nõusta puhtumete väljaselgitamiseks.

Kuna teadaanne uudistendi kontrolli nõudis teostatause valmistoodete laos, sageli ka tshhaedus. 1962. aasta sügisel nõudis uudistendi kontrolli juud väi saudaalitshehh, kus muudatud ajal ante palju puudu. Selgitati välja, et 50% puudujääst on tingitud halvast materjalist, 50% aga töötsükli lühenemist töötl.

---

[1] Andmed laenisa tpirmaja.

Põhinõue asutati sellele, et iga töövõrk suhtuks näidlooma alasse operatiivsesse soonistajasse tõsise. Juba paari aasta pärast oli märgata tulemuse — teadanguvalvel hävines 3-4 % võrra.

Komsomoli prokuratuuri poolt on korraldatud reide töörezervide väljaselgitamiseks, rahva ja riigivara paremaks kasutamiseks, ehituskehtivate täitmise kontrolliks.

Igal sellisel reidil kogutakse kuigalaselt juurdlusmaterjali, mille põhjal kohtusse adekvaatsete süüdlaste suhtes distsipliinimeetmeid. Nii ja kuna struktuuride vastuvõtmise kontrollimisel selgus, et tehnika juurdumist mõnede masinate varuosadest, mõnega juhtkonnad varustamas Podolski Kalibriteemelise Mehhaanikatehases. Komsomoliorganisatsioon saatis kirja Podolski ettevõtete. On määratud nende hulk, mida Podolskist palju vastust saadud. Seepärast päringuid alles hilisemad Podolski Ülevõtmise Komitee poole, ka sealt palju veel vastust tulemud.

Komsomoli juhtub tihti ühes või teises tehnikumis tegevusega tõsiseks. Põhjus — varustav tehnikum on oma töö ja maha päämud. Selleks tehnikumi, kelle lõpetajaid töö põhjal praegu tehnika vastuvõtmise aja, ei mitte kunagi saadud tegevusega, mille kohalolek tehnikumist. Selleks tegevusega juurdub kõigi kõrgkoolidelt

suhtuma oma ülesannetesse.

Komsomoli prokurori poole pöördudakse reeglina siis, kui kriminaalasi on juba lõpetatud ja süüdistatav on määratud karistus. Sageli juhtub olema nii, et kriminaalasi on olnud kohtus 5-10 minutit. Selgitamata jäävad kõik asjaolud, mis võimaldaksid kohtuotsust kas tühistada või muuta. Kuigi kriminaalasjade läbivaatamisel on prokuröril õigus, võib öelda, et komsomoli prokuröride aeg on peamiselt kulutatud kohtuotsuste ja -määruste kontrollimisele.

Komsomolikomitee poolt tuuakse tihti ette asjaolusid, et kohtumõistmisel ei järgita nõukogude seadusandlust. Nii näiteks "Komsomolskaja Pravda" 1962. aasta lõpul toodud faktide kohaselt Orenburgi, Samara, Kurskis, Samara, Petrovski, Kalugas, Tulas, Tulas ilmsed. Kohtuotsuse tühistamise ja muutmise põhjused on järgmised: kohtuotsuse ei kirjutanud kohtu liikmed ära. Kuigi kriminaalasjade läbivaatamisel on prokuröril õigus, võib öelda, et komsomoli prokuröride aeg on peamiselt kohtuotsuste ja määruste kontrollimisele kulutatud.

Komsomolikomitee poolt tuuakse tihti ette asjaolusid, et kohtumõistmisel ei järgita nõukogude seadusandlust, kohtuvad partei XXII kongressi ja plenaumide materjalidega, on nimetatud välispoliitikaga tihedamini. Komsomolikomitee poolt on nõutud, et kohtud ei võiks piirduda puhtalt formaalsete tunnuste kontrollimisega, vaid komsomolikomitee kontrollib, et otsustes oleks täielikult välja juuritud selliste nähtuste nagu poeetiline, kuldajastu, vanglus.

Sotsiaalsete juurte puudumine paljudes süüdistuse kohtuotsustes on andnud tõuke ebaõige ja ühekülgse seisukoha, kuid pole suutnud kõrvaldada. Tõsi kuid on see osa küll palju, kui mitte peaaegu kõikide juurtest ei

oma ressursidest. 1962/1963. õppeaastal oli II Tallinna-
le kuuendale õppekohale pealt pärimata alustas VIII g
klass, mis praegu teeneski A ja noortest.[1]
Juures saaretuses tuleb lugeda vahetusega VIII klassi ana-
list kombinaadi juures. Praegu on selles klassis 15. õpilast.
Sellise klassi olemasolu on kombinaadi noortele suureks
abiks, sest nii mängigi jäid varem õppetöst nõrvale supãrast,
et talle ei mõnimaldanud seda vahetustega töö. 1962. aasta
kõigest tahtis avada nii vahetustega IX klass. Klass ku-
bati avada siis, nii leidub vähemalt seitse mõnemend
noort, nes hoolsavad selles klassis õppima. Soovijaid
oli aga nendi vähem ja nii jäigi klass avamata.

1962/63. õppeaastal õppis kombinaadi noortest
120 isikust, ehk 37 % õppimiseealistest noortest. Sõlti-
noorte ametnoolides õppis 68, Tallinna kergetööstuse Tehni-
kumis 2, Tartu Riiklikus Ülikoolis 8 noort. Õppi-
jaid oli nii mõnes kergetööstuse Instituudis (2), Tal-
linna Politehnikumis Instituudis (1), ent ka Põltsamaa-
linn Akadeemias (6).

Lisaks ülpoolteistele õpetab kombinaadi stipendiaa-
tidena mõnes kergetööstuse Instituudis 3 noormet ja
Tallinna kergetööstuse Tehnikumis 2 noormet. Võr-
lusas vägu öelduda, et 1961./1962. õppeaastal oli kombi-
naadi stipendiaate õppeasutustes vaid 2.

---

[1] andmed õpilaste klasside kohta.

Kommunistlase töö liikumise, nro nõukogude aastatel Komsomoli üha rohkem massid nõtab, on andnud oma panuse täistajate koosolemise tõstmisele. Ühiselt täidetava eneliu päevad raskema kohustuse – saada laia silmaringiga koostöö tõlkija, toetada ja õppida kommunistlikult – nõuda praegu iseäste noorsu oma praktikandeks sotsiaalsete kohustuste.

Partei- ja komsomoliorganisatsioonis nõuval ei tohi unustada komsomoli ametiühinguorganisatsiooni suust osa satraalsetaja näitlejate ja töötajate huvide kaitsmisel. Ametiühing on tegelanud satraalsetaja näitlejate juhtimisega korrastest tööjõupõrgutest aastatest alates, mõni pole ka etendamud selle nõ suunt osa on nüüdsajal. Satraalsetaja näitlejate juhtimine, kommunistlase töö liikumise organisatsioone, selle osavõtjate abistamine on ametiühingumorganisatsiooni praktikandeks.

Komsomoli ametiühingumeeste on 15-liikmelise, kuhu kuuluvad teoseerandlased, rasuse-tehnilise töötajate ja teenistujate esindajad. Ametiühingumeeste esimees on Vaator Salmats. Et paremini lahendada ametiühingumeeste ülesandeid ülesandeid on komsomoli juurde moodustatud mõnne alaline töötegevad komisjoni, mille töösse võtab osa ligi paarsada töötajat.[1]

---

[1] andmed Komsomoli ametiühingumeeste organisatsiooni töö kohta on saadud ametiühingukomitee esimehelt Vaator Tallmatsalt.

Iga uue arutamise ametiühingukomitee koosolekutel katsutakse näidelda näiteks, kommunistlikku töö liikumist. Selleks kasutatakse kõikvõimalikke jaoskondade ja brigaadide vahelise näidelda tulemusi. Olenevalt asjaolust, milleks tuleb ettevalmistada näitlejaid, eeldatakse osavõtjatelt erinevat. Kõigepealt on tarvis ettevalmistada näitlejate tiimetöö ja ühtsetunnetöö. Tihti on aluseks autahvlile kirjutatud lühikokkuvõtte töölise Miller, Johannese poeg, samuti ka töölise Hiiu, Herberti, raamatupidaja tütre Hanguse Johannese poeg.

Ettevalmistuse näidelda organiseerimise võtab ENSV ametiühingukomitee oma päevakorda NLKP keskkomitee 1957. aasta detsembripleenumist väljakuulutatud saatmisülesannete täitmise. Saatmisnäitlejadamatöö on juhtud ettevõtte varasemgi, kuid viimaste aastatel, hakati na päevakorda palmed kooskõlastatud ühtsalajastatud. Tekkis ei kontrolletud vastuvõtud etteaste täitmist.

1958. aastal loodi Kaubamaja alaline saatmisnäitlejate[1]. Juhtkond on määranud, et algusest peale töötab alaline saatmisnäitlejate rühm aastitsüld. Saatmisnäitlejate liikmeid on igal aastal alates 40-50 ettevõtete töölistest, teenistujate ja üliõpilaste juhatajaskonnast. Loomulikult peale on alaline saatmisnäitlejate kandidaatide

---

[1] Alaline saatmisnäitlejate on ühe ametiühingukomitee alluvuses tegutsevatest näitlejatest.

kuni kambrinaadi kvalmisplaaas täitmise vastu, mõnikord avaldati kõhtumist, arvatavasti tõttemyjamise pärast, Korduvalt on olnud arutelusid mis tähendab juurdekasvu kõhtumus.

1962. aastal oli alalise taotlusnäitaja[1] kümnes 91, mõnegi töö puhul 11-kümnelise hinde asemel klass, kordaga, mis töötab töö ja tööaja osakaalu vastavat-normeerijana.

Alalise taotlusnäitaja tähtsuspaaa määrpunkt on järgnevalt olnud taodangu kvalitet. 1962. aasta sügisel näitb taotlusnäitaja puudt vaste ütlus — töölisel, kes on tegemist praagi viinb tagastada töö mustlikkusest, vaid anda on parandamiseks tehtud töölisele. Jaan selle kasti sõnastamise ist läheb täielikult töölisele, mis parandas ära, olgu ta ise ega ülemäärk mis häire tahes. Selle tähenduse vähendamise tagajärjel kasvab kvalitatsionaalt suhtumine ka kõikvõimalike operatsioonide kontrollimisse.

Alalise taotlusnäitaja näitab väärt andmeid selleks vaid vastu ettevõtet ning ostab need administratsioonilt. Administratsioon koostab selle alusel näitajad ning viib läbi otsus juba-täitmise. Järgnevat kvalitatsionaalsel ülevaatel ülevaate ülemuse hõõgvarustuse kohta täitmise. Ta saaks kokkuvõtted taotlusnäitaja kõik nii ka nagu otsustab olav hinne kuna töö vastu,

---

[1] Andmed alalise taotlusnäitaja kohta on saadud alalise taotlusnäitaja puhadajalt Kaia Lerdalt (töö ja häälestaja osakaalu ruseker-normeerija).

raamistavad gätkuama endale säetud rahustuste täitmist.

Iiheks tähtsamaks alaliseks tegutsevaks komisjoniks on parteri ja lügkontrolli komisjon, mille sääd juhtis s. a. varem. Komisjoni koosseis 20 liiget (10 NSDP liiget, 5 ESDMV ja 5 ametiühingu liiget). Iiheks nõudepäävamaks selle komisjoni poolt kontrollitavad küsimuseks oli määrata 1963. aastal puhkuse kasutamise, mis aitaks saavutada suuremat kontrolli puhkuste üle. Ei nõlja selgitatud veel puuduste tõttu nõuetekohaselt arvestamises. Nii näiteks kaitse ja julgestusorganite juhtkonnad lahtisena veel mõigete näitesaadavama. Ka valve väravas ei täitnud alati oma ülesandeid. Hoiatatud rangusprahtumata puhul pole alati tegutsetud nõuetekohaselt. Tahtis on sellest tõttu lastud kontrolörade lahenduda „omal vastutusel".

Ettevõtte kontrolöri tõtajate koosolekul. Esmakordselt võimaldati vangistatud andmeid kasutada andmete kogumiseks. Kuid on puhuseid, mis ei saa ega tohigi eram andmeandmeks. 1963. aasta algul arutati veel sellel koosolekul kontrolöri tõtaja ÜS, kontrolöri ülesannet, mis tõttas puuduliku ajana. Juba tabati nimeadil, mis ta tahtis lahendada väravate kaudu kasutada tarvet vahemaalla, mille määratlus ei ületa 30 km. Selgus, et 11. Ets ei mõi vara omastamised puhul nõuetele vastavalt. Saadud vahe vastas ka raskendavatele asjaolude kohaselt. Kontrolöride tõtajate ülesanded ei ole veel Täiskogumistule taotlus täpsemalt,

Eks, Marta raadusõnaaaleksamit.[1]

Nõnda tähtsate täiskohaga õppeasutuste ei anta valmis tegevusjuhiseid, kontrollides suudmesse käsijalu. Ja palju õigeigi, sest ka pale õige tee kaunimatelgi ühtsasuunaliseks marrutamiseks. Nii mõnedki täiskohad, mis on mõnigamud enna noorukese näituseks midagi kahtlast, laõvad mõnega — „ pale muud asi!" Mõnikord kui esineb veel noorstöötajate üleskõikne suhtumine enna kollektiivi kõnelemisse, ei saada lahke sellestest raskustest nähtustest Kambrinoaadi ellus.

Saaretiibsangumoorchu juures tegutseb veel terve noorsugu. Liikmeks juurdumata on kultkunstitöö noorsugu, mis koosneb 15. liikmest. Kultuurnoorsugu töid juhib ensperimentaaltsehhi mudellöör Inga Jõgi. Selle noorsugu tööpõld on mõnga lai — sellel hoolekandega töötajate kultuurilise teenindamise ust, ensemblitoimetamise, laengute tehtegemise jms. ust.

Töölistelt ülevaate andmisest nõnnase aja tähtsamatest palüstlistest hindamistest, on Kambrinoaadi noorsugutöötajate ülesõitmine suhtumises enna kollektiivi kõnelemisse, ei saada lahke sellestest raskustest nähtustest Kambrinoaadi ellus.

Saaretiibsangumoorchu juures tegutseb veel terve noorsugu. Liikmeks juurdumata on kultkunstitöö noorsugu, mis koosneb 15. liikmest. Kultuurnoorsugu töid juhib ensperimentaaltsehhi mudellöör Inga Jõgi. Selle noorsugu tööpõld on mõnga lai — sellel hoolekandega töötajate kultuurilise teenindamise ust, ensemblitoimetamise, laengute tehtegemise jms. ust.

Töölistelt ülevaate andmisest nõnnase aja tähtsamatest palüstlistest hindamistest, on Kambrinoaadi noorsugutöötajate paigutatud suur osakal maalema poliitilise maandiga. Osadi ääred on jäetud vabaks, kuna paigutajaase ajaleheväljalõikeid aktuaalsete palüstlaste sündmuste kohta. Teksti juurest viib näoribe

---

[1] Intervjuu Inga Jõgiga.

vael sünnalaustepaigale. Matusjale tuuakse uuesti nädalas. Sellise stendi olemasolu õigustab end. kus varem jäeti nii mõnigi õnnes lugemata just surnuaiast, et ei teatud kus asub vastav rida kui ka surnuaed ei paanuud ka sinnaminek tuuri, siis nüüd saab nähe hõlbsti ette ragunemad vaidlused ja arusaamad tuõ eest.

Kultuurimaja komisjoni alla kuulub fotoringi töö, mida juhib maalimehhaanik Arutor Kaasaru. Fotoringi asutamise initsiaator on insener Debora Abram ja mehhaanik Sõna Aare. Fotoringi praegu valmistab 1962. aastal foto nurk konverentse tuõst. Fotoringi liikmed annavad väljas fotolehte ja artavad nõu astuda ühiskondlikesse aeng tehnikaringidesse kuuluvate.

Saate ühenguse komitee poolt valmis mitmete tuõ ümbrikujunduse tuõjaa ülesanne ülesandeks, et viimane poleks millalgi ära kasutamud muusikast huvitavat tuõtajate vastatamises. Kunstilise tehnilise poole tagamiseks [illegible] [illegible] [illegible]

vaasa tõmmates laialdast arhiivi. Siiani pole meie täielikult tundnud isa. Paraku on meie nii, et taolistele ja taolistele nähtustele hakatakse aruteluga alles siis, kui on tekkinud ohtlikud mõõtmed!

Lastraiaga seotud nähtustega, noorte õppimis- ning vabatahtlikkusega tegeleb noorsoo ja lastetöö nõukogu. Selle nõukogu töö ei piirdu kaardistamise ja analüüsimisega vaid ka praktilise tegevusega. Nõukogu koosseisu kuulub 15 inimest.

Alaealiste näitlemise ja õppimise üle peetakse rangelt järelvalvet. On mitmeid juhtusi, kus ei õpi, kus lõivud ega nõuanne suhtlemis- või kirjutamisraskustega, vestlused selliste noortega vaheaegadel, väljasõidud ekskursioonidel.'

Väga täiustatud alaliseks komisjoniks on ehitus ja haldus komisjon. Komisjoni esimees on nõukogu-tööline Leonhard Puusepp. Nimetatud komisjon sai 1962. aastal kombinaadilisest ametiühingu komitee-lt lõõtsapilli mängu. Komisjon on tegelenud töötajate elamistingimuste täiustamisega. Nii kaotasid 1962. aasta jooksul 250 töötaja korteri-olusid. Nähtu põhjal on elamu ja hoiaalu komisjon leiand ametipaiknad ühepaikmurd kombinaadi ametiühingukomitees ja administratsioonis.

---

[1] vestlusest Leida Sahvatiershajaga.

[2] õppetöö aitamise on näitlejad lk. 143

Kambrinaadi aastatuhandeindustele jaunes tööstus töötlevat tööharjutusi, mille tõttu juhtub mitu tõsisemat osalemata juhtajat Aabram Aabrõs Abram. Komisjoni ülesandeks on põhjendada, et nõukogude tsehhides ja osakondades oleks tagatud ohutu töö, s.t. ohutustehnika ja saastatuse-hügieenivõtete range täitmine. Tsehhides on olemas oma ühiskondlikud inspektorid. Tööraite komisjon töö pole siiani suutnud mõnuda mil määral efektiivselt, sest administratsioon nagunii täiga ongelmata komisjoni poolt ärakäsundatud puudusi kõrvaldama.[1]

Iseäranis ulpaeltoodetele töötavad mitmed töötülide komisjon, sotsiaalsõnadlustuse komisjon ja naiskomisjon.[2]

Ideaalselt töötavad komisjonid on sest oma ülesannetega rahuldavalt hakkama saanud. Tähtis on see, et nende komisjonide abil saab suurt osa töölistest tõhusamalt kaasa lüüa Kambrinaadi elus ilmnevate puudusi kõrvaldamisel ja kõrvaldamisel. 10. aprillil 1963. aastal loeti üle Kambrinaadi 1739 töötajat, kellel oli [illegible] ametiühinguorganisatsioonis liikmed. Ligikaudu pool ametiühinguorganisatsioonis väga palju kasu ei tootmistöö ülesannete ega töötajate vabaaja ülesannete lahendamisest. Kõikumatuid on mõnedel neil seltsis ühinemisest täiesti mõtlemata ega täie tõsidusega tegelda.

---

1 vestlused Aabram Aabrõsega, mitte ühegi osakonna juhatajaga

2 mõiste komisjonide töö juures praktikust ei tõlmalda täpselt rääkida.

Püütajate multumuriline tegevdamine NJK-s

Iga nädalase kambrnaadi toetajate mitmekesest tegevdamisest, tulid ettekujutuse saadetelda kambrnaadi ulmeloojad (ulmeloojate juhataja Heino Jugaste).

NJK praegune ulmeloojate vajadi praeu kambrnaadas mitte kaasaegse valmimust Eestaas tänavu 1961. aastal. Klubi asutamisest administratiivhoones möödunud aastal. Liikmeskonnas on 250. Enam kui administratiivhoone valmimust pidanud kombrdbil ainu klubis, ei vaid puudunud.

1961. ja ka 1962. aastal toimus klubis võhe üritusi. Neid korraldati aeguti riiklikel pühadepäevadel tähistamiseks. Iseseisvaid ettekandeõhtuid 1961. ja ka 1962. aastal Kombrnaadi ideetegevuslasel ei olnud. Olevikust räägiti mõnigata klubi töös alates 1962. aasta sügisest. Siis käidi NJK.s külas Tartu Naaritemaja, tõpriti estraadiõhtuid, kaardiklubi sõpradega, õpetajatega mujal.

1963. aastal on klubi töö muutunud aktiivsemaks kui mingi varem. Seda enn paremal on organiseeritud mitu ettekandeõhtut, näiteks naaritepäevale õhtuid, esitusõhtuid. Aprillikuul toimus teatav klubi ühis suurim sündmus — kambrnaadi aastakoosolek tegevuse ülevaatamiseks.'

Kõige paremaks ideetegevuskollektiiviks on kambrnaadi juhatuseorkester, mis alustas tööd juba 1953. aastal. Praegune koosseis hõlmab erinevaid muusikuid ka selle asutamis-

---

' andmed klubi töö kohta on saadud Heino Jugaselt, NJK klubi juhatajalt.

päevist alates. Puhkpilliorkestri asutasid lõunale kuuluvad Aabrüü, Aloam, sõltsud Pastin, Kõiv.

Siin ülepaanud ansamblitüüpi on määrasa noorem.

Mustvarrelt loodi 1961. aastal. Samal aastal sõi ta ülelinnalisele ansamblite ülevaatusele vaesa vaba aminya.

Naisansambel loodi 1962. aastal. Naisansambel jaa nul vordagu esinemud kõva upustusaar paa nul esinemiskõpsens Aadamud. Siiasi on esinemud vaimalal naistrio (Kaasta, Luule; Koha, Anu; Kaldmäe, Aasta).

1962. aastal naodustati klubi estraadiorkester ja usti näitemang. 1963. aasta algul loodi na meie näitemang. 1962. aasta lõpul loodi usta rahvalaulusihan; 1963. aasta algul naodustati na meie laulumang, mida juhendab Kambinaradi õõtaja Laasa Ivanova.

Nagu ülpraulõelolust näeme, on kambinaradi esinemiskollektiiv end väga naeu. Kõig rasken nomend on eha mõni aastaa, sest enigad on juba naadenstatud ja alustanud töid.[1] Kasaani on suuremate kollektiivide naasalõunbaaningu esinemist osaväetuus. Kambinaradis on aillaldasel nii mees- kui naislaulijaid. On päris hälinigu, et ehenõte juhandelõikmelest kaisperet

---

[1] 1956-1958 aastail tegutsesid kambinaradis naisansambel, meesansambel, estraadiorkester, mesd need suured varsti väga

ümbritab vaid üks lõik. Et pole organisatsioonilist seotust, sellest on muidugi kõik objektiivsed piirjooned. Piirjooned saatuses on see, et ümbrikuvaadi töö tarvitab kahe vahetuse vaheaja puhul ära ja sama ümbrikumet lõik viiakse proovi. Kahe vahetuse vahel on aruande pool tundi, sedasi on väike proovide segamistee. Ühtlane vahetus lõpetab töö nurgaid ühtlast ja see aeg on päeva lõjva hiline. Uue käitlemisega on just need ühtlused kiirendatud proovideks, puhaspõlevaelastega puhaspõlevi. Sõna tähtsuse juures saab siis ka selleks ebavõrdsete tingimuste kiiruste arvelgi arvata saata.

Selleks töö on tehtud seotud raamatupidamismaterjalidega (juhataja Arno Lempere). Raamatupidamine aitab leida vastuolulisi tähtsat operatiivsuse. Kõige tõhusam on raamatupidamise abi käitlemisel ja tõenäosuste abistamisel.

Kavandatud ümbrik sai NJK raamatupidamise poolt administratiivhoone valmimisele 1961. aastal. Enne seda olid raamatud paigutatud tehase kontoriidoridesse.[1]

1963. aastaks hoidas raamatupidamise umbes 6000 näidet. Tehtavat kogumust on sellest umbes 2000. võrra. Kõik raamatud on pandud riiulitele rüü-

---

[1] andmed raamatupidamise kohta on saadud vestlusest Arno Lempere, NJK raamatupidamise juhatajaga.

Utile ning iga töötaja etteb endale ise sobiva tuose.

Raamatukaitsetöös ja järjekorra raamatukogu osakonnad, nts teenindavad oskused töötajaid. Et töötajaid paremini varustada kaitsetöö eripärasega, näiteks raamatukogutöötaja teeb tsitaate, viies teatmeraamatuid (sõnaraamatuid ja teisi käsiraamatuid) ja teeb ära väikeparandusi.

Raamatukogu töö erigruppide liikmetele on tehtud tasustus raamatukogu kaudu: neile teenindatakse tasuliselt ja õpetatakse viipekeelt väljaspool tööaega järjekordselt.

1962. aastal oli meie ühingu peakogu (812 1832-st) kuulsurdi töötajaist raamatukogu kasutajad. Kuulsurdi raamatukogu kasutamise andmete alusel näib õigustatud, et mõnesse aastasse peaksid ka töötajate kutsealased erialaraamatud, teatmeraamatud ja täiskasvanute ilukirjandus, nagu seda praegu. Kui mõni aasta tagasi näitas veel tähtsaid ajaviitekirjanduse ja -juhtumise, mis tänapäeval kätkeb peale tehnika populaarteaduslike ka ühiskondlik-poliitilise kirjanduse osa.

Raamatukogu töö juhtimises on loodud 12-liikmeline raamatukogu nõukogu. Selleks nõukoguse liikmeks osutajaid tegid tehtud, et tagada raamatukogu juhtimise kindel järjekorraga. Nii näiteks liikmeks raamatukogu nõukoguse tehnilise juhtimise

vali ettepanija Gorbujeva, Galina, eksperimentaaltehast Jõgi, Inga; mehhaanikatehast Kaarel, Vaino; puudetööstustehast Paistmaa, Linda, raamatupidajate ettepanija Kaari, Ilse jne.

Raamatumaagu pärast oma jõupingega võitsa arvata kombinaadi kollektiivi elus esineva hea ja halva eelmiseks. Tehti plaan palgapäevi puudutavate tähtaegade täitmise pärast. Raamatumaagu nõudlus nõudis, nelles ei märgitud, et 85% palgapäevajõugsetest töölistest on põhjustanud alkohol. Võitsa oli antakud brošüüri, mis selgitasid, millest näib võitsa alkoholism. Samas ei tooduud näiteid võimalustest võitsa aja paremaks veetmiseks.

1962. aastal organisatsioon vaa kujunda veenvaks. Ettepanek ei näinud nõudmise alla ega kalmus „kaks minuti". Teine nõudmine tasmus nõudmised ja tähelepanu eksperimentaalse valimi grupis, mitmepoolelisel isiksuseuuringul-ehmaja."

Tähistati näiu siinjuures tähtpäevi nagu raamatunäituste, plaanatte, artiklivõistluste, stendide ülevaatmisega või vastavasisuliste raadiosaadetega.'

' Kombinaadil on 1959. aastast alates oma raadiosõlm, mille kaudu antakse edasi teateid, lauamuusikat, muusikat.

1962. aastal tähistati raamatusõpradega päevakorras tähtpäevi: O. Lutsu 75. sünnipäeva, E. Bornhöhe 100. sünnipäeva, V. I. Lenini 92. sünnipäeva, ajalehe „Pravda" 150. sünnipäeva. Kerkinud raamatunäitused Puškini, Lutsu, Dickensi jt. loomingu surmamuste aastapäevade tähistamiseks.

Seati ülesse plaanabeed, mis tutvustasid kodust saapuvusi, tutvustasid lasteraamatute kujundust; korraldati raamatunäitusi teemal: „Kodumaalaste sünnimaaline ja kodumaine", „Teoõhtuks terviseks ehk kuidas tulemusi ust", „Kumba – kanüüs mere põhi" jms.

Lõdse korraldati 1962. aastal 12 sõpruskonna raamatunäitust, 27 raamatunäitust. 1962. aastal möödi läbi 3 raamatupropaganda päeva.

Kombinaadi töötajad on nõuga valmis oma raamatutega tööga.

Töötajate mitmekülgsele huvitamisele aitab raamatukogu hoolsal koostöö seoses. Lõdsekoosolek seoses ühendab tavaliselt kord kuus, ja on grupiõhtu ühis palatiõhtuhetkega. Lõdsekombinaadisse seoselise tähtsusega on tõlgitud teosed, mis on huvitatud sõpruskonnast täiskasvanud sellega saladusega. Tähtsuse koosseisu kuuluvad kommunistlikud töögruppide liikmed, Lõvi, arvestaja Ivanova, Tõnu, töölised Lunin, Maasik ja Jürgenson, Jüri,

juurdelõike tsehhi juhataja Paltsmaar, Lunile. Sõnalühe tähendusena nupumadjaus on varamaterjalega juhataja Ivno Ernpuu.'

Sõnalühis on avaldatud täiskasvanutega, kirjutiste täiskpäevadiku. Sõnalühet kasutatakse kõnekeeles mitmuspalgelise ühe, pöörsõnaose täielikuma kuju vastu kiendiku jõ kaldaäärse nõlgedele. Kui on vaja, nüs mitmuritaku täõlisi, kui vaja nüs juhtkonda.

1962. aasta sõnalühis nr. 7. oli avaldatud pärgnõne „täõpanemine": „Vajatakse nõukogi spetsialiste, kes osutuksõlduvate programmiõi nõrgnõrte põhjuste puudumisel osavõtud nõlja mitmeõda muu ettenäõdetud täõlõsta programmiõi kinnitpõdamiseks. Teatada nõõrgatõle tsehhijuhataja atõle."[2]

Ju oli täõne nõlge nõnede tsehhijuhataja atõle ebaõnnestuvale täõle.

Sõnalühis nr. 8 1962 oli ära toodud A. Laglaõi ajaloolised sõnad: „Ma tahaksin näõja, et nõgaliks... naatões sõnast olemi kõrval, mõne oma südametunnistuõja ees, kuidas edasi elada jõ täõtada, et tal rahva ees, laste jõ tsiviõla ees häõli ei oleks. Nende sõnade alla oli paanõstatud nõõdistav pilt selle nõukogi, kumbrnaõst ühe aõs tõrae

---

[1] Nõstkusest Lunile Paltsmaõja

[2] NÜK arhiiv, varamaterjalõd, vaust „Sõnalühe".

töötaja oma sidevõrkudesse kaotanud on. Ühed on kaotanud ka usaldusliste, teised vahetanud naha vastu välja, kolmandad on kaotanud sidameelsuse kambrakaaslaste tervitamisesse, sest kuuleb täiest kõrvu, mõnes midagi salaja ka hõlma all koorsa.'

Siividas vanu sõnalisi nimbreid näeb pulgelt öelda-midagi ei jätta tähelepanu vahele, mis on hiss teda töötamise ees, mis on halb, ei saa hinnang- ja tähtsuskoode mõõtmatuks. Ja aimata sellest sõnalisi sõnadabi sesta oma ülesannete korgusse.

Peale tähtsuste, armastavate kirjutuste tõmmust peavad kõnetatud töötajad nii vaimbrakaaslasi juhtuvad, alustades sellest, kes kõik mis on kirjutise põhjustanud, kaotamata kuitsaalt. Ja lõpetades võimalikult pikkade tähtsustega.

Kui raamida töötajate mõtteviisist tuvastamiseks ja nende vaba aja sisukast täitmisest, et tahe uuritada spordiharrastust töö.[2] Viimastel aastatel on kambrakaaslasi spordiask nad tublest töötanud. Kui 1961. aastal uuilus kambrakaaslasi spordiasjuure 220 hulgast, siis 1962. aastal juba 401, s.t. ei aastaga aeg

---

[1] NJK arhiiv, vaatlusaja materjalid, kaust „Sõnalised".

[2] andmed spordiharrastuse töö ja saavutuste kohta on saadud vestlusest Peeter Põldmäe'ga, NJK kehakultuuri metoodikuga.

spartlaste nad praegu rahvanoolistunud. Spordiralli-
liigi tegemist puhul rahvakultuurikalluritöö näitajaid,
nolle uurimises on Saar, Ernst. Kombinaadi rahvakultuu-
ri metoodikumi töötaja Poldre, Vera.

Nüüdse tähtsama ülesandena on koolitusvõimaluste
organiseerimine ja läbi viimine. Kombinaadis tehti
koolitusüritustega algust 1959. aastal. Eraldi tuli
mainitada praegu lõpetavat ja pärdu sellest, et selgi-
tada töötajaile taotlusvõimaluste majandamist ja
vaidlushust. Eraldi pidi metoodiku näitama ryhi
koolitusüritustel arvg-sse puhtama selle näitaja. Ena-
mikes tsehhides näeksi nüüd regulaarselt läbi koolitus-
ürituselust. Suure ja eeradel näitaja koolitusüritu-
ste läbi viimisel. Ka ei pruugi iga rahvakultuu-
ri metoodikut iga aasta koolitusürituste
juures. Koolitusüritustest võtavad nüüd läbi tsehhi koo-
lituskomisjonide ettepanekuid, mis on saanud vastava
näitajaõppe.

Kombinaadi spartakiaadi on arvukam ja hulgiala-
sid palju. Siin rahulolu tegelikkusega.
Palju kaasatakse ennistajaid, kuni siiani
sellele vastutusalale määratuid. Igal aastal võtab
osa spordikalluritöö osa näitusringustest näitlustest.
Võetakse osa Tartu linna asutuste ja ettevõtte spar-
takiaadidest, Vabariiklikust Tervisest ja Kergetõ-
ukse Täiskasvanute Hooldusringu spartakiaadidest.

Tageli on suhted nõukogude vabariikidega vähenenud võrreldes eelmise viie aastaga. 1959. a. ja 1960. aastal saadeti vabariikidest Tartusse ja Tartust edasi ametiühingute sportlaagrid ülesannete täitmise IV koha, samal ajal aga kaupis suurem kollektiiv, s.o. võistkonni demonstreerima suutis saatnud vaid IX kohale!

1961. aastal jäädi Vabariikidest Tartusse ja Tartust edasi eelnõutu sportlaagrid VI kohale, 1962. aastal aga tuntuks tõusta ülesannete täitmise III kohale. 1962. aastal olid esindatud näidistelt Tartu NJK parimatele aladele noorsportlased (I koht) ja õpilased (II koht).

Nagu pilte vaatlusalgi õpilased on NJK võtnud sgal aastal osa Tartu linna asutuste ja ettevõtte spartakiaadist. 1960. aastal saavutas võimsamat esindatud spartaakiaadil ülesjärjestuses III koha. 1961. aastal vaguri I koha. 1962. aastal tuli aga leppida ülesjärjestuses V kohaga.

Eraasi asjaolu selgitab tuntuste võistlejate võistlemist nõnda igal aastal kõigi tõhusamate ettevõtete ja asutuste vahel, milliga allaneb satraalsteemis näidelusse. Paljud aastased on toimunud tõhusamate vahel nn. „Kommunaalaniga" ja kaunast paljudega „Laudoraasi Spaili".

' 1959. aastal jäi ühenduse Maamajanduse IX kohale

Sõpruskohtumised „Kammumaarija" said algust 1952. aastal. Vahepeal päid need tõenud seisu, 1957. aastast alates putaus jällegi iisna tihti „Kammumaani" ja Tartu NJK rahulisi võistlusi.

1961. aasta suvadust alates putaase rgal neradel ja nigsel sõprusvõistlusi hammase „Kandoaasta Spartsiga".

1962. aastaus ole neljamennd Tartu NJK spendimalluatüni tugessamvatuns aladuus muste ja maste nerspall, naiste võrupall, suusatamine, kõstmine, matkasport.

1962. aastal saavutati nabaründlasi matkamärkstustel IV nolt. Matkamaras on näidud kõnna-lestu, osa on mõhud nabaründlusest matkajate kohtumulemust Pärnus 1962. aastal ja na 1962. aasta Balti lüdruvabariikide matkajate konkursimust Leedus.

Kombinaadi spartlasperele tuh nuret ema väimla punduminе. 1958. aastal hakati taastama Kalevi tänaval asuvaid endisi tootmishooneid, et teuna majadele väimla. Tehti ära tuun hulga tööd ja nüs tõmbas ehitusbrigaad selle hoovatsuse ümber peale põhjendusega, et Kalevi tänaval pole sobiv spordihoone majamiseks, sest ta on kombinaadi keskusest kaugel tänaval üksi kangel. Ju alles aga alustati töös paremi nel pooleli, nus kombinaadi spartlastel ei jõia üle mnnud nii nagu-

taoda truurungumu klubi nõukoodu (naaberpõõstraamu) ja Pedagoogiverse kaalu nõrnulat.

Pöökajate headu.

„Nõukogude rahva nauglaslik töö on loonud nõimsa ja iganilgsele arenemud majanduse. Nüüd on olemas nõik nõimalused selleks, et nüüdsi tõsta nagu ilanikkonna — töölisto, talupoegade ja haarslaste heaolu. NLKP püstitab maailmaajaloolise tähtsusega ülesande — tagada Nõukogude liidus kõrgem elatustase kui mis tahes kapitalismimaal."[1]

Me teame, et ilaarkonna heaolu tõstmise on nõudelduvas töös nõaodlikud periodil alati püüdud ühinaspidada. Nii on partei ja valitsuse otsuste põhjal korduvalt alandatud toiduainete ja tarbeesemete palkuudu. On töötasud tõstajate palku ja pähendatud kuluteks maksudes. Pöökajate headu üst koolitusliisist nõigpe on partei ja valitsuse vastav otsus 1958. aastast jäävjõuguliselt nõigpe mere maa elanõõtes tervishoiuteenuste täispäevase ülemineku kohta.

Sõnal all töötajate heaolu tõstmise nõudelolu tuginevad majanduslõnu loomisega nõe ne tervejõuguliste ülesanne.

---

[1] Nõukogude liidu kommunistlõse Partei programm (vastu võetud NLKP XXII kongressi poolt), Tallinn 1961, lk. 84

Nüüd on aga paraku programmis seatud olustaseme tõstmise ülesanne ennajõulistele ülesannete rühma

Paraku programmis püstitatud ülesande täielikuks lahendamiseks on meie ülesanne tagada töötajate normaalsed töötingimused, normaalsed elamistingimused, kiire puhastoodete ja saaduste normeerimine käigus hõlbustaandavalt ja uue palga rakendamine. Samuti osa täitmist siin ülesandes töötajate täistaimede regulaarsimine, nende pidev kasv.

Kui Tartu NJK töötajate täitmised on viimastel aastatel pidevalt tõusnud. Täitmiste kasvu analüüsi tõstame II peatükis[1] ning siinkohal vaid vajadust neid siin vaadelda.

Põhjalik analüüs kombinaadi töötajate täitmistest.

Iga kombinaadis toimub valvis vahetuses. Ühtmese vahetuse töötaja on hommikul kella seitsmest pärastlõunani päeval. Selle jaoks paralleelnaabrid vahetavad. Pärast vahetus asub tööle kell viiest ja lõpetab enamasti üheksast. Töötajate käsutuses on 100-kohaline riietusruum[2]. Igal töökäel kasutusel individuaalsed riietusvahendid, nii on nii õues, kui töökohtki on ühtmoodi 100-120 töölist ja rahulikult ei mahu nad vaheaegadel. Töökoht on

---

[1] nt. lk. 91 (87)

[2] ruum asub Kastani tänaval, administratiivhoones alumisel korral. Samas hoones asub ka puhvet.

avatud hommikul kella kümnest kella kolmeni päeval. Ühe aja peale kuulub sõnula keskmiselt 400-500 sõõtjat. Ühtlasi valetust tuuakse juhtet, nes on avatud hommikul kella kümnest peale noahilsani õhtul. Kombinaadi sõõnla nõustab tarbijaga ka hommikuhaarabriimut.

Lisaks sõõnlale ja juhtetele on kombinaadis ainult näine vaadükritschh, kus täitab küll aeuld üks sõõlne, mid must tullevad juhtetesse müügre maatvad pruudad, naagid, nipsted, tordid.

Päitude hoiuad on kombinaadi sõõnlas tuudavad maadalaudad nii lisana sõõnlatus. Nad alanevad pidevalt vulgi. On ju NLKP programmis öeldud, et 1970-nndatel aastatel noorukse ühesõõtes ülle sõõtajate tasuta teeninstamisele (tännasõõgrd).[1]

Päitude valikut kombinaadi sõõnlas jõtab paraku sul soovida. Eeldatult näib aga kombinaadi orgaanisatsiad ühtsteenindamisega täiesti rahuld jätvat.

NJK sõõtajate teeninduamisens asub kaatani tänaval sõõtle territooriumil asutipunut. Viimane moodustati 1960. aasta aeradel.[2]

1947. aastast 1960. aastani ei kombinaadi sõõtajate säõtutuses veltsarpunut.

---

[1] NLKP programm, lk. 90

[2] vestlusest dr. Valdsoo'ga on saadud andmed arstipunkti tegemise ja kombinaadi sõõtajate teeninduse teenimise kohta.

Praeguse arstipunkt asetseb mitmest majakesest ruumist. Lisaks arstikabinetile on olemas väike laboratoorium, röntgenkabinet, hambaravi kabinet. Arstipunkti personal koosneb neljast töötajast.

Iseäranis laialdane käibib naiste seas. 1962. aastal alates lõpetanute arvelevõtmisest kantonaalsesse käisele ilmus haigusleht 152 naisterahvalt. 100 töötava naise kohta oli 1962. aastal haiguspäevi 1436. Käige sagedamini esinenud haigused olid järgmised:

1) gripp ja ülemiste hingamisteede katarr,
2) neerude, maksahaigused,
3) günekoloogilised haigused.

Kuni naistepäevase töövõimetusega õnnetusjuhtumeid oli 1962. aastal 3, mille tagajärjel läks keskmiselt 9 tööpäeva. Kokku oli naistepäevase töövõimetusega õnnetusjuhte oli 89, mille arvel läks keskmiselt 1379 tööpäeva. Suurem osa õnnetusjuhtumeist on tingitud töölise hooletusest ja ettevaatamatusest tagajärjel.

Töötajate tervise parandamiseks on neile igal aastal pakutud tuberkuloosi puhul haiglaravi ja

sanateoriumisse.

Tunnistusi puhkemajadesse saadetakse nga 15. täitja kohta siin.[1] Raskusi on mõnda tunnistuse paigutamisega. Vabariiklase Ametiühingute Nõukogu poolt on komsomolidele eraldatud nga kvantali määrad aga tunnistusi. Peavalu tõigis täitjate hulgas on seatud teise kategooria ja sellest tõttu on nende täitjate puhkus kallimaks. Komsomolidi täitjate puhkus on tavaliselt juunis, juulis ja augustis. II ja III kvartali kohta puhkemajade tunnistusi juunius, I ja IV kvartali jaoks veel ei. Samasugused raskused on ametiühingute kohta kus otsustatakse, kes on vajalikud komandeeringusse. Komsomolidi juhtkonnal on sellest ebamõistlast nõudmist nõudmisel Vabariiklase Ametiühingute Nõukogus, mida siiani pole täielikult puudujääkidest andnud mingeid tulemusi.[2]

Sanateoriumiraviloosse saadetse nga 12. täitja kohta siis, kuspuures nga nõs tunnistus saadetse tagantjärgi. Puhkemajade tunnistusi saadetse nga mõistlikumates tingimustes täitja kasuta. Komsomolide ametiühingukomitee on igal aastal abistanud täitjaid tunnistuste väljaostmisel, tasudes umbes 2/3 tunnistuse hinnast.[3]

Tunnistused puhkemajadesse on alates 1961

---

1 Intervjuu Rudolf Sarnoviga, NLKP ametiühingukomitee esimehega 1961-1962. aastal

2 Intervjuu Rudolf Sarnoviga.

3 Intervjuu Vaino Talmaviga.

Kalmile, Rita randa. Sanatoorumistunnid on alati Päimusse, Haapsalusse, Läti ja Leedu sanatoorumitesse kogu liikumist ka muuta mere ääres.'

Püütajate laste ust aitab haaretooda NJK lastaed, mis rajati 50-ndate aastate algul. Lastearsi mahutavus on aga liialt väike. Lastaed on ehitatud 75-kohalisena, praegu on aga lastearda vastu võetud 85 last. Järjekorras aga ootab veel 60 last.[2] 1964. aastal kavatsetakse lastearda laiendades juurdehitus teel 135-kohaliseks.[3]

Tartu NJK lastaed muutub temas kaitstava puhtuse, korra ja lastearsi tehtava kasvatustöö poolest Tartu parimate lastearedade hulka. 1962. aastal Eesti NSV Rahvamajanduse Näitusega võitluse ootamistati lastearsi juhatajat d. Lepneriit Rahvamajanduse Näitusega võitluse hõbemedaliga ja kasvatajat Aun, Elsa pronksmedaliga.

Lastetoime kambaaadil pole, mingi kajaomus selle pärgi on. Seal lastearsi laiendamist loodetakse ka sellest ühismajast ilu saada.

Suurel on kambaaadas töötajail äärmalus saatsa oma lapse prooviskaugusse, mille organiseerib

---

[1] vestlusest Rudolf Sarroga.
[2] vestlusest Lõaida Asmaaga.
[3] vestlusest Ardor Tulmatsaga.

NSV ametiühingukomitee igal aastal.

1960. aasta ja 1961. aasta suvel oli NSV töötajate laste pioneerilaager Otsatskiil, 1962. aastal Kallaste. Tavaliselt on suvisel pioneerilaagris samtaegselt viibimas 150 - 200 last.[1]

Kambrinaadil on suvise pioneerilaagri organiseerimisega suuri raskusi. Kambrinaad ei oma otstarbekaid pioneerilaagrite. Igal aastal tuleb rentida ruume, neid remontida, struktaida. Ta näeb igal aastal ligiseid ja korduvaid muutusi.[2] Ühes näiteks otstarbekaa pioneerilaagri ehitamine kaas nõue terve organisatsiooniga. Palmpuiduaadil võiks selline pioneerlaagri hooned vaatlusaluste suusalaagrite ja talviste puhkelaagrite organiseerimiseks. Selle on näidud, mida mõtlest kaugemale pole paraku veel jõutud.

Kambrinaadil on vaatamata töötajate vaatamisele vähetaga. Enne 1957. aastat puudus kambrinaadel oktaga elamut. 1959. a. valmis üks elamu 8a korraga, mis mahutab umbes 30 elanikku. Mõni aasta tagasi hankati veel kaks hooned ehitama ühiku vaatluse. Praegu on selleks elamuks valmis 11-korteriline elamu kahes järjes.

---

[1] vestlusest Linaida Osmanniga.

[2] vestlusest Rudolf Sarapuuga.

1963. aasta lõpuks pidi valmima 44-korteriline elumaja Vanemuise ja Tähe tänava nurgal, mida NJK ehitab oma ehitusorganisatsiooniga. 31 korterit sellest elamust saab NJK[1]

Ja imagi pidi nõngeltsi näiji korterisaatjate soove suurendama vahuldada ega suurendagi neist nüüpi. 1963. aasta algusens oli korteritaotlejate hoonesugas 3610 täitajat. 1963. ja 1964. aasta jooksul suurendatasse vahuldada hüige vahtsem 42 täitaja võrra elumaja ehitamist plaanis pidi aga ehitushind ühtsi elumaja ehitamist, kuna kambrinaadre ei pöitud sellest vahendeid.[2]

Selliste puhul ei suudaks NJK omalt poolt midagi teha NLKP programmis püstitatud ülesannete lahendamisens — 1970. aastans teha lõpp korteriprobleemile nere maal.[3]

Viimastel aastatel on nere maharõõgis huvatud vahtsen kõikipoolsen päõrasen taotuskultuurile tähtsusetähendöttes.

1962. aastal toimus Tartus taotuskultuur vahtsemats, mis naaduldi taotuskultuuri alushoidus Tartu ehitöötes. Selel vahtsemal võimaldati, et taotuskultuuri töötnene ei tähendu vaid puhtuse taga-

---

[1] vestlusest Rudolf Sarnoniga.

[2] vestlusest Arutor Talmatsiga.

[3] NLKP programm, lk. 87

niisk täiskunniides. Raatniskultkinni töötamine tähendab: „ esiteks — raatniskunnina paranduamisel; teiseks - tööliste raatnaaralise organisatsioonist; kolmandaks - raatnaaralaste täiskuntoste teadmist."[1]

Järelikult hõlmab näiteks raatniskultkinni mõiste rahvem kui ainult puhtus ja nord. Kord puhtus ja nord on nõnge raatniskultkinni häige esmaseimad nõuded. Raatniskultkinni nõige esmaseimate nõuetele hulka kuulub normaalsete saaniaan-hügieenilste tingimuste loomine. Saniaan-hügieenilise tingimuse tuleb Tartu NJK-s pidada rahuldavaks. Kambrinaadi puhastus- ja rüüstuskunnitel töötavaid rahtiavaile nõuetele. Jalatsvabrikus on ühes ja samas rüüstuskunnus, kus erinevate tehnte puudu peigitatud nahad töötlete ja tähnavariete jaoks. Rüüstuskunnus nõuval asetsek puhastuskunnus. Alates 1962. aastast on NJK hoonnahaabinõuel nõige vastupidavamad puhastus- ja rüüstuskunnitel nõige Tartu ülemõõtu tuas. On olemas eraldi kunnid täiskuste ja tähnavariete jaoks. Kunde kahe rüüstuskunnus vahel on ehitatud puhastuskunnus. Selline lahendus on vaieldamatult nõige parem.

Tähelepanuväärne on see et NJK jalatsvabrikus on ainuke ehitüüs nagu Tartu linnas, kus on saavitõstatajate kasutada hügieenituba.[2]

---

[1] Raatniskultkinnist ja selle olemusest Tartu ehitüüsis, (Tartu linna raatniskultkinni konverentsi materjalid), Rotaprint, Tallinn 1962, lk. 4

[2] sealsamas, lk. 24

Riietus- ja jalanõumuseid on NTK-s ühekaupa, mõni kahjuks ei saa enda õlgadel mitilaatsaani kanda. Mitte näitajal, mis vaja, pole kohtvaatlaatsaan. Viimatilaatsaan on majalmust nõrgem. Esile kerkib mitilaatsaan jalalatsvabrikus. 1963. aasta lõpuks on jalalatsvabrikusse ehitatavad uue tsehhalaiendusi mitilaatsaanistami ehitamine.

Valgustusega näib kombinaadi ülemõtles rahulik jääda.

Ka ruumide mujundus on üks tsehhkultuuri lõike. NTK mõõdukaid on valgusemaillaseid, mõnedes mõõtmetud hilidatus toonides, mõõdukad pajund seadmed ja masinad kannavad rahu mõõdukat mõõtmelist. Selliseid masinaid on näib-olla mugem puhtad hoida, nagu ei mõõdukat üle mõõtes mõõdupinnaliselt, mõõdukad mõjuvad töölisele mõõtmalt. Vähemuse tõugajõuel aga langeb töövõimus.

Kõige tootmiskultuuri tagamiseks tuleb hoolitseda ka töötajate tervise mõõtmise eest. Paraku annab NTK töölise mõõtes väga kõiget pildi: sihid on vanades ruumides sõõtlemiskus, tervendatus ülestõus näiteks, valmandad viirusehaigustega pms. Ainult paari tsehhi töölistele on ruumdsihid ihtsugused töömõõtid, kuid ka need ei ole ilust ja mugavusest vaegel.

Tootmiskultuuri mõõtmised on mõõdukat ajal alumad nagu ametiseil parteibüroo, ametiühinguruumdu,

komsomoliorganisatsiooni koosolekutel. Päästajate tasalduste hulgaks on vaesatömbamise põhjuste kõige laialdasemaks tõlgendamiseks. Seda nii mõndagi ära seletab.

Nagu ülpaltoodust näeme nõlgavad ühtsuandlused organisatsioonid aktiivselt osa komsomaadi elu juhtimisest. Et seda tõhustada on loodud omaalgatuslikke punde tasialdane päästajate aktiivsus, kes töötades mõnes kampsjonis, aitavad vaesa komsomolitsete probleemide lahendamisele.

Komsomaadi tegevus organisatsioonile ja juhtimisele on tõmmatud tahkesti vaesa komsomolisõnale näoni, kelle komsomoliprojektori viimsed ulatuvad käihjale.

Palju on tehtud viimastel aastatel päästajate ideelise tasandamise parandamiseks. Eriti palju on sellesse valdkonda saatnud raamatunaguse autori ja sõnavõttude teemasid. Aktiivselt sõpruslepingu komsomaadi sportlastega. Ka tehtigerus on paranenud viimastel aastal varjusurmast kirjanduse kasutamisel.

Päästeskeemiku alal on suuri saavutusi. Komsomaadi on saanud uued nägusad laskmisklassid, milledele vastavad pneumo- ja püstolkuulipildid. Tõhusamaid on avatud ja puhtad. On tehtud esimesi samme sõjaaja tuumadale vägistavate võrvaldamiseks täpsemaks ja tõhusamaks seostelt. Ehendelle on paigutatud erinevad.

Kõige tavaniskultuuri saavutamiseks näitas kambrinaabri ühenõtteks tulla teha mul praegi: kuid hellitatud ihaste pärapruugitustega suudetaase sõnadeta nõue aastega kuuldumiseks pumalusel ka sellis täigus.

Lõpusõna

Kirjastus on meie noorel aastal ühes tähtsamaks tööstusharuks. Sõjajärgsel perioodil oli kirjastuse ülesandeks varustada töötajaid comajärgsete tarbeesemetega.

Kaasajal on kirjastuse ülesandeks täita suur ja vastutusrikas ülesanne — aidata noorsa töötajate noorsoo töötamisele, nii on partei ja valitsuse ühes tähtsamaks ülesandeks kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil. Ellu tulla kirjastuse ülesõitel suurendada oma taodangut ja nii pugaste — hõita taodangu kvalitsiti. Samasuguste ülesannete lahendamisele on suunatud nõu Tartu N/Ja raamatuhoi pöörprojektemad.

Pärast Suure Isamaasõja lõppu Tartu raha- ja jalakstaõstuse näitusetöötle baasile loodud Tartu Raha- ja Jalatsiombinaat oli ajalugu uue võrdlemata näru ja ühiselle mahajäämud ületada. Maadus ärisemale puudus täiesti. Varamaad töötamega polnud millal-

daselt.

Tartu NTK on nõukogude võimu aastail saavutanud tõmapaistvaus suurettevõtteks. Kõige suuremaid edusamme on Tartu NTK-s saavutatud naaridaid tehnilise progressi osas. Juba neljanda viisaastaku jooksul paranes ainuõud tehnoloogia rakendamise osas tunduvalt. Neljandal viisaastakul sai kombinaat mitmekülgselt uusi maailmaid NSVLiidu tööstusest ja viisaastaku lõpuks oli kombinaadis seatud juba üsse konveieritsehh. Konveieritsehhi rakendamine mõjutas nii väljalastava toodangu hulka kui ka valmistatava toodangu kvaliteeti.

1957. aastast alates rakendati kombinaadis tööle uute moodsate seadmetega ja tööpinkidega varustatud konveierliine. 1962. aastal lasti katsetusele paelautomaattöögruppi. Käesolevaks ajaks on Tartu NTK täiesti osaautomaatse, välja arvatud toasussi tehh[1] seatud üsse konveierliinid.

Koos tehnilise progressiga on tõusnud töötajate aastane kombinaadi toodangu maht. Viienda viisaastaku lõpul andis Tartu NTK 24,8% rohkem Eesti NSV-s toodetud aahaljalatsitest,[2] s.o. 480 000 paari jalatseid aastas.[3]

---

[1] Setteaastaku lõpuks peab ka selles tsehhis olema üsse seatud konveierliin.

[2] Eesti NSV, Rahvamajanduse aastaraamat, Tallinn 1959, lk. 106

[3] NTK arhiiv, 1955. aasta aastaaruanne

1962. aastaks oli kombinaadi palgatöö mahtu võrreldes 1955. aastaga 3,7 korda ehk 1.563 töö päevini aastas.[1]

Vaadeldavail aastail on hinnavalt kasvanud toodangu kvalitet. Kui 1946. aastal ei vastavatele nõuetele vastavaks tunnistatud ained 2-3%, siis 1948. aastal, mil praegu käigus tsehhides ei olnud veel ühtegi konveierit, tõusis see toodangut 33,24%-ni 1962. aastal vähenes see 0,5%-ni.[2]

Uute konveierliinide, mitmekesise masinate ning seadmete rakendamise tulemusi näitab töökulukuse kasv vaadeldud aastail. Võrreldes 1946. aastaga suurenes töökulukus 1962. aastaks 18-kordselt.

Aastail 1945-1962 on kombinaadi kollektiivi kasvanud vähem kui 5-kordseks. Inseneri-tehnilise töötajate arv oli nende aastail kasvanud 5,5-kordselt, mis viidi läbi tootmisprotsessi mehaniseerimise tulemusena.

Nagu juba eespool öeldud, tagasid vaadeldud aastail hinnavõi töökulukuse kasv ja kõrgemakvalifikatsiooniliste toodangu väljalaske suurenemine. Seda põhjustas töötajate tootmisalaste teadmiste kasv ja üldharidustaseme tõus. Järjest rohkem hakati tähelepanu pöörama uute kaadrite väljaõpetamisele.

---

[1] NJK arhiiv, 1962. aasta aastaaruanne.

[2] NJK arhiiv, 1946.a., 1948.a., 1962.a. aastaaruanded.

Kui nõukogude esimesel sõjaaastatel püüdsid mitte täielikult osas vaid tehnilise instrumentaariumiga või likvideerimata nõjaõppega mõne mehise juures, siis nõukogude perioodil hõivasid näiu mustlasnaised kõik 6-10. klassilise õppeperioodi mõne silmuse sõlmimise kõrvalmuna.

Alates 1950-ndatest aastatest on sõjaväe traditsioonide omandamine tarkvara praktikal valmil näitel: usurindlane kogemuste vaatides, tehnikaharidusega kursustel ja väljaõppe vanas koolis kvalifikatsioon. Iga erala omandajate arv on nõnastel aastatel järsult tõusnud. Võrreldes 1952. aastaga oli 1962. aastal iga eriala omandajaid tõliste arv 18 korda suurem.

On teinemad elukutsed, mitmesuguste töötajate suhtumises oma töösse. Kui NSV Liidu esimesel sõjaaastatel tundis tehnika parema organiseerimise, tootmise suurendamise vastu huvi praktikute nõukogude juhtkond, eramaa töölisi aga arvas, et see neid ei puudutagi, siis nõukogude perioodiks on nõukogude elu probleemid muutnud partei-, ametiühingu- ja komsomoliorganisatsioonide vahendusel nõigi töötajate probleemideks.

Mitte suhtumise negatiivsest tehnikasõbrast näitab nõukogude ratsionaliseerimisettepanekute pidev laienemine. Kui 1940-ndatel aastatel olid ratsionaliseerimisettepanekute praktikas ettetajatena insener-tehnilised töötajad, siis alates 50-ndate aastate teisest poolest on praegu ligikaudu 2/3 ratsionaliseerijaist töölised. Kui 1957. aastal

tuli iga 22. töölise kohta üks tööline-kaitsemalessuja, nüüd 1962. aastal juba iga 15. töölise kohta.

Töötajate uuest mahutusest tööst käsitleb nn aastat aastasse laiemat sotsialistlikku võistlust ja selle käigus nõukogude ettevõtetes töö ümberkorraldamine. Sotsialistlik võistlus kaasnes kombinaadi algusaastail, mil töö oli võistlusest osavõtjate arv veel napp. Juba aastatel võitlesid ega sotsialistlikust võistlusest osa praegu nagu kombinaadis kolmandik. Kommunistliku töö ülikooli sai kombinaadis algus 1958. aasta lõpul. 1962. aastaks võttis sellest osa juba 1/3 kombinaadi töötajatest. Kommunistliku töö ülikooli ettevõtjatega on tänaseks ühtlasi töötajate ühiskondlike organisatsioonide osatähtsus kombinaadi elu juhtimisel.

Seoses uue ühtlustuse rajamisega tööle on kombinaadi NSVL-s põlevkivi tähtsamaks tööstusharuks saamisega järjest suurem tähelepanu pööratud kaevandamisele. Sestsaadik on kombinaadi administratiivaparaat ja partei- ja ühiskondlikel organisatsioonidel pidanud ühtlasi kõigile kombinaadi töötajatele üksikjuhtumid saastaav-hügieenilised tingimused, paraddada töötajate huvide ja nõuete kaitsega varustatuse osas.

Sestsaadik lõpuks pole kombinaadi nimetuses kaevanduse tähendagi, kõige tootmisühikuga nimetuses. Kombinaadi administratiivaparaat, partei- ja ühiskondlikel organisatsioonidel tuleb nende huvide

edasise tehnilise progressi ust, täielisele kvalifikatsioonile hõivatuse ust. Spetsialistipuu on endiselt põhiliselt kõrgkvalifikatsioonile suunatud.

Selle valguses, et Eesti NSV haldusüksuste ühistegevuspiirkonnad suudab anda ainult piiratud võimalusi materiaalse tehnilise baasi loomiseks neis maades.

Kogumikkude kirjeldamise põhimõtted

Arhiivimaterjalid

Tartu Maha- ja Jalatsikombinaadi arhiiv.

1. Aastaaruanded aastatest 1944 – 1951;
   1953 – 1962.

2. Kaadrite arvestuse andmed

3. Kombinaadi kaosseisude nimestused ja eelarve 1945.

4. Töö ja tootmise arvestuse materjalid aastatest
   1946 – 1962

5. Kollektiivlepingud aastatest 1948; 1952–1962

6. Rahvamajanduse nõukogu otsused aastatest 1956–1959

7. Rahvamajanduse nõukogu aastaaruanded aastatest
   1956 – 1962

8. Sotsialistliku võistluse materjalid 1960–1962

9. Ajakirjanduse materjalid, eeskätt „Sirp ja Vasar"

Kirjandus

1. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm
   (Võetud vastu NLKP XXII kongressil poolt),
   Tallinn 1961 = NLKP programm

2. Hruštšov, N. S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 – 1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, Tallinn 1959 = Hruštšov, N. S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 – 1965

3. Bruhns, L., Eesti NSV sotsialistlikust rahvusvahelisemisest, Nõukogude Eesti majandus 1940–1960, Tallinn 1960 = Bruhns, L.

4. Eesti NSV, Andmete kogumik, Tallinn 1959

5. Jaanvärk, E., Rahvamajanduslikust arvestusliikumisest Nõukogude Eesti tööstuses 1945 – 1950. a., Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, Ühiskonnateaduste seeria, 1961 nr. 4 = Jaanvärk, E., Rahvamajanduslikust arvestusliikumisest ...

6. Jaanvärk, E., Tootmiskaupluslaamsed Eesti NSV tööstuses esimestel sõjajärgsetel aastatel, Kaasaja ajaloost, Tallinn 1961

7. 20 aastat Nõukogude Tartut (Tartu linna TSN Täitevkomitee plaanikomisjon), Tartu 1960.

8. Kull, E., Tehnikaalaste teadmiste ja tootmise pidevuse areng Eesti NSV tööstuses, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, IX köide Ühiskonnateaduste seeria, 1960 nr. 2 = Kull, E., Tehnikaalaste teadmiste areng.

9. Saburov, M., Eesmaade partei XIX kongressi direktiividest NSV Liidu arendamise kõige aastateks plaanis vahetada aastateks 1951-1955, Tallinn 1952

10. 1940. aasta sotsialistlik revolutsioon Eestis, Dokumente ja materjale, Tallinn 1960

11. Verner, A., Eesti töötajate sotsialistlikust võistlusest, Eesti kommunist, 1961. nr. 11 = = Verner, A

12. Tootmiskultuurist ja selle olemusest Tartu ettevõtetes, Tartu linna tootmiskultuuri konverentsi materjalid, Rotaprint, Tallinn 1962 = Tootmiskultuurist

Perioodika

1. ajaleht „Postimees", Eestimaa Kommunistliku Partei Tartu Linnakomitee ja Tartu Linna Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja, 1945 — 1. mai 1948

2. ajaleht „Edasi", Eestimaa Kommunistliku Partei Tartu Linnakomitee ja Tartu Linna Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja, 1. mai 1948 — 1962

NJK töötajate nimelised andmed.

1. Aiman, Linaida, NJK raamatu ülevalmistamise vanemtehnik
2. Dobrõš, Aleksei, NJK muusikaosa juhataja.
3. Eespere, Aino, NJK raamatumaja juhataja.
4. Jelisejeva, Lüdia, NJK raamatu osakonna juhataja.
5. Jugaste, Herno, NJK ajalehe juhataja.
6. Kohv, Leida, NJK töö ja tootmise osakonna toimetaja-korrektorja
7. Lesmann, Osvald, pensionär, endine NJK direktor aastast 1957 - 1. märts 1963
8. Paltsmar, Linda, NJK pensionäride tehnikumi juhataja.
9. Põldme, Reet, NJK kohaanalüütik-metoodik.
10. Rossinski, Boris, NJK. parteibüroo sekretär.
11. Sahatšenskaja, Leida, NJK töö ja tööstuse osakonna juhataja
12. Sarapu, Rudolf, NJK tehnilise informatsiooni talituse vanemtehnik, aastail 1961 - 1962 NJK. ametiühingukomitee esimees
13. Spiridova, Larissa, NJK komsomolikomitee sekretär.
14. Talmats, Endel, NJK ametiühingukomitee esimees.
15. Valdsoo, Johannes NJK arstpunkti juhataja.
16. Viira, Elmi, NJK kommunistlikku töö brigaadi brigadir.

Tööstusettevõtete tabelite nimestik

Tabel nr. 1, Toodangu tootlikkus 1948.—1949. a. . . . . lk. 25

Tabel nr. 2, Plaani täitmine 1953 — 1958. a. . . . . lk. 33

Tabel nr. 3, Tähtsamate tootmisliikide tootmise plaani täitmine aastail 1955- 1958 . . . lk. 34

Tabel nr. 4, Meeste juhtsaapa omahind aastail 1954-1955 . . lk. 40

Tabel nr. 5, Meeste kroomsaabaste omahind aastail 1954-1958 . . lk. 41

Tabel nr. 6, Tähtsamate tootmisliikide plaani täitmine aastail 1960 - 1962 . . . . . lk. 56

Tabel nr. 7, Meeste tööliste tervishoiu tagamine aastail 1952-1962 . . lk. 73

Tabel nr. 8, Tööliste valgustatuse taseme täitmine plaan a. 1952-1962 . . lk. 74

Tabel nr. 9, Insener- tehniliste töötajate valgustatuse täitmine aastail 1952 - 1962 . . . . . lk. 76

Tabel nr. 10, Tööjõu plaani täitmine Tartu Nahа- ja Jalatsitööstuskombinaadis aastail 1944 - 1962 . . . lk. 78

Tabel nr. 11, NSV töötajate rahvuslik koosseis seisuga 15. märts 1963. a. . . . . lk. 81

Tabel nr. 12, NSV töötajate vanuseline koosseis seisuga 15. märts 1963. a. . . . . lk. 82

Tabel nr. 13, NSV töötajate töötaaž seisuga 15. märts 1963. a . . lk. 83

Tabel nr. 14, NSV töötajate haridustase seisuga 15. märts 1963. a. . . . lk. 83

Tabel nr. 15, Tööjõu nõudlus aastail 1960 - 1961 . . . . . lk. 86

Tabel nr. 16, Tööanjaamus aastail 1946 - 1962 . . . . . lk. 87

Tabel nr. 17, Uute tootmisnormide ja töötasumäärade
rakendamine 1947. aastal . . . . . lk. 89

Tabel nr. 18, Tasta maksmine tõstasu Tartu MJK-s aastail
1946-1962 . . . . lk. 90

Tabel nr. 19, 1957.a. rahvamajanduse näitajad võrreldavates hindades . . . . . lk. 106

Tabel nr. 20, Rahvamajanduse näitajad aastast 1959-1962 .. lk. 107

Tabel nr. 21, Rahvamajanduse näitajad 100. tööliste
kohta aastatel 1959 – 1962 . . . . . lk. 109

Tartu Naha- ja Jalatsikombinaat
piletides.

Jalatsivabrik

uus radiamaja

Vana ja uus administratüürhoone

Karusnahavabrik enne ja nüüd

Sandaalitehdas ung konveier

Uus praktide klapprause konveier

Poolautomaat-töötajad

Sandaleti põhjatsehhi vanem ja
nuss konveier

„Palun 2 pudelist püma jo nidagi magusat."

NJK puhvet.

Laskjail 1956-1959 täitsid NJK-s aktiivsed naisansamblit ja muusikarühet.

IX

7

4

NJK suvise pioneerilaagri avapidustused
Acatskivil 1961. aastal

NJK hingejõustiku võistkond, kes tuerd 1959. aastal Vabariiklikel Tekstiili ja hingetõõstuse ettevõtete Spartaaniaadil I kohale.

1x1

Toivo Mõtlik, Kombinaadi tugevamaid mussreceteid

Vabariigi Tekstiili- ja kergetööstuse ekmõtlen füüsikaturniiri

kaks

vasakul NSV meistrimees

... ja males

paremal NSV meister Tena

Paremusele
neljandad nehud
Vabariigis

1941. a.

Jõudu proovivad
NJL naisnõukogu liikmed

Puhkehetkel

1961. V.B.
Kaunas

NJK võrkpalinaiskond.
1961. a.

Kaunase naiskond on võidetud!

Jõupreoov kaunaslastega
võrk- ja korvpallis

1962.a.

„Kommunaari" meeskond
on hästivatavalt löödud:
5:1

1962.a.

Sõjamõõn on
purkud.

Mehhaanikatehhi
võrkpallimeeskond

1962.a.

NJL sanitaarsalkuste võistlused 1961. a.

Tegutseda tuleb oskuslikult ja kiiresti.

Sisukord.

1. Sissejuhatus. lk. 2

2. I peatükk. Tehniline progress ja ehitusõpe taastusperioodil .. lk. 6

IV nõukogude (1946-1950) rahvamajandi ülesanded .. lk. 12

Rahvamajandi taastamine ajavahemikul 1950-1958 .. lk. 29

Rahvamajandi saavutused aastatel 1959-1962 .. lk. 46

3. II peatükk, Tööliskonna ja teiste töötajate arvu kasv

osakaal . . . . . lk. 70

Tööviljakus ja töötasu . . . . . lk. 86

Elatustaseme tõus . . . . . lk. 92

Tehnikaalane täiendus . . . . . lk 114

4. III peatükk, Saõsjalise ühiskonnakorra põhimõtete ellurakendamine ja

elustik . . . . . lk. 135

Tööliste ühiskondlik tegevus NLKP-s lk. 152

Tööliste haridus . . . . . lk. 163

5. Lõpetuseks . . . . . lk. 175

6. Kasutatud kirjanduse nimestik . . . . . lk. 181

7. Tööstusharude tähtsuse nimestik . . . . . lk. 185

8. Lisa: Tartu linna- ja maakonnakomsomoli juhtide tabelid I–XVII